

**Emblemata sacra, dat is, Eenighe geestelicke sinnebeelden,
met nieuwe ghedichten, schriftuerlycke spreucken, ende
bedenckingen : daerin verscheyde leerstukken cortelyck tot
stichtighe van alle menschen, met aenghenaem vermaeck
worden verhandelt**

<https://hdl.handle.net/1874/37312>

Piaz, 1964, p. 379
Landwehr, 1970, 247

de Vries 131

Ambsius 1631

1962/269

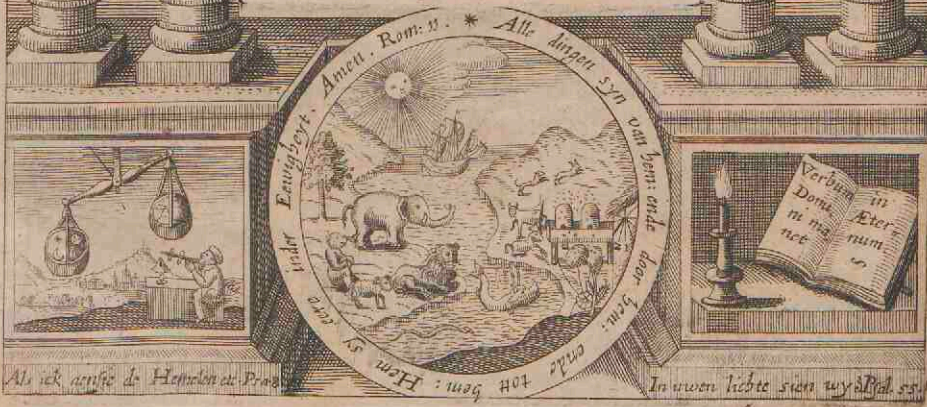
En geeft het beysf don bond, niet. mat. 7.

Heere op u woort wil ick. Luc. 5.

EMBLEMATA SACRA,
 Dat is,
Eenighe Geestelicke Sin-
nebeelden , met nieuwe Ghe-
 dichten, Schrifftuerlycke Spreu-
 cken, ende Bedenckingen,
 Daerin
Verscheydene Leerstukken cortelyck
tot Stichtinghe van alle Menschen, met
aenghenaem vermaeck woorden,
verhandelt,
 Door B. H. *Hilson*

Matth. 13. 52.
 Een yghelyck Schrifftgheleerde, die tot het
 Coninckryck der Hemelen gheleert is, is ghelyck
 een Huysheere, die uyt synen Schat nierv
 en out voort brenge.

Ghedruckt int' Jaer 1631.

Als ick aenfe de Hemelen en Prins

55. Alskens aens aen wylt. In

Dedicatie

Aen de Eervveerdighe, Godsalige,
Gheleerde, Wyse, en Voorsienighe Heeren, en-
de seer weerde Broederen in JESV CHRISTO, den Lee-
raeren ende ghetrouvve Herderen, mitsgaeders den Ouderlinghen, en
opsienderen van de Nederduytsche Ghemeynte Christi tot London.

Heeren, vveyrde beminde Broederen, &c.
U. E. worden hier ghepresentoert eenighe myner
oeffeninghen, naementlyck eenighe Geestl. Sinne-
beelden, daermed' ick myn Sinnen, en Ghedachten
nu en dan hebbe besigh ghehouden, en den legghen
tyd, die my van myne opgeleyde beroepinghe over-
schoot, ten deele overgebracht. Den Apostel Paulus
Ephes. 5. 16. ghebiet ons den bequaemen tydt (als w esende een seer coste-
lycke Coopmanschap) uyt te coopen, soo langhe als wy dien hebben end
bequaem syn om yet goets te doen. Gal. 6. 10. T is soo dat een ygelyck dinc
synen tydt heeft, en al het voor nemen onder den Hemel heeft syne uere.
Eccl. 3. 1. Daer is eenen tydt die uyt gecocht dient om syn Ampt te bedie-
nen, en yet wes ernstighs te doen: Daer is oock eenen tydt om de Sinnen
wat uyt te hantē, en te verwerschē door eenighe vermaekelyke aenge-
naeme oeffeningen. Nu syn de beste en vermaekelykste oeffeningē (waer
in beyde Nuttigheyt en Soetigheyt vermenght syn) die, daer Seneca een
heydensch Philosoph van spreket, segghende Epist. 5. 8. Quemadmo-
dum cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, atq; a-
vocat, & (ut dici solet) pascit: sic nos animum aliquando debe-
mus relaxare, & quibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa
oblectamenta opera sint. Ex his quoq; si observaveris, invenies
)(2 quod

DEDICATIE.

quod possit fieri salutare. Dat is ghelyck een Goudt of Copersteker syn Ooghen vermoeyt of verduyftert wesende door het gheduerigh Werck, wat voor eenen tydt daervan af treckt, en door het aensien van eenighe aengenaeme Coleuren scherpt ende vermaectt: Soo moeten wy mede somwylen ons ghemoet wat uytspannen, en door eenighe vermaekelyckheden verlustighen. Nochtans soo, dat die vermaekelyckheden self ons soodaenighen Werck leveren, datter noch yet goets van come, vvaer me t' saemen over een stemt t' Ghetuyghenisse Pauli de Lichaemlycke oeffeninghen syn vveynigh profytigh. 1. Tim. 4. 8. Soodaenighe oblectamenta of vermaekelyckheden, als daer Seneca van spreeckt, syn d' Emblemata, of Sinnebeelden, de Outheyt en Weyrdigheyt vvaervan, mitsgaeders oock t' vermaeck en nuttigheyt U. E. ghenoghsaem is bekent: vvesende niet anders, als een levende Tafreel, en spreckende Beeld alit' vware, daer onder een slechte Figure, veelderhanden schoone Leeringhen, aerdichlyck en met sonderlyck profyt kannen vworden voorgl. estelt. De Schrifftuere (om soo veel ander Schryvens voor te gaen) ghebruyckt se menighmael selfs. Als (om niet verre te gaen maer vveder te keeren tot de eerste Spreucke, daer mede ick dese en spraeke tot U. E. begost) vvanneer se ons ghebiet den tydt uyt te coopen, soo seyndt se ons tot de Cooplieden, op dat wy den Yver van de selve dien wy daghelyk sien int' dryven van haeren handel souden leeren naevolghen. Iffer ergens eenighe Merckt, ofte Coopmanschap daerop ofte daeraen dat is te vwinnen, sy syn ghereet: soo moeten wy om den tydt uyt te coopen alser profyt ergens te doen is, om een siele te vwinnen ofte om selver in den Wegh der Sacligheyt gevoorderd te vworden: Ende om te blyven by dese selve Materie, de Propheet die seyndt ons elders tot de Swaluvven en Craenen die haeren tydt vveten en vvaernemen, om sulcks van hun te leeren; Soo Daviel. 4. 8. daer leest ghy t' Sinnbeeld van eenen Boom, onder vviens tacken dat al de Voghelen, en Ghedierten schaduven en ruste vinden, daerdoor dat worden afghebeeldt d' overbeden Magistraten onder vviens bescherminghe wy een stil en gerust leven leyden, 1. Tim. 2. 2. d' onghetemde en godtloose Menschen die daer roepen. Psal. 2. 3. Laet ons verscheuren haere Banden, &c. die vworden tot Peerden en muylen ghesonden, die men om te temmen een ghebit in den

Eph 5. 16.

Mondt

DEDICATIE.

Mondt leght. Psal. 32. 9. De luyerts tot de mieren Prov. 6. 6. de Cleyngheloovighe, en te veel besorghde tot de Voghelen des Hemels. Matt. 6. de onvoorsichtighe en dubbele van Herten tot den duyven en Slanghen, Matth. 10. 16. Het Boeck van t' Hoogheliedt Salomonis wat isst bynaer anders, als een gheduerigh Sinnebeeld, siet onder andere Cantic. 2. 2. Christus self ghebruyckt Matth. 23. 27. een seer troostelyck Sinnebeeld, als hy ons syne liefde afschildert door eene Clockhenne, die haere Kieckskens vergaert. Ende Luc. 13. daer spreekt hy van de Gheleghentheyte des Goddelycken Woorts, alset ghepredickt word, door eene Ghelyckenisse des Saeyers ende Saets, van dese ende dierghelycke is de Schrifftuere vol. Derhalven alsoo se Godt self in syn Woort, alsoo se Christus de Heere de Wysheyte syns Vaeders in syne Predicatieen soo menighmael heeft ghebruyckt, soo volghet daer uyt, dat se dan haer Ghebruyck en Nuttigheyte grootelycks hebben moeten, om ons seer vele te leeren en te onderwyzen. Ende ghevisselyck daer en is quaelyck eenighe soo verachte Creature int' Ghebauw der gantscher Werelt, van de minste tot de meeste, onder alderhande Vee, Voghelen, Wormen, Visschen, &c. onder alle de Gheboomten, ende ghevassen, die de Mensch siet van den Ceder aen te Libanon, tot de Hyssop die aen den Wandt groeyt, Reg. 4. 33. ofte de Mensch en can opt aenschouwen, ende sien daer van yet wes leeren, presentemq; refert quælibet herba Deum. Ende behoort de Mensch dat selvighe oock te doen, overmidts ons Godt (die alles maect om syns selfs willen. Prov. 16.) Daerom in de Werelt ghestelt heeft. Ut essemus testes, laudatoresque suorum operum: ghelyck een oudt Leeraer seyt. Tot dien eynde heeft hem de Heere met Reden ende Verstandt, als oock met tonghe ende uyt spraeke begaeft boven alle andere Schepselen, ende synen Voeten alles onderworpen, Psal. 8. op dat syn Verstandt gheduerigh soude besigh syn met t' overlegghen, ende sich te verwonderen, syne tonghe als eene heldere Clocke, hanghende in eene hooghe ende verhevene plaetse, om uyt te luyden, te pryssen, en te verheffen de groote daeden Godts, en syne loffelycke Wercken. Psal. 106. 2. Ende op dat de Mensch uyt de Scheppinghe der sienlycker Creatueren (als uyt en groot Boeck, met soo veele Letteren beschreven) soude leeren kennen Godt synen, ende aller Creatueren Schepper, ende t' ghene in hem

DEDICATIE.

onsienlyck is, syne Wyssheyt mogentheyte, &c. Rom. 1. 23. dit Boeck der Creatueren, ende dit Licht der Natueren hebben oock de Heydenen ghehad, ende ghebruyckt. Synde nochtans ende blyvende blindt in die dinghen, die des Geestes Godes zijn. Ende de vryle ons ter Saeligheyt dat selve niet ghenoeghsaem en is, soo heeft de Heere ons noch daer en boven ghegeuen, het Boeck ende licht der Schrifftuere, het rechte licht, vvaerdoor ons de Ooghen worden gheopent, soo dat vvy sien de Wonderen beyd van de Werelt, en vvet Godes, soo dat vvy daervan connen segghen t'ghene David seght Psal. 36. 10. Heere in vuren lichte sien vvy dat licht, en daerin ons vwordt ontdeckt Iesus Christus dat vvaerachtighe licht der Werelt. Dit is E. H. ende Broederen de Oorsaecke, die my heeft beweeght dese oeffeninghe by der Hand te nemen, en dees vveynigh Sinnebeelden by een te stellen, en op hope van andere hierin te mogen bevoorderlyck syn, niet vwillende myn licht stellen onder Corenmaete t' vvelck Sinnebeeld Christus gebruyckt Matth. 5. 15. maer vwillende opvvecken (αιαζωπεειν) de Gaeve die in my is, t' vvelck Paulus ghebruyckt, 2. Tim. 1. 6. t' selve in Druck te gheuen. Nu dit Werckken soodaenigh als het is, heb ick my verstout U. E. te presenteren, op dat het onder U. E. Protectie, en Patroonschap mochte vvt, en voortgaen, tot het Ghesichte van andere: maer insonderheyt op dat het selfde mochte vvesen, een teecken ende bewyys van myne behoorycke erkeneniss ende danckbaerheyt, van vveghen de Gonsten en vvelerhanden Weldaeden, die U. E. my bewvesen heeft voor desen, waervan niet van noode is al de Particulariteyten te vertellen. Ick en segghe niet meer, als dat ick U. E. bidde desen mynen gheringhen arbeyt int' gode te nemen, ende met een gonstighe Ooghe aentesien, t' vvelck ick verhopende tot beslyt, bidde den Vaeder aller Ghenaden, dattet hem ghelieve U. E. in langhduerighe Ghesontheyt, Vrede, en Welvaeren te behouden, ter Eeren syns heylighen Naems, en tot goet syner Ghemeynte wiens sorghe en opsicht U. E. bevolen is. Ende dat hy U. E. vville croonen hier, en hiernaemaels met Ghenaden op Ghenaden door Iesum Christum onse Heere, Amen.

U. E.

Ootmoedigh Dienaer. B. H.

Lofdi-

*Lofdicht op de Geestighe Geestlycke Sinnebeelden
des Auteurs.*

WANNEER den grysen Vorst, de stuere Winter buyen
En aen den hooghen Boom, en indelaeghe cruyen,
Verkeeren t' lustigh groen, met dat verbloemt ghevvaet
En t' soete sappigh fruyt, al, in een dorr ghelaet,
Dan ist dat schilder const ons even vel doet speuren
Het loof, de Bloem, het fruyt, in levende coleuren :
Dan comt Appelles voort : syn inghedopt pinceel
Vermaect ons Ooghenstrael, verciert een schoon tafreel.
Ghy gaet ons vveerde Vriendt seer aerdichlyck vertooghen
Met die Constrycke pen, ghy stellet ons voor d' Ooghen,
Voor d' Ooghen des Ghemoetsu geestigh Sinne vverck,
En maect verborghen goet des Werelts Ooghe merck.
Ghy maect ons openbaer die beste Nuttigheden,
Het lieflyckste vermaeck dat sigh in s' Werelts leden,
Seer dieplyck heeft gheleyt : ghy comt ons beelden af,
Ghy treckt Loof, Bloem, en Vrucht, ghelyck uyt s' Winters graf.
Wat is met t' Bloor ghesicht der Schepselen bedreven ?
De dieren hebben sulcks : De Mensch moet hoogher sweven ;
Moet Peylen naer den gront, daer in verborghen leynt,
De schoone peerle van vermaeck en Nuttigheyt,
Den fraeysten druyve tross' leynt dick vil meest bedoken,
Met vele rancken, met veel blaedren toe gheloken.
Den Appelboom bedeckt in synen loover cruyt,
Het gulden appelken, het schoonste van den t' huyn.
Het verschste Bloemken staet int midden vande hagen,
Die t' soetste roosjen pluckt, moet door het dickste waghjen.
Den besten Waeterstroom vloeyt door den laeghten gront,
Den rycksten Diamant men in het diepste vont.
Tis nae den bodem dat de suyker graentjens pleghen
Te sincken, t' synste Goudt en is niet bloor gheleghen.
Het herte van den noot' leynt binnen in de schel :
Her beste van de Mensch leynt binnen in het vel :

Siet leser? tis u nut u Sinnen niet te hanghen
Aen d'uyterste gedaent: van binnen is bevanghen
Van binnen in het gen' u daeghlicks voren staet,
Daer is den eelsten schaet, daet is de meeste baet.
Dees alderfoetste vrucht, dees alderverschste bloeme,
Het roosjen r' vvelck met recht, sigh van syn schoonheyt roeme,
Den rycksten Diamant, den besten waeterloop
Staen met dit aerdigh Werck gesaementlyck te coop.
Het alderfynste gout, het suycker vvort ghegeven,
De kerne met de siel, een Oorspronck van het leven,
T' word al gheboden aen den ghenen die sich stelt
Tot onderfoeck van r' gen' dit nuttigh rym vermelt.

*Cognato meo, multis meis, & perpetuis
officiis Colendissimo D.B.H.*

posui I. R.

Als

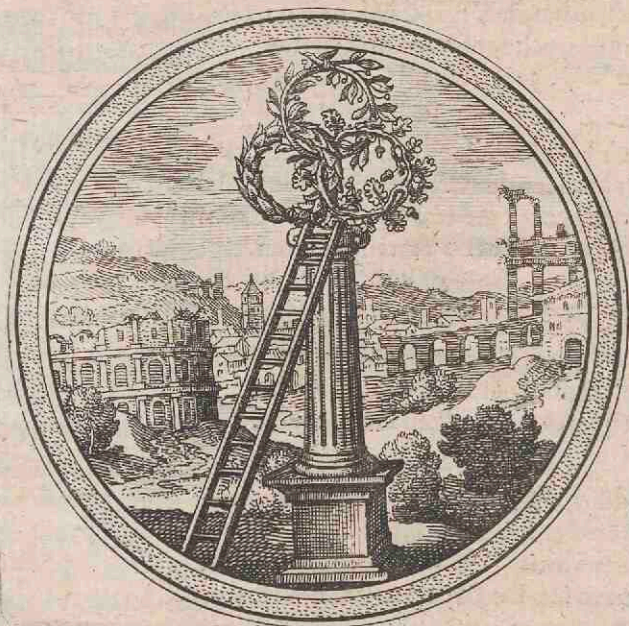

*Als ick aensie de Hemelen, uwer vingheren Werck, de
Maene ende Sterren, die ghy bereydt hebt, &c. Psal. 8. 4.*

Dann segghe ick,

*Alle dinghen syn van God, ende door hem, ende tot hem.
Coloss. 1. 16.*

Wanneer u eenich scephsel comt voor d'ooghe,
Tot uwen Schepper, o Mensch, klimt om hooghe.

I.

MEn dient uyt elck dinc een goede Leere te leeren,
De scephsels altemael ons moeten syn een Leer,
Waer door wy climmen op tot kennils van den Heer,
T'comt altemael van hem, t' moet weder tot hem keeren.

A

Neemt

2.

Neemt daer een proefken van. Ghy sit in huys, ghenomen,
 U wort daer opghedischt, of *Melik*, of *Broot*, of *Sout*,
 Of dierghelycken iet: van elcks maer wat onthout,
 Ghy cont door elck dinck tot meerder Kennisse comen.

3.

Ghy treedt ter deuren uyt, opt velt gaet gh' u verluchten,
 Den boom, syn *blom* end *vrucht*, het *cruydt* end *groene gras*
 Het *Saet*, te voren *rott*, nu *schoon* end in den *Was*,
 Altrecktet hert om hooch tot meerdere ghenuchten.

4.

Soo isfet met de rest. Dit moet u hert beseffen,
 End als ghy t' schepsel siet, daer naukens letten op,
 Rom. 1. 10. Clint dese Leer om hooch tot boven op den top,
 21. Gods Macht, end Wylsheyt sult, end Goedicheyt aentreffen.

5.

Maer ô gheluckigh Mensch! dien God comt onderwylen,
 Nier door t' ghesicht alleen der Creatueren schoon,
 Maer doet hem mede condit die ewigh Hemels Croon,
 End d' opgherechte *Leer* om der waerts op te ryfen.

6.

Gen. 28. 12. Dats Christus Godes Soon, die Iacob is verschenen,
 Job. 1. 51. Gelyck een Ladder hooch in synen droom wel eer:
 Job. 14. 6. Die is alleen den Wegh, de deur, de waere Leer,
 Die van der aerden reyckt tot in den Hemelhenen.

7.

Welaen dees Ladder lancks, van God u aenge wesen.
 Van stap tot stapken clint, soo u de Croon bevalt,
 Psal. 84. Siet niet aen, dat den vleesche t' climmen moeylyck valt,
 Maer clint tot boven toe. De Croon sal u we wesen.

Aenmer-

Aenmerckingen.

Dit eerste Sinnebeeldt dient tot inleydinghe van de reste: leerende vvaertoe dat ons moeten dienē alle de Schepselen ende Creatueren Gods, die vvy daghelycks sien: (vwant uyt soo daenighe bestaen dese ende alle andere Sinnebeelden,) naemelyck, om de selve te ghebruycken als eene Geestelycke Ladder, om daer door op te climmen tot Kennisse des Schepers, ende tot Bedenckinge van Hemelsche dinghen. De exempelen, die by ghebracht vworden, syn 1. Melck: vvat dat ons can leeren, leest: Heb. 5. 15. ende 1. Pet. 2. 2. 2. Broot: Ioh. 6. 35. 3. Sout: Matth. 5. 13. 4. Boom, blom, vrucht, & cruyt ende gras. Psal. 1. 3. Psal. 103. 15. 16. Esai. 40. 6. 7. 8. Matth. 3. 10. Item, 5. Saet, dat in die aerde vwort ghesmeten, ende ons leert verscheydene dinghen, e. g. de cracht van Gods Woort: Marc. 4. 8. Mildaedicheyt tot d'armen: Gal. 6. 9. ende het toont oock, vvat die gene sullen te verwachten hebben, die vvel ofte quaelyck hebben geleest. ibidem v. 4. 8. ende verskert ons van onse opstandinghe. 1. Cor. 15. 37. seqq. Alle dese ende vele meer Ghelyckenissen ghebruyckt, de Schriftuere van aerdsche dinghen ghenomen, om ons daer door tot t' verstaen van Hemelsche dinghen te trecken. Want vvy syn, als Kinderkens int verstandt van Goddelycke dinghen: Daerom oock de Heere met ons, ghelyck een Moeder met haer Kind, altemet stamert. Calvin. Uyt alle Schepselen Gods blyckt syne Goetheyt, Wysheyt ende Moghentheyt Rom. 1. 20. 21. Hy heeft se alle gemaeckt, om syn selfs vwillen, op dat hy daer uyt bekent ende ghecert soude vworden. Prouerb. 16. 4. Alle syn van hem ende door hem, ende vveder tot hem: ghelyck alle Waeteren ende Rivieren nemen haeren Oorspronck uyt de Zee, ende gieten hun vvederom in de Zee uyt.

De Heydenen hebben dit Boeck der Natueren, ende dese Ladder der Creaturen ghehad, ende syn daer door ghecomen ende gheclommen tot Kennisse haers Scheppers, ghenoughsaem alleen om haer t' overtuyghen: Maer Christus alleen is de eenighe rechte Ladder, die Iacob in den droom verscheen. Leest van Jacobs Ladder. Genes. 28. 12. door de Welcke Christus is beteykent ghevvest. Ioh. 1. 51. daerom hy sich de deure ende den Wegh noemt. Ioh. 10. 1. ende c. 14. 6. Dese Ladder Ia-

cobs raekte Hemel ende aerde: Soo Christus. Iohan. 3. 13. Want hy is
 vvaerachtich God ende Mensche, ende heeft versoent dat in den Hemel
 ende op aerden is, dat is, God met ons. Iesa. 9. 5. 6. Eph. 1. 10. Col. 1. 14.
 Door hem naederen wy tot den Vader, ende tot syne salichmaekende
 Kennisse. Ioh. 17. 25. 26. Ende sonder hem comt niemand tot den Va-
 der. Ioh. 14. v. 6. Iae ghelyck een oudt Leeraer seyt: De Deo sine Chri-
 sto cogitare horribile est. dat is, van God te gedencken sonder Chri-
 sto, is schrickelyck.

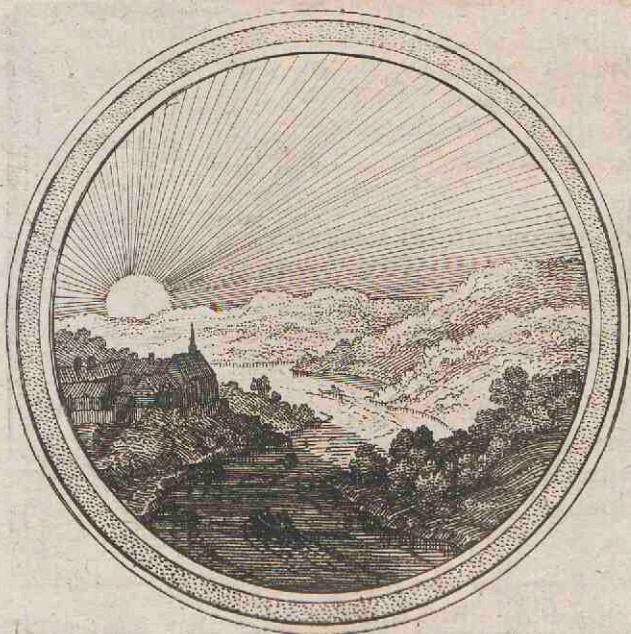
T'seffens en connen wy niet ghelangen tot volcomene Kennisse
 ende Gheloove, maer by trappen alleynckskens opclimmende van deught
 tot deught. Psal. 84. So doende vercryghen wy eyndelycken d' onver-
 ganckelycke ende onverderflicke Croone.

II.

Des Rechtveerdighen padt schynt, als een Licht, dat daer voort gaet
ende schynt op den vollen dagh. Prou. 4. 18.

Ick iaeghe naer het voorghesteken merck. Phil. 3. 12.

Welhem dien God, met t'licht begint,
Met goe ghedachten besigh vindt.

r.

Op eenen Morgenfondt met t'opgaen van myn ooghen,
De Son ick opgaen sagh, als eenen Bruydegam:
Dies van dat schoone Licht ick myn begin sel nam,
Int Werck dat ghy hier siet, daer ick my toe gae pooghen.

Psalm. 19.

6.

2.

[a] Ghy aengename Licht wat can m'all van u leeren?
Soo een Son dus alleen vergiert den dageraet,
Dat die in Heerlickheyt al dinck te boven gaet,
Hoe heerlich sal dan syn dien grooten dagh des Heeren?

3.

Tot vollen Middagh toe de Son men op fiet ryfen,
Vermeerderen men voelt haer hitt' en claere Licht,
Dies leertter kennen uyt ghy Christen Mensch u plicht,
Die u wen Schepper eyscht, en wilt hem die bewyfen.

4.

[b] In deught loopt staedigh voort. Nemt nemmermeer behaeghen,
Int omsien of stilstaen, of int gaen achter waert:
Siet aen de snelle Son, wilt volghen haeren aerdt,
Phil. 3. 12. Wilt t' merck u voorghefelt met allen ernst najaeghen.

5.

Psal. 1. Een boom sal, die gheplant aent Water is, opgroeeyen,
T' sal worden metter tydt een Man, die was een Kindt,
Die reyst die stapt al aen, geen ruste nerghens vindt,
Die om den prys loopt sal int loopen niet vermoeyen.

6.

De Son besoeckt het al. S' is ginder eerst gaen daelen,
Besoeckt het aerdtryck nu oock aen den andren candt.
S' is allefins gemeyn tot elcken dier en Landt,
Met t' Licht dat God u gaf, wilt ieder een bestraelen.

7.

Matth. 6. Met t' opgaen van de Son end d' ooghen, siet de sorghen
34. Beginnen wederom. De Mensch is min dan niet,
Vol arbeyds, sorgh end moeyt. Elck dagh heeft syn verdriet:
Dies naer den eersten sicht, ende naer den laetsten morghen.

8.

[c] In dien u God met cruys dat swaer is, comt te raecken,
Psal. 130. Syn hulp met ghedult end lydt saemheyt verwacht:
6. Een Wachter dien des snachts bevolen is de Wacht,
Van d' een nacht waecke sal naer t' licht tot d' ander haecken.

Een Landtman met ghedult ver wachten moet goet Weder,
 Een Schipper opt ghety moet toe ven en den Windt:
 Wanneer den naesten dagh of morghenstondt begint,
 Sal Godu op eennieuwsyn goetheyt toonen weder.

Lam. Ier. 3

23.

Aenmerckingen.

Indien eene Son den dageraet soo heerlick maect. Hoe heerlick sal dan syn dien grootten dagh der toecomste Christi, wiens Lichaem claerder blincken sal, als de Sonne? die verschynen sal met soo veel millioens heyligher Engelen, Cherubynen, Seraphynen, &c. die alle sullen in Claerheyt blincken, ghelyck blyckt uyt. Matth. 28. v. 3. met soo vele H. Apostelen en martelaeren, en gheloorvige, die alle sullen verheerlyckt ende den H. Lichaeme Christi gelyckformigh worden. Phil. 3. v. 21. Dan. 12. 3. Soo nochtans dat hyse in Heerlickheyt al sal overtreffen. Laet dan de vrome haer hoofden ophessen en daernaer verlanghen. Apoc. 22. 17. en de Godtloose vreesen. [a]

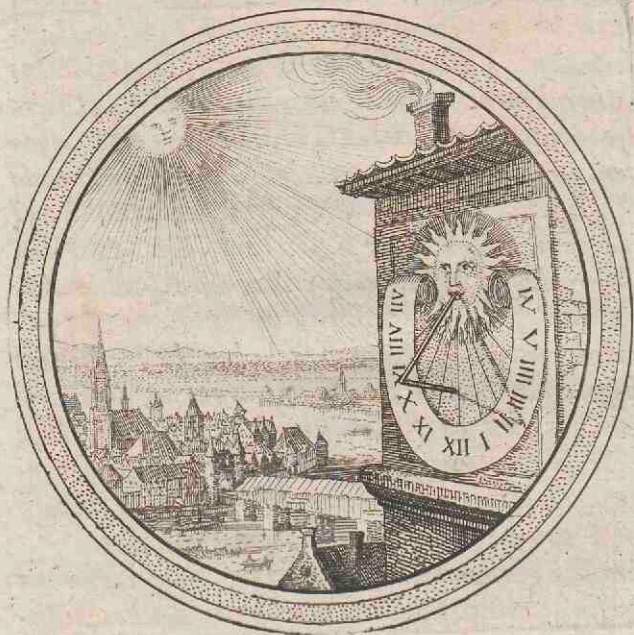
De Rechtveerdighe wordt by de Son vergelecken, die staeds climt ende haeren Loop loopt. Psal. 19. 6. dat is oock onse plicht. Soo dede Paulus. Phil. 3. 12. daerom hy oock seyde, synde tescbeyden: den Loop hebbe ick gheeyndt, ick hebbe het gheloorve ghehouden. 2. Tim. 4. 7. Soo moeten wy voort loopen sonder stillestaen, of om te sien. Dat leeren ons oock d'andere Ghelyckenisse van een Boom, Kindt, Looper, Reyser, &c. [b]

Dese ghelyckenisse is ghenomen uyt Psalm. 130. daer Davidt in noodt synde seyt, dat syn siele den Heere verwacht van d'eene Nachtwaecke tot de andere. Psalm. 130. v. 6. [c]

III.

O Nse daeghen waeren daer henen, als vloghen wy daer van.
Wie gheloft dannoch, dat ghy so seer toornet? Psal. 90. v. 10. 11.

Wordt wyser liē
Opt' wyfers sien.

1.
Psal. 19. 7. O Mensch siēt aen den tydt, siēt loopen aen der Sonnen,
Als die gheresen is, sy haest naer t' ondergaen.
U leven can hier oock geen punctgen stillestaen,
Maer t' cort geduerichlyck van dattet is begonnen.

2.
[a] T' is als een aerendt snel, of als een pylghedreven,
Die staedigh vlieght naer t' wit tot dat hyt' vlieghen laet,
Iob. 7. 6. T' is een onsteken keers t' verteyrt, end dan uyt gaet,
end c. 9. 16. T' is een onsteken keers t' verteyrt, end dan uyt gaet,
Iae als een Schip, dat vaert voor windt, soo is u leven.

3.

Ghy meught den doot den rugg' oft aenghesicht toekeeren,
Elck schreedtgen dat ghy treedt, haer soo veel naerder syt,
Iae t' cort, ter wyl ghy siet end navraeght naer den tyt,
Wilt dit, als gh'hoort de clock offiet den wyser, leeren.

[b]

4.

Denckt oock aen't Wonderwerck. God can de Songhebieden,
Soo dat se gaet te rugg, oft een dagh stillestaet,
Oft oock verduystert wordt. Dien God niet wederstaet,
Wilt d' onghedorfaemheyt met d' andre schepfels vlieden.

[c]
Iesai. 38. 3.
Ios. 10. 13.
Matth. 27.
48.

Aenmerckingen.

Deſe Gelyckenissen worden ghebruyckt int Boeck Hiobs: cap. 7.
6. en. 9. 26. andere verghelycken ons Leven by eene Keerſe, die ontſte-
ken ſynde vermindert ende alleynckskens verteyrt wordt. Item, by een
Schip dat voor den Windt den ſtroom afghedreven wordt. Die daerin
ſyn, laetſe beſigh weſen waermede datſe willen, ſy naerderen alleynck-
kens den haeven. Soo gaettet met ons leven. Ons leven is, als eenen
ſtroom. Pſal. 90. daer d' een baere d' ander volghet en verſlaet, Soo d' ee-
ne uere onſes Levens volghet d' andere, ende doodt volghende altydt
de voorgaende. T' is eenen roock ende nevel, keertter aen, T' is leven.

[a]

Ter wyl en wy den tydt berekenen, r' ſy dat wy de clocke tellen, of
den Wyſer aenſien, ſoo cort den tydt. Iae ter wyl en wy dit ſchryven,
of leſen, of hooren leſen. Ons leven ſtaet noyt ſtill, ſoo vveynigh, als de
Son. t' cort altoos. T' is een Circulus. Ommeganck Pſalm. 90. v. 3. keert
vveder: eenen deurganck van d' eene Moeder tot d' andere, daerde
onſer aller Moeder: eenen in ende nytganck, ghelyck een Philoſooph te
kennen gaf, (ghevraeght ſynde vvat het leven vvas) innegaende in
een Camer, ende terſondt vveder nyt gaende. Wy ſterven alle dagh.
Onſe Kindtſheyt ſtierfons af doe wy longelinghe vvierden, de Ionck-
heyt doe wy vvierde mannen. De ouders vveynſchen haere Kinders
groot te ſien: elck vveynſcht oudt te vworden: Onder tuiſſhen vvaſſende,
ter wyl en wy in jaeren toenemen cort ons leven. Vele claeghen, dat
dan tydt haerte langh valt, ende ſoecken tydt cortinghe: Interim: Fal-

[b]

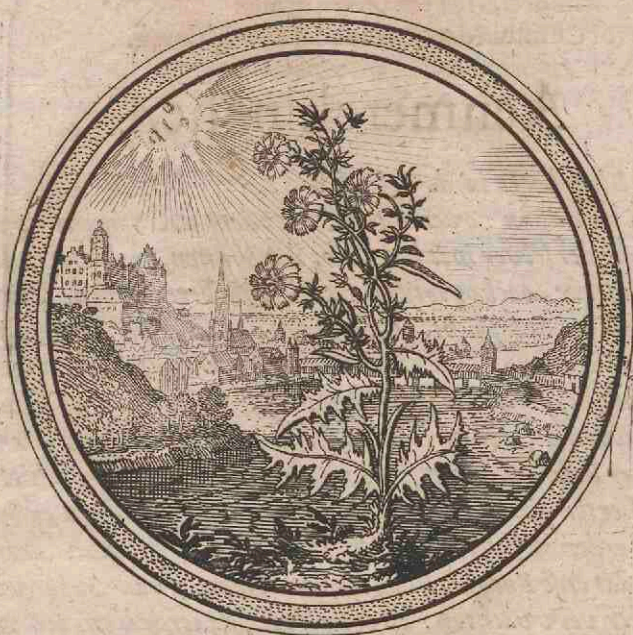
*lendo tempus, nos ipsos fallimus: den tydt verdryvende, verdry-
ven wy ons selven.*

[c] *Esai. 38. 8. Gienck de Son terügghaen Achabs Wyser: ten tyden
Iof. 10. 13. stontse stil: In Christi doot vwerdtse op den vollen Mid-
dagh, teghens alle natuerlicke redenen verduystert. Matth. 27. 48. Soo
dat de Son ende alle andere Creatueren, Godt haeren Schepper ghehoor-
saem sijn: ende op sijn Bevel veranderen haeren natuerlicken Loop eens
inghestelt. P salm. 19. Veelmeer dan ghehoort de Mensch synen Schepper
ghehoorsaemheyt te bewyssen, ofte anderssins sullen se teghens hem such-
ten ende hem overtuyghen. Rom. 8. 22.*

IV.

Ick ben het Licht der Werelt. Ioh. 8. 12.
Soeckt dat boven is, daer Christus is. Col. 3. 1.

Om hooch t' Ghesicht
Tot Christum richt.

1.

Dees Blom sal naer den Loop der Sonnen staedigh swieren:
Ons Son, de waere Son, is Christus Godes Soon.
Aensiet hem daer hy is om hooch in s' Hemels Throon,
Wilt der waerts u Ghemoet end u Ghedachten stieren.

Col. 3. 1.

2.

Het hert is, daer den schat: de aerenden sich wenden
Naer t'aes. Nu Christus is om hooch ons hoochste schat.
Clint der waerts snelle siel, hem deur t' gheloof omvat,
Daer ist t' Lam u gheslacht, wilt daer t' Ghebedt opsenden.

Matth. 6.
21.

Iob. 14.

3.

Daer is u Vaderlandt, dat hy u ginck bereyden,
Doen hy de Werelt liet, end op ten Hemel ginck:
Hier syt gh' als andre syn maer eenen vremdelinck,
Wilt daer staeds dencken op, end t'leven daer naer leyden.

4.

Ghelyck de vlam om hooch ghestaedigh wordt gedreven,
Om dat se daer van daen haer cersten oorspronck nam:
Doet soo. U beste deel, u siel van boven quam:
Seyndts' op tot Christum daer, end tot dat ewigh leven.

Aenmerckingen.

Deze Blom heeft in de Griexsche, Latynsche ende onse taele haeren naem van de Son: overmits de wonderbaere Sympathie ende overeencomste der selver met het Licht der Sonnen. Sy draeyt ende keert haer naer de selve, oock op mistighe ende donckere daghen. Plin. 1. 22. c. 21. Sy leert ons onse plicht. Onse Sonne de Sonne der Gherechticheyt is Christus, daerom by sich noemt t' Licht der Werelt: Ioh. 8. 12. Die is daerboven gheseten ter rechterhandt Gods. Col. 3. 1. Onse schuldighe plicht derhalven is, dat wy navolgende den aerdt der Blomme ons voeghen naer hem, ende versakende de aerdsche dinghen hier beneden, onse herten sinnen ende ghedachten aldaer tot hem opseynden. Daer toe worden wy vermaent, Col. 3. 1. Item, Phil. 3. 20. daer d' Apostel seyt, dat onse Burgherschap is in den Hemel, van vvaer vvy den Salichmaeker verwachten: als of hy seyde, de aerde is ons een vremdt Landt, vvy syn hier Pelgrims ende maer Vremdelinghen, ghelyck alle onse Voorvaders: Psal. 39. 13. maer den Hemel is ons Vaderlandt, daer syn vvy Burghers ende Inwoonders van. Dat Burgherschap heeft ons Christus ghecocht, veel dierder dan t' Burgherschap van Romen eertydts, ende is ons daer voorghegaen, om ons deplaetze te bereyden: Ioh. 14. 3. nemende ons vleesch tot een pandt met sich, soo dat vvy in hem alrede gheseten syn in de Hemelen, Ephes. 2. 6. ende ons seyndende tot een teghen pandt synen geeft. Daerom onse schuldighe plicht is, dat vvy ons draghen, als Borghers des Hemels, dese aerdsche dinghen verachten,

ende.

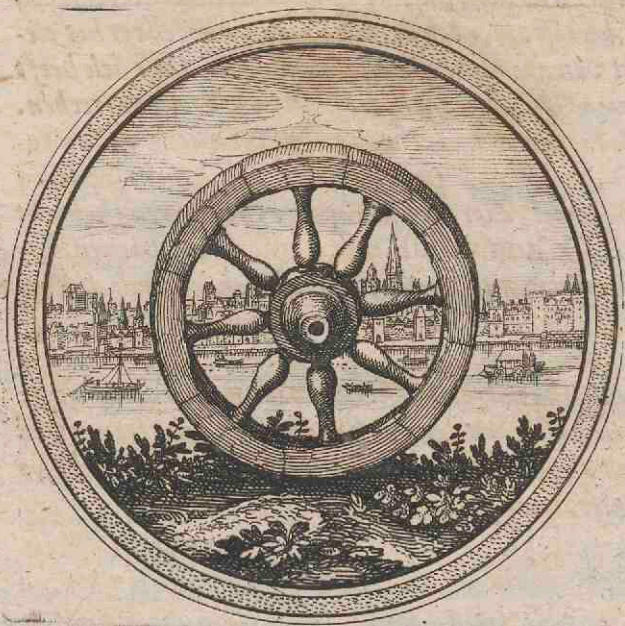
ende in den Hemel onse Conuersatie hebben, ende als Pelgrims betoonen door onse Maniere van doen, door onse Spraecke, door onse Cleedinghe, ende door onsen gantschen Wandel, vvat Landslieden dat vvy syn.

Christus seyt Matth. 6. 21. daer den schat is, daer is t' herte. Hy dan synde onsen oppersten schat, moeten vvy alle aerdsche soo achten, als Paulus, Phil. 3. 8. ende ons herte moet syn daer hy is. Item, daer t' aes is is, daer syn d' aerenden. Luc. 17. 37. Onse sielen ende herten moeten na-
volghen de Natuere des Viers, dat staedich op vvaerts climt. Neemt een Keerse, ontsteect se, keert se om, noch slaet de Vlam om hooch tot het elementaire vier, daert van daen synen Oorspronck heeft. Onse siele heeft haeren Oorspronck van God: daerom hoort se oock om hooch te trecken. Dat leert ons oock de Figueren onses Lichaems. Want met de voeten betreden, vvy d' aerde, ende met d' Ooghen end t' Aenghesicht syn, vvy opgherecht naer den Hemel, daer doch alle andere Creatueren ghebuckt gaen naer de aerde. Os homini sublimē dedit, &c. Dienen der- Ouid. I.
halven dese Creatueren, de Sonnebloom, t' vier, d' arenden, ende de Kin- Met.
deren der Duysternisse, die haer hert by haeren schat hebben, tot bestraf-
finghe ende oertuyghinghe van ons, die Kinderen des Lichts vvilten
syn, dat vvy so vveynich navolghen deselve, maer syn aerds ghesint:
Philip. 3. 19. ende soo seer soecken de aerdsche dinghen, als ofte ons God
daerom in de Werelt ghestelt hadde: ende versnyen de Hemelsche soo
gheheel, als of se ons niet aen en ginghen.

V.

Het wesen deser Werelt gaet voorby. 1. Cor. 7. 31.
De Werelt vergaet met alles datter in is. 1. Ioh. 2. 16. 17.

In wat Landt dat men oock verkeert,
Men fiet dat alles ommekeert.

1.

De Werlt, en watmer in of vinden can of wenschen,
Is als een Radt dat draeyt en stae digh omme gaet.
Elck dinck heeft synen tydt. T' keert, op, end' ondergaet,
Selfs Landen, Coninghen, end alle andre Menschen.

[a]
[b]

2.

Och onghestaedigh Mensch, betrouwt op niet met allen,
Dan op den Heer alleen: daer's gheen veranderingh.
Syt ghy ghelückigh hier, op r'hoochst in alle dingh?
Denckt t' Radt can keeren om, ghy cond't te Lichter vallen.

Daer

3.

Daer hoeft niet toe veel tydts. T' can metter haest gheschieden,
 Die meest ghelückigh is, staet op de gladste baen,
 T' is met den armen Mensch, als met de Son en Maen,
 De Zee, syn Schaedüwe die hy daer heen fiet vlieden.

[c]

4.

Gheen rüft en heeft het Radt. T' loopt staedigh ongedreven,
 U Leven hier ô Mensch gheen pünctghen stillestaedt,
 U Sielen vindt gheen rüft waer dat gh' oock henen gaet,
 Dits focckt de rüfte doch in een veel beter Leven.

[d]

Aenmerckingen.

Salomon die ghetuyght süecks Eccles. 3. 1. 2. ende noemt onder andere geboren worden ende sterven, d' een Mensch gaet op, d' ander onder, als een Radt. D' een comt in de Werelt, d' ander die scheidter uyt. Ghelyck op eenen Boom sommige Blaederen afvallen, sommige aengroeyen. Ende soo ist met alle dinghen. In dit Leven en is niet bestandigh. Alle dinghen loopen altydt om, en om, ende brengen nu dese, dan andere veranderinghen voort, dickwils op eenen dagh, iere, Oogenblick, Ende dit niet by ghevalle, ghelyck de Eeydenen van de Fortuynne ende desselven Radt veel hebben ghesabuleert, maer alle de selve veranderinghen worden ghesiert, door de alsierende Voorzienigheyt Gods: T'welck Ezechieli verthoont verdt in dat Ghesichte, beschreven, Ezech. 1. 18. daer hy sagh een Radt vol Ooghen, om dit alsierende en altydt vvaekende Ooghe van Gods Voorzienigheyt, over den Loop der tyden ende dinghen aenterwyfen.

[a]

De daegelickse Ervaerentheynt, onder andere int Coninckrycke van Bohemen, &c. Landen leert ons. Onnoodigh syn daer van d' Exempelen, dier vele syn. Leest van Nebucadnezar, die in een Ooghenblick tydts vvierde van een Coninck een beeste. Daniel. 4. 30. Syn Sone Belthasar vvierde syn siele ende Coninckrycke op eenen Nacht ontnomen. cap. 5. 30. daeromse de Schrift vervloekt die hün op Coninghen ende Vorsten verlaten, ende niet op den lewendighen Godt alleen. Somma. Alle dinghen

[b]

ghen

ghen daerin sigh de Mensch hier verblydt syn, als de Cowvoer de daerin sigh Ionas verblyde, die in eenen Nacht verdorrede, Godt alleen is bestandigh ende onveranderlick, niet dan hy. Iacob. 1. ende syn Woordt. Ief. 40. maer de Menschen self die alderghelückighst schynen, staen alderlibberighst. T'radt staet opt ommekeeren. hierop past t' geen, men leeft van Ambrosio ad Marul. lib. 5. cap. 3. dat die comende in een huys, daerin eenen vwoonde, die seyde noyt anders, als voorspoet ghenoten te hebben, daer terstondt wyt is ghegaen, ende dattet huys daedelick daerop versoncken vverdt. De Historie van Cyrus uytroepende, ô Solon Solon, is bekendt, als oock mede de Historie van Sesostris Coninck van Egypten, die vier overwonnene Coninghen an eenen Waghen spande, als Peerden, vvaervan den eenen geduerigh te rugghe sagh naer t' wiel ofte t' radt, ende gevraeght synde, waerom, andt woorde, dattet soo met haerlieden ende met alle dinghen ter Werelt gienck, ende met Sesostris soude gaen.

[c] De Son ende Maen gaen ghestaedigh open onder. Soo de Mensch. Niet isser onghestaedigher dan de Maene, die altoos af en toeneemt. Dan de Zee die ghestaedigh ebt ende vloeyt maer noch veel meer de Mensch. Iob. 14. 2. staetter. dat de Mensch vlucht, als een schaedüwe, de schaedüwen alse tegens den Avondt aldergrootst syn, verduvynē corts daeraen, de Mensch cryght dick veranderinghe, als hy aldergrootst ende ghelückighst is. Paulus seyt 1. Cor. 7. 31. T'vvesen. τὸ ζῆναι, id est, de schaedüvve ghedaente deser Werelt gaet voorby. Indicat autem hic nihil esse solidum. Beza in notis in N. T. ghelyck in en Comædie yder een fictam ofte toghemaecte personagie speelt, die hy corts daeran wederom afleghet.

[d] Hier is gheen rüste voor de Siele te vinden. Want tisser al verganckelick ende veranderlick maer de Siel is onverganckelick. Ende ghelyck t' Waeter van de Watersüchtighen ghenomen, synen dorst niet vermindert maer vermeerdert, ende ghelyck dat rondt is niet en can vollen dat dryecantigh is; alsoo oock de Werelt, die rondt is van forme, can os herte, (de forme vvaervan dryehoekigh is, niet vervullen, nochte verzaedigen. Samuel Hieron. De Mensch soeckt rüste ende contentement in verscheydene dinghen, ende reyft dick van d' een op d' an-

op d' ander, om die te vinden. Maer 't is, als met een coortsachtigh
Mensche, die verbedt vvil syn ende doch niet rüsten en can.

Cœlum non animam mutant, qui trans mare currunt.

De duyve en vondt nergens rüste, dan in d' arcke, soo de Siele ner-
gens, dan by den Heere.

Hoe feer dat myn Siel wordt ghequelt,
In Godt wordt sy gerüft ghestelt.

VI.

Het Coninckryck der Hemelen is ghelyck een Mostaert saet. Marc.
4.v.13.

Uyt een saet menigh Boomken spruyt:
Treckt ghy daer menigh Leeringh uyt.

1.

Siet aen dees Vygheboom, dien d' Indien voortbrenghen,
2. Thef. 3. 1. End leertter uyt de cracht, end Voortganck van Gods Woordt:
Matth. 13. T'welck sal, alst hem behaeght, ghestaedigh loopen voort,
33. Suer deesem ist ghelyck, wanneer m' hem gaet vermenghen.

2.

ibid. v. 31. T'is als een Mostaertsaet, een Vier dat snel doet branden,
En Wonder nemen toe. Lutherus tydt aensiet.
Maer wat is noodigh doch? En gaet so verre niet:
Siet aen, daer desen Boom selfs wast, deselve Landen.

3.

Aen d' ander syde sal, als God het wil toelaeten,
De valsche Leer so snel, als desen Boom voortgaen:
Och siet, met Droefheyt siet, u Vaderlandt maer aen,
Noyt brander snelder Vier, noyt Cankers meer in acten.

2. Tim. 2.

37.

4.

De tacken deses Booms verspreyt syn door de steden,
En door t' geheele Landt gefaeyt dit quade faet:
Dies Heer wy bidden u (want wy syn sonder raedt)
Weert doch dees Vyghboom, dien gh' hebt dus langh gheleden.

Aenmerckingen.

Van desen Vyghboom hebben gheschreven Plin. 12. l. c. 5. ende andere, de welcke ghetuyghen dat deselve hem soo voortset, dat met der tydt uyt eenen Boom, een gheheel bosch wordt. Daermede nu can bequaemelick worden vergheleken Gods Woort, ende de Predicatie daervan. Dat selvighe Woort Gods wanneert hem gelieft t' selve te segenen, ende den Wassdom te geven tot ons planten ende natmaecken. 1. Cor. 3. 6. Loopt soo snel voort, 2. Theff. 3. 1. dattet in corte ontallighe bekeert ende onghelooffelycke Vruchten voortbrengt. Daerom verghelyckt het Christus byeen Saet dat sikh vermenighvuldicht: ende in bysonder by een mostaert zaet, t' welck t' minste synde onder de reste, nochtans opwast tot eenen grooten Boom. Matth. 13. 31. Marc. 4. 31. Desē Cracht ende Voortganck van Gods Woort, blyckt uyt de Exempelen. A. A. 2. v. 41. ende A. A. 4. v. 4. daer wy lesen, dat door eene eenighe Predicatie syn bekeert gheweest, eerst drye, daernaer vyff duysent. Daerom wordt Gods Woort overmits de Cracht ende Voortganck daervan oock vergheleken by den Suerdeesem, die soo crachtigh is, dat hy vermenght synde met andern Deegh, den gheheelen clomp terfsondt deurdringht, ende suer maeckt. Matth. 13. 33. Dat leert ons oock d' Ervaerentheyt. Ten tyden Lutheri is dat cleyne Saet van hem ghesaeyt, terfsondt opghewassen tot eenen grooten Boom, de tacken waer van sikh uytspreyden tot vele Coninckrycken en Landen, ende oock onder andere tot dese onse Provincien. Ende noch beden ten daeghe wordt in d' indien selver, daer

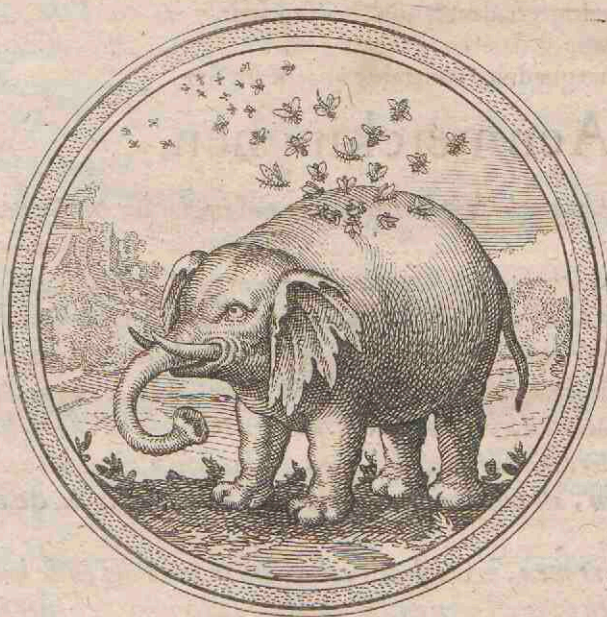
desen Vygheboom wast, den Voortganck van Gods Woordt, ghelyck tot desen Vygheboom, ghespeurt. Contra. Kan oock de valsche ende onghefonde Leere worden vergheleken by desen Vygheboom, overmits haeren snellen Voortganck, wanneer het de Heer toelaet. T'welck onder andere blyckt nyt t'gene, S. Hieronymus seyt van den Voortganck der Arriaenscher Leere by synen tydt. In gemuit orbis, & Arrianum se esse miratus est, id est, de Werelt heeft opghesien, ende heeft verbaest ghestaen, hoe dat se soo haest Arriaensch ghe worden was. T'selve heeft ons oock gheleert by onse tyden, de droeve Ervaerenthey hier te Lande, inde Arminiaensche Leere ghelyckmense noemt. De welcke is, als een Cancker, daermede Paulus vergheleckt de d'waelinghe van Hymenæus, ende Philetus, ende heeft t'gantsche Lichaem deur ghegeten. 2. Tim. 2. v. 17. De welcke haer, als desen Vygheboom, door ons gantsch Nederlandt verspreyt heeft. De Heere wvileens ghenaedelyck daerin sien, ende ons helpen. Lees Luc. 13. 7. ende Matth. 13. 24. 25.

VII.

Salich syt ghy lieden, als u de Menschen lasteren, &c. Sprekende quaet van u v'onrechten om mynent Willen. Verblyt u, want uwen Loon is groot in den Hemel. Matth. 5. 11. 12.

Door Eere end Oncere, Lasteringhe en Prys. 2. Cor. 6. 8.

Toont wie ghy syt, en syt verblyt,
 Alsu de snoode Werelt byt.

I.

Den stercken Olyphant, als hem de mügghen byten,
 Soud hyt sikh trecken aen. Hy voelt het selver niet:
 Soo redele ghemoet, wanneer hem leet gheschiet,
 Ten trecket sikh niet aen, ten laetet sikh niet spyten.

C 5

Doet

2.
Doet ghy doch mede soo. Wanneer dat boose Lieden
U die veel beter syt, met Leugens tasten aen,
Denkt dattet altemaell hün daerom is ghedaen,
Op dat gh' hün wordt ghelyck, als gh' u niet condt ghebieden.

3.
Denckt, Christus sulcks beveelt, syn Heylighen die dedent,
Soudt ghyt niet mede doen? dat waere veel te slecht.
Wat? of m' een Esel sloegh? hem trecken in het recht?
Soo'n deed' een Heydenh Mensch, maer Heydenen die ledent.

4.
Alschynt de Maene claer de honden sullen baffen,
Al waer de deught logeert, daer is oock haet en nydt,
Maer diet al overwindt, dats' hy alleen die Lydt:
Verdraeght dan mer ghedult, Godt sal de quaede straffen.

Aenmerckingen.

Van den Olyphant ghetuyghen de Naturalisten, dat syn vel soo berdt is, dattet gheen ghevoelen en heeft. Daerom oock, naer i' schryven Aristotelis, hy moet gheregeert worden door eenigh scherp Instrument. Daerom isse verre daervan, dat hy ghevoelen, of dat hem seer doen soude het byten van de mugghen, dat oock de Pylen teghens hem aengheschoten, te rugghespringen en breken. Daerteghens syn der cleyne Ghe-dierten, Muysen, Mieren, &c. de welcke, als men maer de handt teghens hun uyt steeckt haere hoofden ommekeeren, end meenen, arme beestiens, datse ghewont syn, als mensse maer aenraeckt. Seneca lib. 2. de ira. c. 34. & lib. 3. c. 5.

Hier uyt leert men, vvelck den aerdt sy van een Edel ende hooch ghemoet, i' vvelck over i' byten end lieghen der lasteraers, sich niet eens en ontset: maer alle lasteringhen met ghedult, end verachinghe, end als sonder ghevoelen, verdraeght. Soodanighen edelen Ghemoet hebben ghehad selfs verscheydene Heydenen. Caesar onder andere, die op de lasteringhen Metelli seyde:

Luc. 1. 3.

— — dignum te Cæsaris ira
Nullus honor faciet. — —

Id est,

Id est, Gheen Eere sal macken, dat u Cæsar syns toorns vveerdich achte. Dese placht mede te segghen, ghelyck Dio verhaelt, dat Lasteraers end verkeerde Lieden, de goede Somtyds aentasteden met Leugenen, op dat se daer door deselve mochten terghen, om haer selven met quaet spreken ende lasteren te verwueyren, ende die haer selven alsoo gelyck maecten. Een Heydensch Philosoph, geschopt synde van eenē, als een ander tot hem seyde, treckt hem voor recht, antwoorde, vvat soude ick eenen Esel (vwant die slaen achter wyt) voor recht trecken? Siet dit vvaeren Heydenen. De Coninck Antigonus, op eenen tydt in syn legher omme gaende, ende comende by eene tente, daerin eenighe quaet vwillighe Soldaten saten, die hy hoorde dat vele quaets van hem spraecten, vveynigh denckende hem soo naer te syn, sloegh met een roeyken, dat hy in de Handt hadde teghens de tente, ende riep: Hola Ghesellen, v wilt ghy van den Coninck soo quaelyck spreken, vertreckt van hier. Want dat hy hoorde, hy soude u straffen.

Wat behoort dan niet te verdraeghen een Christen? Die behoort naer al den achterclap, al t byten end lasteren van boose ende verkeerde Lieden, niet int minste te vraeghen. Wy behooren daerin te volghen 1. t Exempel Christi selver, 1. Pet. 2. 21. die versmaet synde, niet vvederom gesmadicht heeft, end dreyghde niet als hy leedt: die ons salich noemt, als vvy t onrechten om synent vwillen gebeten ende beloghen v worden, ende vvil, dat vvy ons verblyden. Matth. 5. 11. Luc. 6. 22. 2. t Exempel Davids, daervan 1. Sam. 24. 13. 3. t Exempel Pauli. 2. Cor. 6. 8. 2. Tim. 4. 14. Een Christen dan behoort sich te verblyden, Matth. 5. dat voor ghenade te achten, 1. Pet. 2. 19. c. 4. 14. sich niet te vvreken. Leu. 19. 18. Rom. 12. 19. Ephes. 4. 31. &c. Soo sal hy Eere by God hebben, ende Prys ende Onverderflickheyt. 1. Sam. 2. 30. Rom. 2. 7. Ioh. 12. 26. Die de Lasteraers sal straffen, ende de vvræcke daerover nemen t syner tydt.

Invidia virtutis comes. Id est, Een Medgangher der deughd is Misgunst.

Regium est male audire cum facias benè. Id est, Conincklyck isset, quaets te hooren ende lasteringhe, als ghy doet. vvel ende nae behooren.

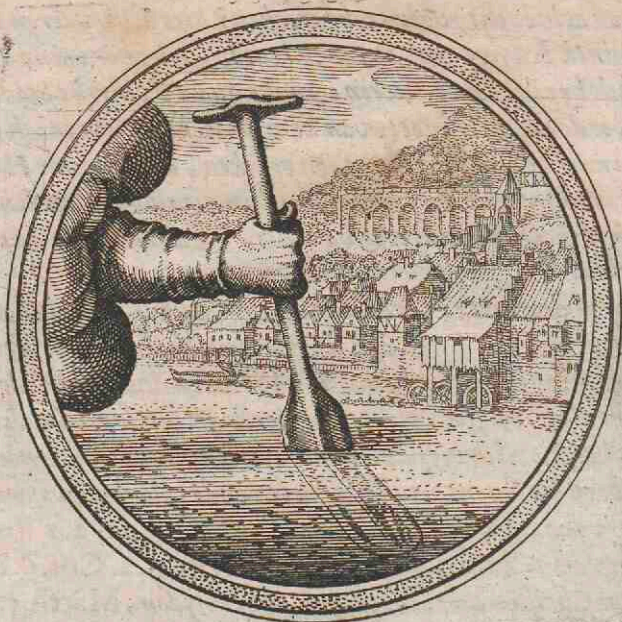
VIII.

Oordeelt niet naer het aenſien. Iohan. 7. v. 24.

Prov. 15.

15.

T'ghemoet reyn onbevreeſt,
Iſ een gheduerigh geeſt.

1.

[a] Laet r' Volck door achterclap al ſegghen wat ſe willen,
Laets' al beſchuldighen, ick heb een reyn ghemoet,
God, ick end niemandt el myn herte kennen doet,
Myn geeſt die can r'gheraes van al de Werelt ſtillen.

2.

[b] Hoe dick wils beurt het noch, en r' is ghebeurt voor deſen,
Dat een verkeerdelyck ſyn Ordeel geven ſal?
Van Hanna Eli dacht, ſy droncken was, en mal.
Dick, ſchynr int Waeter iet dat recht is, crom te weſen.

Daer

3.

Daer teghens sal men oock uyt t' borgerlyck Leven
Oordelen best, wanneer het selve iemandt leydt:
En dickmaels slaetmen mis. Wie had doch uyt gheseyt,
Dat Iudas was t' gheen t' eynd te kennen heeft ghegeuen?

[c]

4.

Elck kendet syn selven best, Elck weet best syn ghedachten:
Een yder syn Ghemoet veel duysent tuyghen is.
Ist goet? ghy voelt een feest, een yfremuer ghewis:
Wilt al den achterclap van andre Lien verachten.

Aenmerckingen.

De Geest Gods, die de diepten ondersoeckt, ende onse Geest, vveten best vvat in ons is. Ende daerom vwordt Gods Geest gheseyt te ghetuyghen met onsen Geest. Rom. 8. 16. Gheen Mensch ter Werelt can soo vvel vveten den toestandt onser Sielen, dan vvy selver. Laet Leeraers en andere ons ondersoecken, soo nauvv en scherp als se connen, noch connen andere onse herten soo niet kennen, als vvy. Elck vweet best, hoet met hem ghestelt is, vvat sonden hy begaen heeft, &c. Onse eygene Conscientie is als duysent ghetuyghen, vvy vveten best, of onse ghedachten ons beschuldighen, of ontschuldighen, of ons hert ons slaet, &c.

[a]

Maer vvat andere aengaet, die connen in haer Oordeel van ons vvel bedroghen vworden, ende dat t' vveesins. Eerstelyck connen de Menschen vvel quaelyck oordeelen, van haeren Naesten t' onrechten daer t' vvel mede staet. Ghelyck de Priester Eli oordeelde van Hannâ. 1. Sam. 1. 13. De Spotters van d' Apostelen op den Pinxtendagh. Act. 2. 23. De Discipulen van den Blinden. Ioh. 9. 2. Die van Melita van Paulo. Act. 28. 4. Hier op dient dit Sinnebeeldt van eenen Riem int Waeter, daer t' oogh van oordelt, dat hy crom is, vvesende nochtans recht. Soo vwortter somvvylen van andere verkeerdelyck gheoordeelt. In soodaenighen Ghelegenthey, moet elck, die sich selven vvel bevuyt is, verachten allen achterclap, ende slachten den Rotzsteen, die onbevveeghelyck staen blyft teghens t' aenstaen van de baeren. Want de Werelt can maer oordeelen naer t' uytvwendighe, Godt siet t' herte aen.

[b]

1. Sam. 16. 7. 1. Sam. 1. 13. Alde Werelt can iemand veroordeelen, dien syne Conscientie vry spreeckt, dat hy niet en is van dat crom en verdraeyt gheslachte der Werelt, &c.

[c]

Al de Werelt can iemant ontschuldighen, dien syne Conscientie beschuldighet. Ende soo die daerteghens spreeckt, wat can dat baten? Want de Mensch, die God noch syn ghemoet niet en can, can even vvel een ander bedrieghen, door uytwendighen Schyn. Als iemant een goet Borgerlyck Leven leydt, niemand onghelyck doet, ter Kercke ende ten Avontmael comt, &c. Wat can men, naer den Regel der Liefde, anders dan vvel dencken van soodaenighen? Want men oordeelt van den boom uyt de vruchten. Matth. 7. 17. Maer noch can men even vvel bedrogghen worden. De Leerers connen comen vvel te oordeelen van iemandt, hem houdende voor een weerdigh Gast an de Tafel Christi: iemandt mach eenen goeden Naem ende Faem hebben, ende dies allen niet teghenstaende, soo can het gheschieden, dat die Mensch maer en is een heymelyck hypocryt ende gheveynsde schynheylighe, hebbende alleenlyck eene nytterlycke ghedaente ende Schyn van Godsaeligheyt, synde in syn Ghemoet overtuyght van Gheveynstheyt, ende vele bedeckt sonder. Tot Exempel dient Iudas. Ende dus connen de Menschen bedrogghen worden.

Sed ——— hic murus aheneus esto,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Een goet ghe weten, dies men noyt en derf,

Weghen quaet of sond, verschieten syn verf,

Is ghelyck een muer van Metaecte achten.

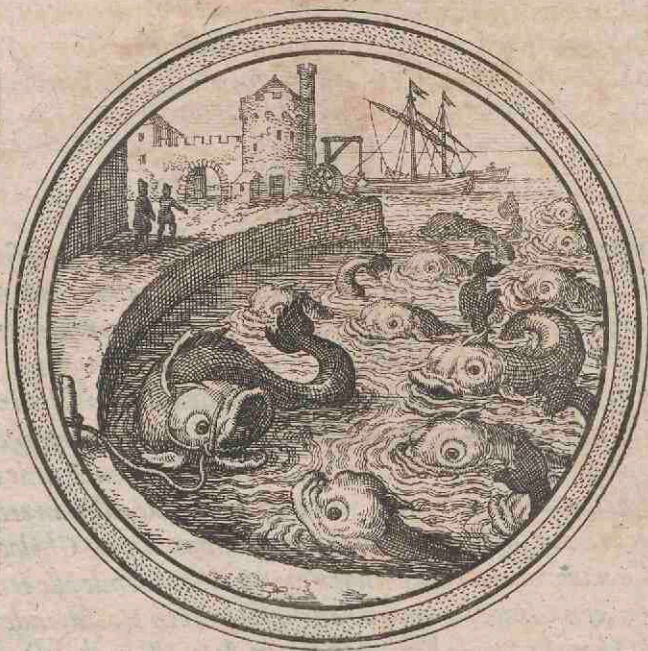
Daerom voor sonden, met vlyt wilt u wachten.

IX.

GHedenckt der Ghevanghenen, ghelyck of ghy mede ghevanghen waert, &c. Heb. 13. 3.

De Heere geve den huysē Onesiphori Barmhertigheyt. Want hy heeft hem myner Ketenen niet gheschaemt. 2. Tim. 1. 16.

Wat yserherde hert, en onvermorwden Geest,
Heeft menigh Mensche doch ten Aensien van dees beest.

Hier ont ghy Leser sien gheschildert voor u Ooghen,
De wonderbaere Cracht der Liefde, die daer is
Selfs midden in de Zee in enen stommen vis,
Leert met uws naesten noot doch hebben mede dooghen.

D 2

Worde

2.

Wordt hertelyck beweeght. Wilt met een ander treuren
Die selver treurigh is. Denckt dattet u aengaet:
Want siet hy is u Vleesch, syn Vleesch doch niemandt haer,
Dat heden hem ghebeurt can merghen u ghebeuren.

3.

Is hy met ketens vast ghesloten of ghebonden
Om eene goede Saeck, en schaemt u synder niet,
Maer soo veel moglick is hem alle hülpe biedt,
Soo sult gh' in genen dagh wel saligh syn bevonden.

4.

Staen sult ter rechterhandt, en Christus die sal segghen
Comt, want gh' hebt my besocht, doen ick ghevanghen lagh,
Maer een herdt Ordeel sal ontfanghen in dien dagh,
Syn Naesten die ghe wondt laet op den Weghe legghen.

Aenmerckingen.

Plinius lib. 9. c. 8. Verhaelt, dat een Dolphyn ghevanghen synde
van den Coninck Caria, ende in den Haven ghebonden, een groote me-
nichte van Dolphyns by gecomen, ende ontrent hem geswommen heb-
ben, als medelyden hebbende met hem, tot dat de Coninck bevolen heeft
hem los te laeten. Iffer sulcken ghevoelen ende mededooghen selfs in de
onredelycke beesten, midden in de wylde Zee: Wat behoort ter dan
niet te Wesen onder ons, 1. Redelycke Menschen, door den Bandt der

a Eph. 4. 5. Natueren aen malcanderen verplicht: Act. 17. 26. synde alle van eenen
1. Tim. 2. 5. bloede ghemaect. 2. Christenen, synde door den Bandt van Gheloove
Ephes. 1. 22. ende Religie soo nauwe aen malcanderen vast: a hebbende alle eenen
Ioh. 14. 6. God ende Vader, een Gheloove, eenen Salichmaker, een Hoofd, ende ee-
1. Cor. 10. nen Weghten Hemel: Synde hem door eenen doop alle inghelyft, co-
17. mende alle tot eene Tafel, etende van eenen Broode, ende drin-
Rom. 8. 17. ckende van eenen Drinckbeker: verwachtende alle een Erfdeel.
Daerom behooren wy oock vast te houden de Eenigheyt des gheloofs,
door den Bandt des Vredens ende der Liefde. Liefde behooren wy mal-
canderen te bewyfen. 1. Gevende ende mede deylende onsen noodt-
drustighen naesten, ende alsoo syne Armoede verlichtende. 2. Verge-
gevende

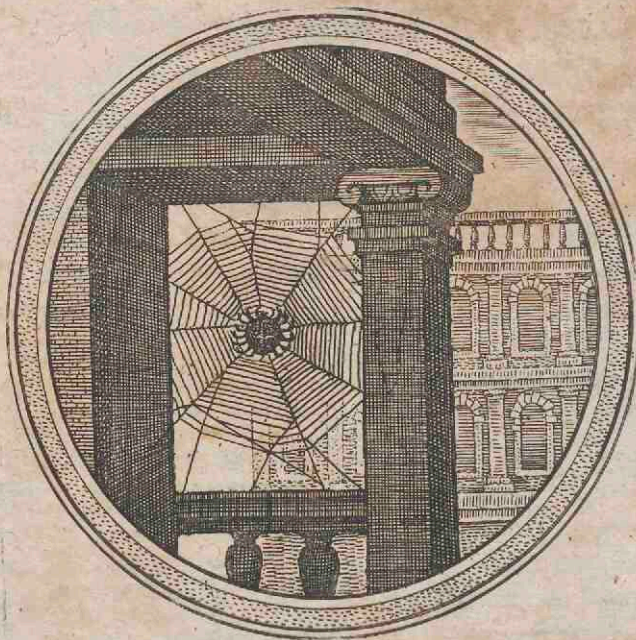
vende hem, als hy misdoet teghens ons, ghelyck Christus ons. Col. 3. 13.
 3. Medelyden hebbende met den noodt ende de swarigheyt die hem
 overcomt, 1. So int ghemeyn: ghedenckende aen den Schaede Iosephs,
 laetende ons den noodt der Kercke Gods ter herten gaen, ghelyck Esdras
 cap. 9. v. 3. Ierem. Lam. 3. 48. de Ghevanghenen tot Babel. Psalm.
 137. 1. 2. Als int bysonder, naevolgende de Vermaenighe Pauli: wordt
 hertelyck beweeght tot malcanderen, &c. Weenende met den Wee-
 nenden. Rom. 12. 10. 15. ghedenckende, dat hy is ons Vleesch, ghelyck bo-
 ven aenghewesen is, ende een Medelidt aen Christi Lichaem.

X.

Het verwacht alles op u, dat ghy hun haere spysse gevet tot syner tyd,
ghy opent uwe milde Handt, ende versaedighet alles watter leeft
maer u Welghevallen. Psal. 104. 27.

Vier dinghen syn cleyn op aerden, ende cloecker dan de Wy-
sen: de Mieren, de Conynckens, de Sprinckhaenen, de Spinne, die
wverckt met haeren handen, ende is in der Coninghen Palleyen. Prou.
30. 24. 28.

Van Godt ende syne Voorfienigheyt ick heb,
Ghetuyghenis ghenoegh al waert maer aen de web.

1.

De Spinne sal haer web met sulcken Cünste weven,
Dat wonder is om sien. Dan sitser midden in,
Enloert daerop haer aes, dat met haer scherpe pin,
Beneemts' end' onderhoudt aldüs haer eyghen Leven.

2.

Wie voedtse dūs? wie geeft haer sulck verstandt van breyden?
T'is onse Godt alleen door syn Voorsienigheyt,
Die alles watter is, oock t' minste vreemt beleydt
End alles watter leeft syn voedsel doet bereyden.

Psal. 104.

27.

3.

T'vee wordt van hem ghespyst, de Vogels, die noch saeyen,
Noch maeyen, hy besorgt, de Byen en mieren voedt.
En sonder hem gheen mīsch' op d'aerde vallen doet.
Hy spyst de Raeven jonck die Roepen, en de Craeyen.

Matth. 6.

Matth. 10.

Psal. 147.

9. 10.

4.

Jae door de Raeven selfs, gheneghen tot het rooven,
Eliam heeft ghespyst. Dies u op hem verlaet,
Met luttel weest te vreen, en sorght niet boven maet,
Ghelyck als Heydenen, maer wilt in hem ghelooven.

5.

Let voordere op de web, ghy sietter swaer deur breken,
Dat licht is sy verstrickt, end lichtelycken vanght.
De grootte laet men los, de kleyne Dieven hanght:
Dus by de webben syn de wetten vergeleken.

Aenmerckingen.

Salomon reket onder de 4. sleyne wonderlycke dinghen de Spinne. Prou. 30. 28. De Naturalisten, Plinius ende andere schryven, dat se juyst in centro, id est, int midden sit, ende aldaer op haer aes toert, t'welck door haer uytghespannen nett verstrickt ende ghevanghen wvordt. Sommighe duydent, dat sulcks is een Beeld van Coninghen ende Princen, om daer uyt te leeren, altoos ontrent t' midden van haer Landt de Wacht te houden, om op alle Ghelegentheden te voorsien. Wytreckent tot iet geestelycks. T'is wel eene verachte ende slechte saecke, die ons daeghelycks voorcomt, doch

Quam multa vitata calcantur, quæ considerata stupentur?

Hoe veel ghemeyne dinghen verterdt men ongheacht,
Die wonderlyck syn souden, soo mense wel bedacht.

Men

men can ende diendt daer wat uyt te leeren. Want sulcks is onder andere een claer Bewys van Gode ende syne Voorzienigheyt over alles.

Præsentemq; refert quælibet herba Deum. Id est,
 Gods Teghenwoordicheyt wyft uyt
 Een yeder Grasken ofte cruyt.

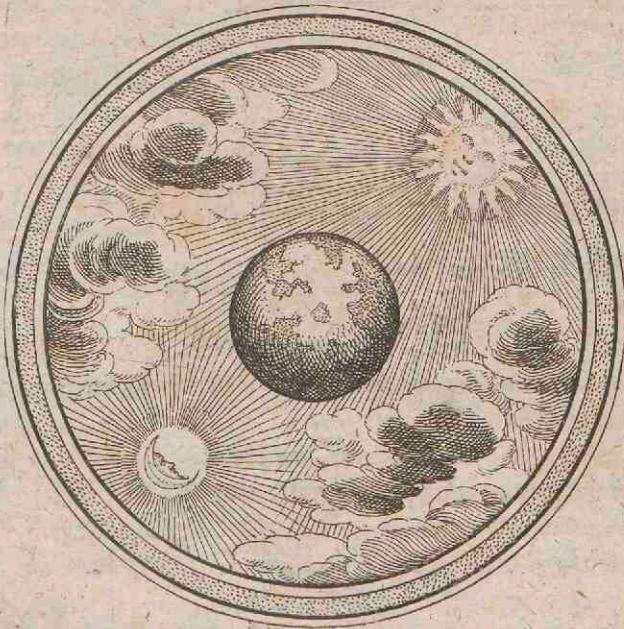
De Son, de Maene, den Reghen, t' Ghevelfte des Hemels ende de Wolcken, de Zee, haere Paelen, ende Zeemonstren, den hanghenden Aerdencloot, de Winden, Donder, Blixem, de Voghelen, jae t' minste Gras ende Cruydecken, t' vuyft al uyt de Voorzienigheyt Godes. Soo doet oock de Spinne. Want vrie spysse, ofte vrie leert haer t' aes vanghen anders dan God, die alles spyst. Psal. 104. 27. Leest dien ghebeelen Psalm, daerin vworden deurgaens de Wercken van Gods Voorzienigheyt verhaelt, daer vwordt gheseyt onder andere, dat God spyst alles datter leeft. Hy sorght voor de Byen ende Mieren, die t' Somers Voorraet oplegghen teghen den Winter. Item, voor de Swaluwen ende alle andere Voghelen. Matth. 6. voor de Syde wormen, voor de jonghe Raeven, die van de oude verlaeten synde, ende op haere Maniere tot God roepende, God versorght van Wormkens, die in haere nesten wassen, waer doorse onderhouden worden. Psal. 147. 9. Dat moet ons daertoe dienen, 1. Dat wy op God vertrouwen. Die de Vogelen, Matth. 6. de Spinne, &c. voedt, sal oock ons voeden selfs in den dieren tydt: ghelyck hy onder andere aen Eliam heeft bewesen, hem spysende wonderbaerlyck door de Raeven, die andersins Roofvogels syn. 1. Reg. 17. 6. ende door den Engel, doe hy voor Achab vluchtete: 1. Reg. 19. 6. 7. Item, aen de 100. Propheten ten tyden Elia, aen Daniel, Ioseph, Maria ende haer Kindt Iesu, &c. 2. Dat wy te vreden syn met t' gene, hy ons geeft, met Cost ende Cleederen, ende niet boven maete sorgghen, ghelyck heydenen. Want hy sorght voor ons. Matth. 6.

XI.

EEn yegelyck van ons is Ghenade ghegeven, naer de maete der Gave Christi. Ephes. 4. 7.

Dienet malcanderen, een yegelyck naer dat hy Gaeve ontfanghen heeft, als goede nytdeylers der menigherley Ghenade Gods. 1. Petr. 4. v. 10.

Siet toe Mensch, dat ghy welbesteeet,
Die Gaven die u God toemeet.

i.

T'licht, dat der Sonnen heeft den Schepper eens ghegeven,
Haer Süster mededeylt, sy stiert her naer de Maen,
Diet niet alleen en houdt, maer als syt heeft ontfaan,
Op aerden nederseyndt, tot dienst van die daer Leven.

E

O Mensch

2.

O Mensch al wat ghy hebt, van Godt ghy hebt ghecreghen.
Die van syn Gaeven geeft tot yder seker maet,
D'een dubbel, d'ander min, sulcks niemandt aen en gaet,
Daer is maer eenen Geest, maer menigherley Seghen.

3.

Syt ghy vergiëtt met meer verr^o boven andre Lieden,
Verheft u selven niet, want Godt sulcks wederstaet,
En schryffter u niet toe, syn Eere Gode laet,
Die sal u eyshen veel, u Licht wilt andern bieden.

4.

En soo ghy minder hebt, wilt even wel acnlegghen,
T'sal heeten rekenfchap: Siet datter wat afcom
Tot uwes Naesten dienst, Maeckt uyt t^o talent een Somm,
Soo sal u Heere, comt ghy trouwen Dienstknecht, segghen.

5.

Laet yder een, maer meest de Leeraers wel besteden.
Haer gaeven veelderley. Elck heeft op haer t'ghesicht.
Dat d'een den andren help, en schynen laet syn Licht
Soo tot malcanders dienst, als tot dienst van de leden.

Aenmerckingen.

De Son die deylt haer Licht, haer ghegeven van den Schepper aller dinghen, mede tot de Maene, die anders van sich selfs gheen Licht en heeft, ende beyde dienen ons, ende verlichten d'aerde. De Menschen wat gaeven, Licht, ofie Claerhyt dat sy oock hebben, dat hebbense alle van den Heere ontfanghen. 1. Cor. 4. v. 7. Ioan. 1. 16. Dese Gaeven syn versheyden. Ghelyck de Sonne een ander Claerhyt heeft, een andere, namelyck een mindere, heeft de Maene, een andere de Sterren. 1. Cor. 15. 41. Soo hebben oock wy versheydene Gaeven, yder nae de maete der Gaeve Christi Ephes. 4. 7. D'een heeft vyff Talenten, d'ander twee, een ander maer een eenigh Luc. 19. 12. D'een heeft dubbel soo vele, als d'ander; slachtende de Son, ghelyck Elisæus den Geest Elia hadde tweevoudigh. 2. Reg. 2. v. 9. d'ander min; ghelyck wvesende tot de Maene. Insonderhyt vwordt dese Versheydenhyt van Gaeven ghespeurt, onder de Leeraers, dewelcke syn, als soo vele uyt devlders der Gewade

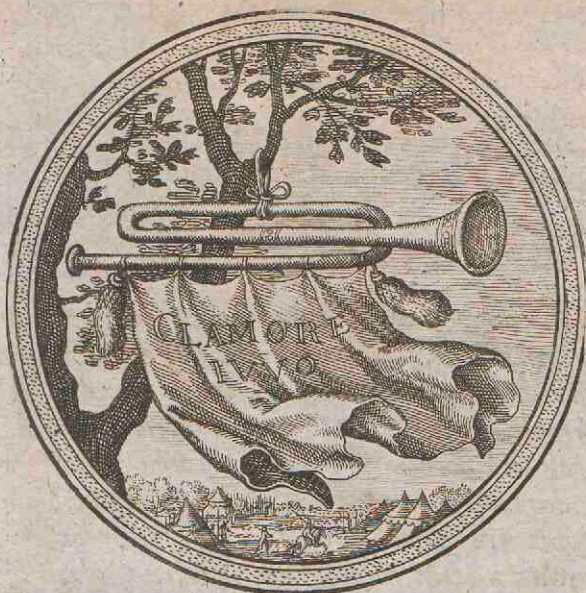
naede Gods, die menigherley is, soo d' Apostel seyt. 1. Pet. 4. 10. Eenen Geest maer menigherley syn syne Gaeven, ende Werckingen. Leest 1. Cor. 12. 4. 5. 6. 7. 8. 9. &c. D'een heeft meerdere Kennisse om te verstaen, een ander Diepsinnigheyt van oordeel, om te onderscheyden: een ander de Gaeve van Memorie om t'onthouden: of van Welsprekentheyt, om uyt te drucken: een ander van Cloeckmoedigheyt, Sachtmoedigheyt, Lydtzaamheyt, een ander den Geest des Ghebets in meerdere maete boven andere: eenighe syn bequaemer om troosten, andere syn Boanerges, Sonen des donders. Marc. 3. v. 17. bequaemer om de Sonden te straffen, en Godes Oordeelen daertegens uyt tedonderen. Sommyder heeft t' syne, d' een meer, d' ander min; en die Godt die der Sonnen meer, der Maene, en andere Sterren min, ghegeven heeft, naer syn behaeghen, geeft oock dese syne Gaeven, wien en alsoo hy wil, sonder dat ymandt daerin t' minste yet tegens heeft te pretenderen. Want t' syn syne Gaeven vry en onverdiendt, die hy ons uyt enckele Goetheyt, en Mildtheyt, sonder eenighe de minste Weerdigheyt ofte verdiensten van onser Syde mededeylt. Daerom magh hy met t' syne doen, t' ghene hy wil Matth. 20. 15. Luc. 19. 12. hy geeft se ons om niet. Ghy hebt het om niet ontvanghen seyde Christus tot syne Jongheren. Matth. 10. 28. Wy worden om niet gherechtveerdicht, seyt Paulus. Rom. 3. 24. al om niet, sonder Gelt of verdiensten. Iesai. 55. v. 1. Act. 8. 22. ghelyck Simon Petrus seyde tot Simon den Toovenaer, (want anders soo soude oock de Ryke groot Voordeel hebben voor de Arme) daerom worden se oock alle Gaeven ghenoomt; onse saelichmaekende Kennisse. Matth. 13. 12. de Wysheyt. Iacob. 1. 5. t' Gheloove. Ephes. 4. 7. t' ewighe Leven. Rom. 6. 23. Ephes. 2. 8. Christus selver. Iohan. 4. 10. Ies. 9. 5. Dit syn alle Gaeven spruytende uyt Godts enckele liefde ende behaeghen. Ia Vaeder, want het heeft u alsoo behaeght. Matth. 11. 26. Ende daerom en is tot niemandt hoe seer verciert, met soodaenighe Gaeven in t' ghebeele Stuck, ende Werck van syne Saeligheyt, overgebleven, oock niet de minste plaetse voor verdiensten, eyghene Crachten, oft voorbereydighen, ende volghens dien van Roemen; maer allen Roem is uytghesloten. Soo dan die ghene, die meer ontfanghen hebben, en de Sonne slachten, 1. moeten haer niet roemen, noch verheffen, noch t' hooft opsteken: Leest

1. COR. 12. V. 7. nochtē en moeten haer selven int' minste niet toeschryven. Habac. 1. 16. Maer moeten de Eere daervan Godt geven, diense toecomt. Iesai. 42. Psalm. 115. 1. niet ons, niet ons maer u, &c. en moeten nedrigh syn. 2. Syen moeten andere beneffens haer, ende beneden haer, dat is minder hebbende, niet verachten. 3. Maer dieste meer Godt danckbaer syn. Want dien vele ghegeven is, van hem sal vele worden gheeycht. Want wysullender Godt moeten Rekenſchap van geven. Luc. 19. 4. Sy moeten se wel besteden, siende met 5. Talenten noch andere 5. te winnen: laetende haer Licht lichten, ende tselve (gelyck de Sonne tot de maene, ende tot de Aerde,) ooch andere mededeylende. Die nu minder hebben, als de Maene ende Sterren, moeten niet murmureren. Matth. 20. 11. 2. maer die wel besteden, en niet begraven, noch onder de asschen verberghen, noch haer Licht onder de Corenmaete stellen, maer de gaerven des Geestes ^{ἀγαλλομαίαν} verwecken, ende alst waere opblaesen. 2. Tim. 1. 6. 3. om meerder bidden. Iacob. 1. 5. Summayder moet in t' syne, groot of cleyn, ghetrou wesen, malcanderen dienen daermede. 1. Pet. 4. 10. doende als de Son en Maene, die malcanderen t' licht mededeylen, ende dat niet alleen en houden, maer op d' aerde nederseynden.

XII.

Wanneer ghy ten stryde treckt tegens u vyanden, sult ghy trompetten, dat u over ghedacht werde. Num. 10. 9.

Veel goeds ons leeren can t' gheclanck van een Trompet,
De Cracht van het ghebedt, en meer, die daer op let.

1.

Men leest dat vielen om van Iericho de mueren,
Dat deur basuynen stem en sonder meer bedwanck
Siet ons ghebeden synt door welckers luyd gheclanck.
De wallen van den Bosch niet langher costen dueren.

[a]

2.

Doet Volck van Israelen stryde soude trecken,
Soo bliensers op twee. Godt had det soo inghestelt.
Doet soo. Als onsen Prins en Cryghsmacht treckt te Veldt,
Wilt Gode door de stem van u ghebet op wecken.

[b]

3.
Het Leghet Midians wierdt haestelyck verslaeghen,
Doe t' Volck van Gedeon blies yder syn Trompet,
By Godt heeft meer gheluyt een yverigh Ghebedt.
Wilt daerin nemmermeer, ô Christenmensch, vertraeghen.

4.
[c] Wilt u, soo menighmael als ghysc hoort, besinnen,
En dencken opt t'gheluyt van duyterste Trompet.
Die op den laetsten dagh op eenen dagh dick lett,
Sigh selven wachten sal van yet quaets te beginnen.

5.
[d] Laet, Leeraers, uwe stemmalseen Basuynen clincken,
Esai. 58. 1. Wilt roepen overluydt, op dat de Mensch ontwaeck,
End opstac uyt den Slaep en doodelicken vaeck,
Soo sult gh' in genen dagh ghelyck de Sterren blincken.

Aenmerckingen.

[a] Josuæ cap. 6. v. 20. *Daer leestmen, dat de Stadt ghevvonnen*
uwerdt door t' Gheclanck der Basuynen, ende door de stemme des Veldt-
geschreys. Dit heeft eene geestelicke bediedinghe. 1. dat door de Gebeden,
die meer gheclancks maecten in Gods Ooren, als t' gheclanck der Basuyn-
nen, dat daerdoor, als oock door andere geestelicke Waepenen beschre-
ven: Ephes. 6. de mueren van het geestelicke Iericho, t' Rycke des
Duyvels vworden omverre gevvorpen. 2. Soo synt de Gebeden, die vvy
niet alleen ghebruycken moeten in onsen geestelicken Oorlogh tegens
den Duyvel ende de Machton, maor selfs tegens onse Lichaemelicke
Vyanden. Want daerdoor connen vvy meer te vweghe brenghen, dan
door alle de vleeschelicke Waepenen ende sterckte sonder deselve. Want
door d' Exempelen van Iericho overvvonnen. Item, van Midian ver-
slaeghen door Gedeon met 300. Mannen. Judic. 7. 6. blyckt, hoe de
Heere door cleyne Middelen can grootte dinghen vvercken. Door Da-
vid versloegh hy Goliath. 1. Sam. 17. door Ionathan en syn Waepen-
draegher dede hy de Philistaen vluchten. 1. Sam. 14. Door Mosen ende
Aaron verlostte syn Volck uyt Egypten. Door Abraham en syn Knechten
versloegh hy vyff Coninghen. Gen. 14. Door eenen Engel versloegh hy
van

van Sennacherib 185000. Mannen. 2. Reg. 19. door thien can hyer hondert jaeghen, ende door hondert, duysent. Deut. 28. T' is dan al ghelegghen aen synen Segen ende Hülpe. Daerom moeten wy tot hem gaen door den Ghebede, als wy de overwinninghe vullen vercryghen: ghelyck David dede gaende tegens Goliath, hy quam in den Naem des Heeren. Lees Pfal. 3. & 18. & c. 1. Sam. 17. 34. Soo dede Iosaphat. Ende als wy eenighe overwinninghe cryghen, die moetmen toeschryven niet tot de middelen eygentlick: dat heet synen netten roocken. Habac. 1. 16. nochte tot d' afgoden, maer God alleen, hem alleen comt d' Eere toe. Jef. 42. 8. Pfal. 115. 1. ende niet ons, niet ons, van alle de overwinninghen ende verlossinghen, die dese Landen soo vele Iaeren hervuarts hebben gehad, door de Princen van Oragnien. De Heere heeft ons int eerste oock gheholpen door cleynne middelen, te toonen dattet syn Werck was. Soo de Heere niet hadde by ons gheveest. Psalm. 124. 1. Van hem hebben wy onlancks ghehad die heerlike Victorien van Wesel, ende den Bosch. Onse Ghebeden en smeekinghen op Bededaeghen, &c. syn in Gedachtinis voor hem opghecomen. Act. 10. daerdoor de mueren van die Stadt syn omgevallen. De Papisten moghen spotten met ons bidden ende Bededaeghen, maer de Heere toont dat hy sich niet bespotten en laet. Sy schryven haere Victorien hun afgoden toe, ghelyck Belthasar: by Daniel. 5. 4. Insteede van tot Godt teroepen staet op. Psalm. 68. 1. roepen tot Baal: staet op. 1. Reg. 18. Waerover wy billycker reden, hebben met Elias haer te bespotten. Elcken stadt en plaetse heeft by haer haeren Patroon, gelyck den Bosch hadde S. Ian. Jer. 2. 28. 29. Dien hebbense aengeroepen, ende hoe breed souden syt ghehadt hebben met hem, hadden wy met Schande moeten vertrecken. Doch de Heere heester inghesien, ende niet langher connen verdraeghen dese beroovinghe van syne Eere. Laet ons hem bidden, dat hy voortan tegens dese Rabfaces (die hem en ons bespotten segghende: waer is nu haer Godt. Pfal. 42.) vville beruyfen, dat alle haere Afgoden niet en syn: dat hy is de Heere der Heyr schaeren, op dat met Nebucadnezar de heele Werelt bekenne, dat hy is Godt. Daniel. 4.

Terwylen onsen Prins ende Cryghsmacht te Velde leght ende Strjdt, laet ons bidden voor ende met haer. Want wy syn alle geestelicke Sol-

*eke Soldaten, met haer, laet ons daerom de geestelicke Waepenen voe-
ghen by d' andere. Eph. 6. met Moses ende Hur onse Handen ten Hemel
uytbreyden tegens Amaleck: met Iosaphat bidden. 2. Chron. 17. 3. Da-
vid. Psal. 68. 1. Dit syn de rechte 2. silvere Trompetten, die vuy blaesen
moeten. (Leest Numer. 10. 9. als vuy ten Stryde trecken op dat onser ge-
dacht vverde.)*

[c] *T' Exempel Hieronymi is bekendt. Quidquid ago semper
videtur insonare tuba: surgite mortui, venite ad iudicium.*

[d] *Jesai. 58. 1. Verheft u Stem als een Basuyn. Dat is t' Ampt van de
Leeraers, die de Wacht bevolen is.*

XIII.

H Eere leert ons bedencken, dat wy steruen moeten, op dat wy wyjs
 worden. Psal. 90. 12.

De Mensch, syn Oordeel en begryp
 Is als de Mispel, rot en ryp.

1.

Dees Boom is eenen Boeck, daeryder in can lesen,
 Hoe dattet met den Mensch in dese Werelt gaet:
 Haer vrucht de Mispel is, die eers' haer eten laet,
 Of ryp ter degghen is, moet rott re voren wesen.

8.

Siet, t'seffens ryp en rott. Want Menschen blyven sotten,
 Die tot de Wysheyt noyt, noch tot het ryp verstandt
 Ghelanghen: of soo sulcks gheschiedet naderhand,
 T' is in haer Jaeren oudt, als t'lyf nu gaet verrotten.

3.

Den meestendeel van ons die scheidt uyt dit Leven,
 En weten niet waerom wy daerin syn ghetreen,
 Of isser diet begint te vatten ergens een,
 T'is als hy nu bynae de Werelt gaet begeven.

4.

De Wysheyt, r'ryp Verstandt comt met de gryse Haeren,
 Die moeten overfulcks met opstaen syn gheert,
 Den Ouderdom en heeft naer weynigh noch gheleert:
 Alst leeren nu begint, dan moet men henen vaeren.

5.

Heer geef dat wy altoos ons uytterste besinnen,
 Soo Moses uwen Knecht, en David te doen plagh:
 Want hy die dick wils let op synen lesten dagh,
 End' op syn eyndcken, gaet wys te syn beginnen.

Aenmerckingen.

Ghelyck het toegaet met de Mispel, de welcke niet eeryp is, voor s'en is rot, soo gaettet met de Mensch. Hier op dient Luthert segghen, de welcke seght: dat de Mensch is tot syne Iaeren toe dwaes, ende dat, als hy tot die Iaeren ghecomen is, hy eerst begint Kennisse te nemen van syne voorighe dwaesheyt, ende dat, als hy nu sulcks begint te bedencken ende wyser te vverden, syn Leven als dan verstrecken is. De Waerheyt is met vele, dat, als sy beginnen eerst recht te leven, dan steruense. Den meesten hoop der Menschen, die scheidt uyt dit Leven, eerste bynaer ter degghen vveten, vvaerom sy daerin gecomen vvaeren: ende die daertoe gecomen syn door Gods Gemade, dat se dat beginnen tessen ende te bedenkē, t' is dickmaels, jae meest, als se nu bynaer de Werelt verlaeten sullen. De wysshyt en Ervaerenthyt in alderhande dinghen, het rype Oordeel of verstand (soo men gemeynlyck spreeckt) dat en comt niet voor de Iaeren, jae voor den Ouderdom. Dat ist, dat s' Geestes ooghe alder gauw vst siet, als t' Ghesicht der Ooghen vervalt. Plato, Daerom ist, dat Godt selver gheboden heeft, dat men d'oude van daeghen sal vvaeghen, hen eeren ende voor

de voor een Gryshoofst opstaen, in teecken van Eerbiedinghe, ghelyck sommighe Heydenen selver plachten het te houden,

— grande nefas & morte piandum,

Sij juvenis vetulo non assurrexerat. Id est,

Het was een groote Missedact, ende een Dootsonde,

Als een Jonghlinck voor eenen ouden niet op en stonde.

T' Verstandt dan comt voor de Iaeren niet. Nu syn onser Iaeren weynigh, ende wy comen niet tot den tydt onser Vaderen in haeren Wandel. Genes. 47. T' seventigh of t' achtentigh iaeren ist t' hoogste, daer onder 70. end 80. dick niet eenen toe ghelanght. Soo dat ons Leven cort is. Als dan nu de Wyssheyt eerst recht begint, dan is de Mensch oudt, ende (soo men seyt) met d' eenen voet int Graf. Daerom ist dat Cicero verhaelt, lib. 3. Tusc. van eenen Theophrastus, dat die, op syn Doorbedde de Natuere beschuldighde, dat sy den Herten, Craeyen, Raeven, &c. een lanck, ende den Mensche sulcken corten Leven hadde ghegeven, dien doch meest daeraen geleghen was, ende die anders soude hebben connen ghelanghen tot een volcomene Kennisse ende Wetenschap aller dinghen, ende beclaeghe, dat hy de Werelt moeste verlaeten, nu hy sulcks eerst begon te bemercken. Wyen connen Godt noch de Natuere, maer moeten ons selver de schult geven. Dan. 9. &c. diese eygentlyck toecomt. T' is onse schult, dat ons Leven soo cort is. Item, dat wy den tyd, daervan ons bevolen word die uyt te coopen, niet vvaernemen, om tot de vvaere Wyssheyt, de vreesse Gods, de vvaere bekeeringhe ende t' geloove te geraecken (gelyck de Sivaluuvven ende Craeyen haerē tydt kennen) maer altoos uyt stel soecken. Daerom staet ons, die spreucke Mosis, Psal. 90. 12. vvel te bidden ende te behertighen: Heere leert ons bedencken dat wy ster ven moeten, op dat vvy verstandigh vworden. Eygentlyck en in de oorspronckelycke Spraecke luyd het: Leert ons onse daeghen tellen, op dat vvy onse Herten tot Wyssheyt begeben. Elck Woort heeft vast syn Ghevrichte. 1. Onse daeghen tellen, niet Maenden of Iaeren, om te toonen de Cortheyt en d' Onsekerheyt daervan. Item, hoe snel dattet voorby schiet ende verloopt, naedemael dattet in soo vele cleyne deeltjens verdeylt vword, als hier daeghen syn. 2. Onse daeghen tellen, dat is, geeft dat vvy elcken daegh uytcoopen, vvaernemen ende als voor onsen laetsten daeg houden.

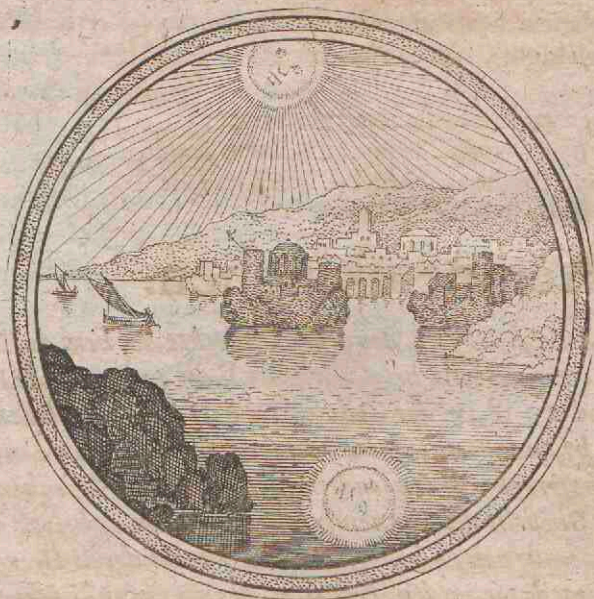
Dit doende sullen wy eerst onse herten, (Nota, niet alleen onsen mondt, maer t' herte, dat Godt eyscht. Proverb. 29.) tot de waere Wyssheyt, de vreesse Gods begeben. Nota, dat die twee dinghen t' saemen gaen, de ghestaedighe overdenckinghe van ons eynde, ende de Wyssheyt, die begint vryss te worden die syn eynde overlegt. Wyssheyt ende ons eynde hanghen aen een, ende gaen vast t' saemen.

XVI.

Godt sprack tot Mosen: ghy en cont myn Aenghesicht niet sien. Ghy sult my achter naer sien, doch myn Aenghesicht en can men niet sien. Exod. 33. 20. 23.

Wy bekennen eensdeels, en wy Propheteren eendeels: Wy siens nu door eenen Spiegel in een duyster reden. I. Cor. 13. 9. 12.

Ons Ooghe faelt,
Als de Son stract.

1.

Siet t'schepfel van de Son strack aen met open ooghen
Sy schemeren, gh'en condt haer straelen lyden niet:
Maer gaer aent Water staen, haer schaduw e besier,
Dan cont ghy haer Ghesicht noch eenighsins ghedooghen.

2.

- Hoe soudt ghy connen dan den glantz ô Mensch verdrachen
Exod. 3.6. Des Scheppers, die daer woont int ontoegancklick licht:
1. Reg. 19. 13. Doe Mosesagh den bosch, hy deckten t'aengesicht
 Soo ded' Elias oock, end andre die wat saeghen.

3.

- Exod. 20. 18.* Doe Godt aen Israelsyn Heerlickheytlieft blycken
 En t'volck sprack selver aen, het was te feer verveert,
 Dats d'oorlaeck dat ons Godt door syne Leeraers leett,
 Want dat hyt selver waer, wy fouden haest beswycken.

4.

- Exod. 34.* Godt can niet syn gesien, dan door syn woordt, en wercken,
 Dat syn als schaeduwen, syn wesen niemant weet
 Wat schildert ghy hem dan, oft op een houdt afmeet,
 Hem, die oneyndigh is, ghy Paepen in u Kerken!

5.

- 1. Cor. 13.* Wilt, dat ghy niet en vat, ô Christen, vast ghelooven,
 En moeyt u verder niet, vwant g'hier maer stuck wys kondt,
 Naer t'weuwighe verlanght, als g'hem in s'werrelts endt
 Sult sien, gelyckhy is, soo hy u doet beloven.

Aenmerckingen.

Leest van Mose, hoe hy syn Aengesicht bedeckte, doe hem de Heere verscheen. Exod. 3.6. van Elia insghelycken. 1. Reg. 19. 13. van de Kinderen Israels. Exod. 20. 18. 19. doe Godt self tot haer sprack, sy vloden. en baden Mosen, dat hy, ende niet God, tot haer spreken wilde. Soo dan, dat Godt selver tot ons sprack, wyen soudent niet connen verdraeghen, soo vweynigh als ons Ghesicht der Sonnenstraelen lyden can, ghelyck vwy sien, dat de voornoemde niet en hebben connen. Paulus, doe de Heere self tot hem sprack, stortede ter aerden. Act. 9. 4. Ia vwyen connē niet verdraeghen d'aenspraecke maer van eenen Engel, en syne Claerheyts onder verschrickinghe, ghelyck d'Exempelen der Herderen. Luc. 2. 9. Cornelij. Act. 10. 4. der Vrouwen. Marc. 16. 5. 8. en meer andere uyt vwy sen. Daerom behaeght het Godt, ons door svvacke Menschen ons ghelyck, t'onder vwy sen, en syn Woort, als eenen costelicken Schat, te legghen in svvacke vaten, kennende onse svvackheyts, en vvel vvetende, vvat vwy voor

wy voor een Werck syn, Psal. 103. dat wy maer aerde en stof synde, syne aenspraecke noch Teghenwoordigheyt niet souden connen verdraeghen. Daerom word Paulus tot Ananiam, en Cornelius tot Petrum ghevvesen. Act. 9. 6. & 10. v. 6. om voordor onderwvesen te worden. Dat behoorden derhalven die gene te bebertighen, die de Predicatie voor d' Waesbheit achten, haer stootende aen de Slechtigheyt der Lee-
raers, die ons nochtans van Christo, kennende onse Swackheyt, in syne Stede syn gegeven tot Boodschappers wyt synen Naem. 1. Cor. 4. 1. vvaer-
van hy seyt. Dat diese hoort, hem hoort, diese veracht, hem veracht.

Wy en connen Godt niet sien. Johan. 3. Exod. 3. 6. 4. 6. 7. & c. Want hy is een Geest. Johan. 4. die daer vvoont in een ontoegancklick Licht (veel claeuder dan t' Licht der Sonnen) dat niet en can ghesien worden. Hebt daerom gheene aerdsche ghedachten van hem, nochte en denckt niet dat hy u, ofte yet vves anders, ghelyck sy. Psalm. 50. 21. Doch ghelyck vvyde Sonne sien connen door de reflexie, diese geeft int Water, ofte door een Glas; soo Godt duyster, en als door eenen Spiegel. 1. Corinth. 13. ende van achteren oft t'vvaere. Exod. 34. door de schaedurwe, die hy als van sich geeft in syn Woort, ende in syne Wercken, maer niemanden begrypt syn Wesen, vwant dat is oneyndigh, maer ons Verstandt is eyndigh. Daeruyt nu volghet, dat Godt niet en can, noch behoort nageschildert te worden, gelyck int Pausdom. Hy is verscheenen, t' is vvaer, Mosi, als eenen brandenden Bosch. Exod. 3. Elia, in een Onvveder: Israeël, in een Wolckpillaer: Abraham, in Mans ghedaente, als eene duyve, Matth. 4. als vierighe tonghen. Act. 2. maer dat alles en is niet ghevveest t'vvesen Godts self, maer slechts teyckenen van syne Teghenwoordigheyt. Daerom ist growwelicke hem in soodaenighen ghedaente te vwillen affhilderen. Godt die bestrafte het. Jesai. 14. 18. & c. vwant hy is Jehovah, α & ω. Apoc. 1. 8. sonder begin of eynde, d' eerste en de laeste. Hoe salmen hem dan afstrecken dien Eeuwighen, en oneyndighen Godt, dien noch Hemel nochte aerde vat, opeen cleyn Tafereel, t'vvelck immers den eynde, en een begin heeft. Dat syn al maer Leughenboeken. Leest Rom. 1. 21. en t' is meer dere cleyn achtighe aenghedaen, tot syne Goddelycke Majesteit, dan ofmen eenen Coninck schilderde in de gedaente van een arm Mismaeck, melaetsch bedelaer. Daer
syn be-

syn beneffens dese noch vele meer Verborghenheden, die wy met ons
 Verstandt niet en begrypen. Als tot Exempel van de Vereenighinghe
 beyder Natueren in Christo. Van d' onse met hem, &c. Dese en dier ghe-
 lycke te willen onderzoeken soude maer wesen, met syne Ooghen in de
 Sonne te willen sien. I soude syn de gheheele Zee te willen uyt schep-
 pen, en begrypen in een cleyn Holleken, ghelyck Augustino gheseyt
 wvierde, naedenckende de Verborghentheyt van de H. Dryeenigheyt:
 Theet, Ick gheloove in Godt, &c. Niet, ick verstaet. Een Heyden ghe-
 vraeght synde wat Godt was, nam tot beraet, eenen, twee, drie dae-
 ghen, &c. eyndelicken gaf noch tot andrvoorde, dat te meer dat hyt na-
 dochte, te minder coste hyt verstaen. Roept derhalven uyt over t' gene
 ghy niet en verstaet met Verwonderinghe, Rom. 11. v. 33. Denckt aen
 t' gene. Deuter. 29. 29. verlanght naer t' Ewighe, als ghy hem sult
 sien ghelyck hy is, van Aenghesichte tot Aenghesichte. 1. Cor. 13. Joh. 3.
 Amen.

XV.

Alle haere Wachters syn blind, stomme Honden syn se, die niet straffen connen, syn luye en slaepen geerne. Esai. 56. 10.

Ick hebbe u ten Wachter ghestelt over myn Volck Isracl. Ghy sult van mynent wegghen waerschouwen. Ezech. 3. 17.

Als die waecken voor uwe Sielen, &c. Heb. 13. 17.

Ghy, dien ons Heere God, sorgh over andre gaf,
Volght des trouwe beest, en waerschou't door uwen baf,
Den Wolf, by dagh en nacht. keert van u Schaepkens af.

I.

Ghy die voor andre sorgh, wilt desen Hondt gelycken,
Die, als de Schaepkens s'nachts gerüst gesloten staen
Ende slaepen, houdt de Wacht, baf ende tast aen,
Al Watter gaet ontrent, en doet syn sorghe blycken.

2.

De cudd' is u belast, de forgh is u bevolen,
 Ghy Leeraers van de Kerck, ghy Heeren van het Landt.
 Dies vvaectt, den vyandt doet gestaedigh Wederstandt,
 Siet toe, dat niets en vvordt verflonden of ghestolen.

3.

Gheen stomme honden vveest, geeft teycken door u baffen,
 Wanneer ghy t'onghelyck siet voor de deure staen,
 Laet door u eyghen schult, gheen Schaep verloren gaen:
 De Herder andersins die fouder u om straffen.

4.

Vreest voor u selver niet, wilt voor de cudde vreesen,
 Dies nemmermeer en vlucht, de cudde noyt verlaet,
 Jae voor de selve selfs, u siel en leven laet,
 Als 't Godes Eer verheyscht, en dattet soo moet wesen.

5.

Ons ampt is, Herder, svvaer, sulcks daeglycks vvy bevinden,
 Hoe vvcl, dier niet verstaet, de Werelt anders seyt:
 Dies ons begaest met moet, verstandt en dapperheyt,
 En vvat ons toebrengh meer, de volheyt uws beminden.

Aenmerckingen.

De Leeraers en Magistraten, dien God syn Volck ende Kercke heeft bevolen, die moeten haer selven draeghen, gelyck de trouwe honden, die s' Nachts de Wacht houden over de Schaepen, dewelcke nemmermeer by Nacht en slaepen, ende, met dat se eenighen onraet hooren, in de Weere syn, & timent, nō sibi sed his quæ custodiunt. Plutarch. id est, vresende niet voor haer eygen selven, maer voor haer Cudde. D' Apostel seyt tot de Leeraers: Hebt acht op de Cudde ende op u selven. Act. 20. 28. Alle Christenen moeten acht hebben ende vvaecten over haer eygen sielen, maer den Leeraers is mede de sorghe ende Wacht van de sielen, van andere bevolen. Leeft vvat de Heere seyt tot Ezechiel, ende volgens tot ons alle. Ezech. 3. 17. & 33. 7. Ick hebbe u ten Wachter gestelt over myn Volck, ghy sult se van mynert vveghen vvaerschouven. So niet, &c. Sy moeten dan, souden se haer quytten, gheene stomme, luye honden syn, die geerne slaepen, ende niet en baffen noch straffen. Jesai. 56. 10. Maer, am

vry

vryende niet schuldigh te syn aen den bloede der Menschen, moeten de selve gestaedigh vvaerschouwen, *ibid.* Symoeten vvaacker syn. 1. Tim. 3.2. Want sy syn Wachters, ghelyck aenghevvesen, die over de sielen der Menschen vvaecken moeten. Hebr. 13.17. by daeghen ende nachte roefsiende, dat niet, sy lieden slaepende, den Vyandt syn quaet saet saeye, onder de tarve in s' Heeren Oeghst: jae sy moeten voor de sielen vvaecken, als die Rekenenschap daervan geven moeten. T gaet haer dan als Iacob, die 20. Iacren dat hy Laban diende, syne Cudde vveydende. Genes. 31.38.39.40. Waer iet s' daeghs of Nachts ghestolen vword of gescheurt, Laban eyschte het van syne Handen. Gheen Slaep quam in syne Ooghen, &c. Soo isset met de Leeraers, die Gods Cudde vveyden, vwortter door haer Naelaetentheyt eene siele verongheluckt, verloren of verstonde, door den helschen Wolffen brullenden Leuv. 1. Petr. 5.8. sy moeten der Gode Rekenenschap van geven. Ende hier nyt blyckt nu, hoe s' vvaeren ende heerlycken Ampt (nam *difficilia quæ pulchra*) dat te bedienen hebben alle die ghene, die God tot Wachters van syn Volck gestelt heeft. Soo de Princen, Magistraten en overheden, *quorum imperium est cura salutis alienæ*, id est, vvelcker Heerschappye niet anders is, dan een sorghe voor ander Lieden, Heyl ende Welvaert: die vele sorghen hebben, ende dickvvijs vvaecken, als andere slaepen, jae ter Middernacht opstaen moeten met Coninck David, Psal. 119 om voor haer Volck te sorghen ende te bidden, ghelyck aen onsen tegenwoordighen Prince in de Belegheringhe van de Stadt s' Hertoghenbosch voor ieder heeft ghebleken. *Somni portio (seyt eener) conferuat principem, pars vigiliarum principatum.*

Dat is,

Een Vorst niet slaepen magh den gantschen Nacht,
Maer ten deel slaepen, ten deel houden vvaacht:
Het deeltjen des Slaeps sal den Vorst spaeren,
Maer vvaeckingsdeel t' Vorstendom bevvaeren.

De Leeraers een moeylyck Ampt hebben te bedienen, hoe licht dat de Wereltse Menschen (die de dinghen des Geestes Gods niet en verstaen) het selve rekenē. Daerom noemtse de Schrift, Saeyers, 1. Cor. 3.9. Ambassadeurs of Boodtschappers, 2. Corinth. 5.20. Arbeyders, die den

Oeghst des Heeren bearbeyden end bouwen. Matth. 9. 38. Wiens Leven vol Moeytyckheden is. Herders, ende Wachters, Visschers der Menschen, die door t'net en den Haeck des Evangeliums soecken de Menschen te fanghen. Alle dese beroepinghen van een Visscher, Wachter, Arbeyder, &c. syn moeytyck. Sulcks staet te behertighen, 1. soo den Leeraeren, dat se ghedencken aen Pauli Woort 1. Tim 3. 1. So jemand eens Bisschops Ampt begeert, die begeert een schoon Werck: ende op gheweckt worden ten Ghebede, om van den Heere te versoecken noodighe Gaeven: 2. Als de Ghemeynten, op dat die mede by Gode voor haer lieden aenhouden. 2. Theff. 3. 1. Matth. 9. 38. Ephes. 6. 19. Col. 4. 3.

Alle Herders moeten niet alleen navolghen dit Exempel van desen Wachthondt, maer oock t' Exempel van haeren oppersten Herder, die syn leven voor syne Schaepen ghestelt heeft, ende moeten haere Cudde niet licht verlaeten. Joh. 10. Lees Perkinsum. lib. 2. de casibus conscientiae. c. 12. q. 3. & 4. of een Leeraer magh vluchten ten tyde der vervolghinghe, ende hoe, &c.

XVI.

DEn Rycken in deser Werelt ghebedt, datse niet hoovaerdigh en syn, noch hope setten op den onghestaedighen Ryckdom. 1. Timoth. 6. v. 17.

Hebt de Werelt niet lief. Want t' is maer Ooghenlust, Vleeschelust en hoovaerdigh Leven. 1. Joh. 2. 15. 16.

Hoe heeftet menigh Mensch soo breedt,
Hoe stoft het stof, opt stof van't cleet.

1.

Veel om ghe-eert te syn van yder een, vergieren,
Verr' boven haeren staet, haer vuyl en stinckend Lyff,
Sy treden trotz daer heen, van goudt en silver Styff,
En vullen, dat elck buck voor vellen vande dieren.

2.

Maer synse door t'fraey cleedt, door d'eer, of door de schyven,
Te beter, of te meer? vvy seggen rondt uyt, neen.
Want of m'een mallen aep, met goudt al gienck becleen,
En hem een Scepter gaf, die hy vvas, soudt hy blyven.

3.

Laet, Mensche, over sulcks u selven te verheffen:
Een dief niet proncken sal, met een bast om den Hals,
Oft met een Merck gebrandt. (Want dat heeft vveynigh vals)
Sulcks syn de kleeren ons, vvyt dit doch recht beseffen.

4.

T'cleedt dat ons Ouders eerst de Heere gienck aentrecken,
Van vellen vvas gemaect, het vvaeren rocken slegt
Soo syn de cleeren noch; en vvat ist t'Lichaem, seght;
Een clomp, een Wormen-aes, wiens schaemt men moet toedecken.

5.

Laet sulcks u altemael tot Nedrigheyt opvvecken,
U Lichaem alle daeg, niet dus verçieren doet,
Indiendr u staet verheyscht, vveest nedrigh van ghemoer,
Wilt Christum cleeden, en ghelyck een Cleedt aentrecken.

Aenmerckingen.

De overdaet, seyt Taffyn, en Pracht van de Cleedinghen spruyt meest uyt Hochoet, ende uyt eene d'vvaese begeerte, om van de Menschen gheacht ende ghe-eert te vworden. Want de Menschen sien ghemeenlycken, op t'gene dat voor de Ooghen is. 1. Sam. 16. 8. ende oordelen naer het Aensien. Joh. 7. 24. De Hoovaerdigheyt, die naer t' segghen Augustini, t'eerste Ghebreck vvas, waer door de Mensch is overvwonnen ghevveest, is oock t'laetste, dat overvwonnen moet worden, ende openbaert sich onder andere door Cleedinghen.

De overdaet daerin bedreven bestaet, of 1. in Ydelheyt der vremen Fatzsoenen, daer door sich vele soo verstellen, datse veel meer Aepen, dan Menschen ghelyck syn. Zephan. 1. v. 9. naeraepende de Fatzsoenen van alle andere Landen en Natien, of 2. in de Fynicheyt en Costelyckheyt der Stoffen. Luc. 16. 19. Desen pracht in Cleedinghen is t'allen

t' allen tyden omghegaen onder de Menschen, doch insonderheyt onder Vrouwen ende Dochteren. Elai. 3. v. 18. maer gaet boven al om in dese laetste tyden, hier te Lande, soo groot, dat (ghelyck de voorseyde Taffin wel seght) de voornaemste Snyders van voortyden, nu maer en souden slechte Leerjonghers syn, om der Lieden Sinnelyckheyt te volghen. Soo ghemeyn, datter niemand en is, tot de cleyne Kinderkens toe, die niet eenen moet en draecht op syne moye Cleederen. Ende niet teghenstaende, dat de clachten, hier over daeghelycks ghedaen, soo door Schriften, (leest onder andere Constantinum Huyghens) als door Predicacien, groot ende vele syn, soo isser vweynigh en cleyne, jae gheene Verbeteringhe.

Hier teghens nu hooren wy, 1. als redelycke Menschen synde, Reden, ende 2. als Christenen synde, de H. Schriftnere te ghebruycken. De Reden selver leert ons, dat nochte de Cleedinghen, noch eenigh uytterlyck Dingh, het rechte Cieraet syn, dat den Man maect. Maer t' syn d' inwendighe vercierselen, of des Verstands, daervan Bias, een Heyden synde, sprack: Omnia mea mecum porto: Dat is, Al wat myn is, draeghe ick met my, of dat meer is, de vercierselen des Ghemoets, Gheboove, Ootmoet, &c. Daervan Petrus spreeckt, 1. Petr. 3. 3. De Schrift ghebidt ons, niet te oordelen naer t' Aensien. Johan. 7. v. 24. vele maecten hen door de Cleedinghen een Aensien, ende willen schynen wat te syn, maer slachten d' Egyptische Pyramiden, ende der Apothekers Bissen, van buyten schoon en met goude Letteren beschreven, maer inwendigh vol Ghestancks en Stoffs. Sen syn noch te Wyser, noch Beter. Simia simia manet, etiam si aurea gestet insignia. Contra, sub vili persæpe latet sapientia panno.

Dat is,

Eenen Aep, al pronckt hy in gulden Cieraet,
Is doch maer eenen Aep, vvaer hy staet of gaet.
Maer Wyfsheyt dickvvils daer en teghen,
Onder grofslecht Doeck is gheleghen.

De Schrift leert dat de Cleederen syn een Ghedenckteecken, ende openbaer verwyrt van de Sonde, en van onse Schande en Schaemte, daer

daerin wy vervallen syn door Adams val. Genes. 3. dienende om ons te vernederen. Ons comt schaemte toe. Daniel. 9. 7. Sy syn, ghelyck een Plaeſter is een Teecken van een Wonde, een Strop, een Brandteecken van d' Eergierigheyt onser voorouders, willende Godt ghelyck syn: ons ghegeven om onse Schaemte te decken, ende om onse Lichaemen tegens Windt, Coude en Hitte te beschermen, tot datse, ghelyck naeckt in de Werelt ghecomen syn, oock naeckt in de aerde ghelegt worden, om van de Wormen haer Moeder en Suster gheknaecht te worden. Die sich daerin verheffen, doen als die in haer Leven schoone Graeven bouwen. Die behoorden haer, haers Doodts te vermaenen, en tot Nederigheyt op te wecken: maer sy lieden ter Contrarie, nemen daer Oorsaecke uyt, sich te verheffen.

De Cleeren onser Voorouders waeren vellen van beesten, daer door haer Godt wilde ghedachtigh maecken, datse als beesten door de sonde ghe worden vvaeren. Soo syn onse Cleeren noch van Schaeps-vachten, &c. Sydevormen, &c. Soo dat vvy, daer alle andere Dieren en schepsels (selfs tot de Boomen toe, die met Schorsen becleet syn) haer decksel hebben end met sich brenghen, vvy seggh' ick naeckt ter Werelt comen, en moeten ons decken met den roof, van hun ontleent.

Daer is eenen tydt om t' beste an te doen. Eccles. 3. 1. Daer is een Bruylofs Cleet. Matth. 22. Laet ons maete houden in Cleederen, ende daer en tegens toesien. 1. dat vvy Christum cleeden in syne naeckte leden. Matth. 25. 36. Jesai. 58. 7. 2. Ende dat vvy oock aentrecken de Cleederen syner Gherechtigheyt, ghelyck Iacob de Cleederen van synen oudsten Broeder. Doet aen den Heere Iesum. Rom. 13. 14. Coloss. 3. 12. 13. 1. Pet. 3. 3.

XVII.

Ick ben een vvaere Wynstock, ende myn Vaeder is de Landman. Alle Wynrancken, die in my gheen Vrucht en draeght, neemt hy vvegh: ende alle die Vrucht draeght, reynight hy, op dat sy meer Vrucht draeghe. Joh. 15. 1. 2.

Heere, laet hem oock noch dit Iaer, tot dat ick omme hem grave, ende mest legghe: ende in dien hy Vrucht draeght, laet hem: ende in dien niet, soo suldy hem naemaels afhoutven. Luc. 13. 8. 9.

Ghelyck een Boom in Kennisgroeyt,
Wanneer gh' u eyghen Boomen snoeyt.

I.

Een Ackerman syn Boom en Wyngaert sal besnoeyen,
Hy salder nu en dan rontsomme legghen mest,
Corts, hy sal alle sins daermede doen syn best,
Brecht hy gheen Vruchten voort, hem t'eenmael uytroeyen.

H

Ons

2.

Ons Ackerman is Godt, syn Rancken ende Boomen
Syn wy, tot t'brengghen voort van Vruchten veel gheplant,
Wanneer hy u castydt, Mensch' door syn Rechterhandt,
Siet hy besnoeyt u dan, om Vruchten te becomen.

3.

In dien hyt niet en de, verwilderden wy soudē,
Verdorren, en tot niet bequaem syn dan tot t'vier,
Dies door een ander vlam hy ons deur-loutert hier,
En als syn reuck werck stoot, op dat wy t'riccken soudē.

4.

Och Mensche toefien wilt, dat aen u magh gedyen,
Besnoeyt voor eefft u (1) hert, en dan (2) t'heel Leven quaet,
Brecht goede vruchten voort, de quaede wercken laet,
Wast, en schiet staedigh op, soo sult ghy hem verblyen.

5.

Soo niet, ver wacht den slagh. Godt heeft de byl in handen,
Die aen de Wortel is alreede aengeleydt,
En daer den boom dan valt, in alle Euwigheyt
Hy blyven legghen sal int helsche Vier, en branden.

Aenmerckingen.

Leest de Gelyckenisse van den Vygenboom. Luc. 13. 5. 6. 8. 9. ende van eenen Wynberghe, Esai. 5. By Joh. 15. 1. seqq. word God een Ackerman genaemt, ende geseyt, dat hy alle Wynranckē, die gheen vruchten draeghen, uytroeyt, en de vruchtbare Rancken besnoeyt en suyvert, om meer vruchten te draeghen. Wy worden by Boomen vergeleken, Psal. 1. 2. Matth. 7. 17. Nu de Heer door syne castydinghen besnoeyt ons, ende dat door syne Rechterhand: gelyck de castydinghen Godes Hand genoemt worden. Psal. 38. 2. en 39. 11. Dat een Ackerman syne Boomen en synen Wyngaert niet en besnoeyde, al soude verwilderden: dat een Vader syn Kind, quaet doende, niet en castydede, t' soude aen de Galghe gheraacken. Soo soudē wy sekerlyck verloren gaen met de boose Werelt, 1. Cor. 11. soo de Heere ons niet t'huysen sochte. Daerom castydt hy ons, op dat wy daer door mochten ghebetert, ende vruchtbaer ghemaect worden: ghelyck David bekent, Psal. 119. 67. 71. De Heere om ons te behou-

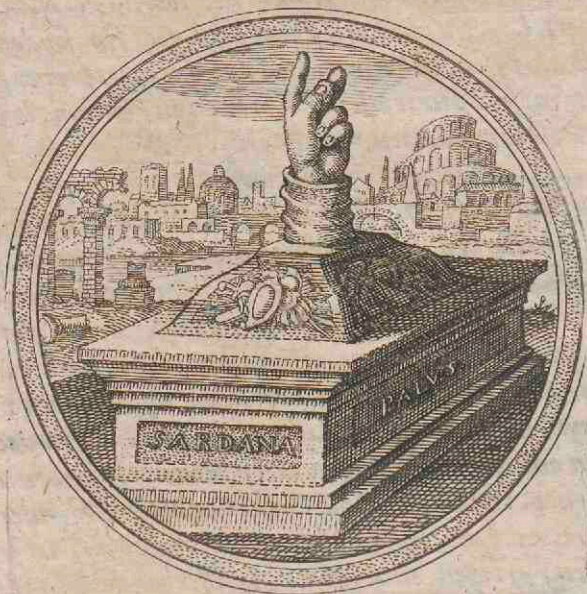
Behouden van t' hellsche Vier, doorloutert ons door t' Vier der castydinghe, ghelyck een Goudsmidt t' Goud loutert, soo de Heere de syne tot sevenmael. Absalon door t' Vier gesteken in t' Coorenland Ioabs, d'vanck hem tot sich te comen. 2. Sam. 14. 30. De Heere door t' Vier van Tribulatie treckt ons tot sich. De Speceryen te meer mense stoot en stamp, te beter riekense: soo, &c. Daerom moet elck van ons toefien, dat wy moghen in ons dit bevinden met David, Psalm. 119. dat het ons goet is, dat ons God besnoeyt en castydt heeft, op dat God niet en claghe, dat hy ons te vergeefs gheslaeghen heeft. Jer. 5. 3. Jesai. 9. 11. 12. &c. Wy moeten oock ons eyghen selwen hier uyt leeren besnoeyen, ende dat 1. in vwendigh, ons Herte. Want uyt t' Herte comen boose Gedachten, Moord, &c. Matth. 15. 19. dat is de Wortel. Nu moet den Boom eerst goet syn, souden de vruchten smaekelick wesen. Matth. 7. De Fonteyne moet sijn ver syn, soude t' Water goet syn: soo t' Herte, die de Wortelen en Fonteyne is van al onse Actien. 2. Volghens daeraen, moeten wy ons Leven besnoeyen, ende door goede vruchten moeten wy uytvwendigh betoonen, dat t' Herte gesuyvert is. Matth. 7. 17. Wy moeten niet alleen laeten quade vruchten voort te brenghen, maer daerboven oock der goeden ons bewlytighen. Psal. 34. Rom. 12. Jesai. 1. Want in die vvee stucken bestaet de vvaere Bekeeringhe. Een Huyfman en is niet te vreden, dat syne Boomen gheene quade vruchten voortbrenghen, maer verwacht oock goede daer van. Soo de Heere vvil niet alleen dat onse Ooghen niet en sien naer Ydelheyt, onsen Mond niet lastere, &c. maer verwacht goede vruchten van ons: en vvil dat wy onsen Mond gebruycken, om syn Lof te vercondighen. Psalm. 51. Onse Ooghen, om syne Wonderen t' aenschouwen. &c. wy moeten oock leeren van den boom, dat wy gestaedigh opvassen, groeyen, en toenemen in allerhande deughden. Psal. 1. Daerom wy oock by Kinderen die vvasen, ende loopers, &c. vworden vergeleken. Siet 2. Sinneb. Soo niet, vvee ons. Matth. 3. 10. de Byl is gheleyt aen de Wortel des Booms. Daer den Boom valt, blyft hy legghen.

XVIII.

DE Menschen syn doch niets, groote Lieden seylen oock. Sy weghen
weynigher dan niet, soo veele haerer is. Psal. 62. 10.

Lieve Heeren, hoe hebt ghy de Ydelheyt soo lief? Psal. 4. 2.
Ydelheyt der Ydelheyt, en alles Ydelheyt. Eccles. 1. 1.

Hy die hier leyt, is min dan niet:
En tselve syt ghy, die't aensiet.

I.

Och Mensch u selven kendt: wat sytt, wat suldy vvesen,
Oft vvat hebdy gevveest, dan enckelydelheyt!
U grootte spreek ick aen, die t'beste Leven leydt,
Jaek'spreek telfs Prinçen aen, die hochst syn opgeresen.

2.

Wanneer dat is geveest opt' costelyckst u Leven,
 Als ghyt al hebt gehad gestaedigh naer u sin
 Opt' laetst en is niet, dan ydelheyt, en min,
 Niet Ydelheyt en min is al, dat g' hebt bedreven.

3.

Waer syn die syn geveest gelückigh eer, gebleven,
 Waer syn haer feyten groot, haer ryckdom, eer, en staet,
 Niet over is van haer, dan eenen encklen pract,
 Niet, Ydelheyt, en min staet op haer graf gheschreven.

4.

Niet, ydelheyt en min, syn al des Werelts schatten,
 Haer eer is eenen droom, s' is ydelheyt en min,
 Iae, s' Menschen gantsch bedryf, en syn geheelen sin,
 Bedenckt dit, ydel Mensch, dit Niet vvilt leeren vatten.

5.

Verheft u nemmermeer, hoe seer ghy syt verheven,
 U hoop op God alleen, en niet op Vorsten gront,
 Die aefem in haer neus, en draeghen in den mont,
 Uyt d'ydelheyt verheft u hert, tot 'ee wigh Leven.

Aenmerckingen.

Alle dinghen deser Werelt en syn niet so vele, als eenen Knipp te beduyden, ghelyck dit Sinnebeeld uyt vweyft, daerin u vertoont vword, t' Graf eens Heydenschen Conincks Sardanapali, de vvvelcke sulcks op t' eynde heeft moeten bekennen, dat hy in syn Leven ontkende, laetende op syne tombe setten een Hand, met twee t' samen gherwoeghde Vingheren gevende alst vvaere eenen Knipp. Den staet ende d' Eere deser Werelt, de Schoonheyt, ende Sterckte des Lichaems, de Ryckdommen, ja de Menschen selver, oock de Machtighste der Werelt, met al haer Bedryff, Voornemen en Bedencken (Psalm. 93. 11.) is al maer Overhoop, d' een met d' ander, Ydelheyt der Ydelheyt, ende alles Ydelheyt: ghelyck een ander Coninck uytroept en bekendt, de Wyfste ende Ryckste die oyt vvas, ende daerenboven godt saligh, in synen Prediker. cap. i. v. 1. Syn Vader David voor hem, die mede een grootmachtighen Coninck was, roept uyt. Psalm. 39. 6. Och hoe gantsch niet syn doch alle Menschen, die so se-

ker leven : Selach. anderswaer soo bekend hy, dat de Ghedachten en
 t'voornemen des Menschen ydel is. Insgelycks in synen 82. Psalm. 6. 7.
 spreekt hy syns ghelycks Prinçen ende Coninghen aldus aen. Ick hebbe
 wvel geseyt ghy zyt Goden, nochtans sult alle steruen, en te gronde gaen.
 Goden syn se onder de Menschen, betredende Godes Plaetse; maer Men-
 schen syn se by God, als andere die d'aesem mede in haeren neuse draeghen.
 De doot trapt se mede onder de voeten, ende connen eer morgen de ver-
 rottinghe, ende Wormen tot een erfdeel hebben, hoe groot ende mach-
 tigh sy oock syn: Soo Psal. 62. 10. en Psal. 4. 2. te sien is. Hy seyt oock al-
 daer, dat oock de grootste minder ende lichter vvegghen dan de Ydelheyt,
 Want vvaer syn doch alle, soo de nu voornoemde Coninghen, als alle an-
 dere groote ende machtighe deser Werelt ghebleuen? daer ofte de hey-
 lighe, ofte de heydensche Historien soo veel van schryuen? Waer is de
 Coninck Ahasverus met syne hondert en seven en twintigh Provin-
 cien? Esther. cap. 1. 1. Waer is Xerxes met syne soo machtighe Heyr-
 leghers? Heeft sich niet den grooten Alexander, dien eene Werelt niet
 vvydt ghenoegh en scheen, moeten verghenoeghen laeten met eenighe
 vweynighe voeten aerde? En vvat isser nu overigh van? Niet, en an-
 ders niet! Den trotsen Sennacherib, den grootmachtighsten Nebucad-
 nezar, den hoochmoedighen Herodes, de vvreede Coninck van Hi-
 spanien Philippus, Domitianus, Antiochus, ende andere monsters,
 die selfs vwilden voor onsterffelycke Goden gehouden ende ge-eert vve-
 sen, synse niet alle vergaen? Hebben niet haere siekten, ende Cranckhe-
 den, haere Wonden ende quetsuren, ende het bloet daeruyt ghevloten,
 ende op t' laetste haeren Doodt, ende haer eynde, haer, ende ten minsten
 ons anders geleert? Ist niet met hun allen ghegaen, gelyck de Keyser Se-
 verus op t' eynde bekende van sich selven: Omnia tui, & nihil expedit:
 Ick hebbet alles ghevveest, ende vvat is het nu? Dus hebt ghy Le-
 ser de Bekentenisse van verscheydene groote, soo Godsalighe, als Godde-
 loose ende heydensche Coninghen, deene vreyvwilligh, d'ander uytge-
 perst. Hoort nu oock t' Getuyghenisse niet van velen maer van een ghe-
 leerde, die voor alle spreken sal, Lipsius naemelyck in syn eyghen Epita-
 phio, dat is, Graeffschriffte; d'welck alsoo is luydende:

--- Sed nomen, ipse abivi, abivit hoc quoque,
 Et nihil hoc orbis, quod perennet, possidet.

Vis auctiore voce me tecum loqui:
 Humana cuncta fumus, umbra, vanitas,
 Et scenæ imago, & verbo ut ab soluam, Nihil.

D'welck op onse taele aldus can overgesett ende verduyfcht vverden.

Maer mynen Naem
 (Ick ben daervan)
 Moet oock vergaen
 En d'niet met al,
 Ins' Werelts dael,
 Eewigh zyn sal.
 Wildy seer luyt
 Hooren t'besluit;
 Ick roepe uyt:
 Al menschlyck dingh,
 Een roock geringh,
 Een schadu'w' is,
 Eydel gewis,
 Een beeldt van t' spell,
 En dat ick t'stell,
 Met een Woort al;
 T' is Niet met all!

Daerom laet u onderwyssen alle ghy Inwoonders der aerden, selfs ghy groote Coninghen ende Richters. Psal. 2. de Coninck Philippus hadde eenen bestemden Tonghelinck, die hem alle morgen wvacker wvordende, toeriep: ghedenckt Coninck, dat ghy een sterffelyck Menschhe sijt! Een en grooten van Franckryck ghebruyckte voor syne derwyse eenen afgehouwven Boom of stamme, met dese bygerwoeghde Woorden:

Hic terminus hæret.

Dat is geseyt:

Dit is het eynde.

Een ander schilderde een Byl met eenen Scepter, met dese Opschryfft:

Mors sceptraligonibus æquat.

Dat is:

De Doodt die achter ghelyck
 Het Beylen den Scepter ryck.

Daerom ghy Rycke ende Groote verlaet u niet op u Goet, ende pocht

*Vide Sym-
 bola Heroi-
 ca.*

pocht niet op uwen grooten Ryckdom, want ghy en condt niet blyven in sulcker Weerde: maer moet daervan, als het Vee: dit u doen is enckel Dwaeshyt. Psalm. 49. ende ghy Wyse en roemt u niet uwer Wyshey, noch de Stercke syner Sterckte. Jerem. 9. 23. Summa, yder leere hem selven kennen, dat hy ende alle Menschen, soo gantsch Niet en syn. Psal. 39. Dat sal vele wesen dit Niet geleert te hebben, insonderhyt voor die boven andere gheluckigh syn: dit sal ons eerst gheluckigh macken, ende naer de ewighe Ghelucksalighyt trachten doen. *Cætera quidem omnia nihil, hoc autem vnum est, quod restat.* All het ander is Niet, maer dit alleen is overigh. Alle Vlesch is hoyy, maer t' Woort des Heeren blyft ewighlick. Jesai. 40.

Dit moet ons oock tot Waerschouwinghe dienen van onse Hope niet te setten op Coninghen, Prinçen ende aerdtische middelen, noch te steunen op den vleeschelicken Arm: maer op den levenden Godt alleen: ghedenckt aent ghene ons de voornoemde Coninck David seght, Psal. 146. 2. Verlaet u niet op Vorsten, des Menschen Geest moet daervan, ende hy moet weder tot aerde worden: alsdan syn verloren alle syne Aenslaeghen. Sy syn alle sterflick, ende ver anderlick, ende daer en is niet meer op te steunen, dan op een riet. Leesst Jerem. 17. v. 5. 6. ende Psalm. 118. v. 8.

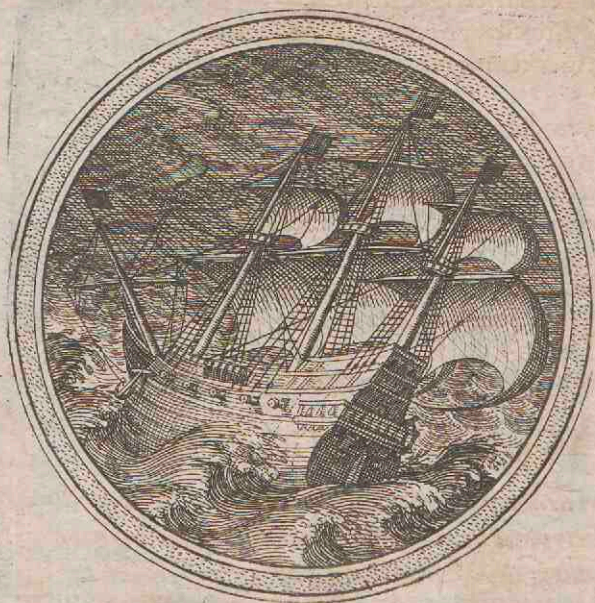
Naer Iosephs Pharao comt dick wils eenen anderen Pharao, die Ioseph niet en kende: naer Salomo eenen Ieroboam: naer Constantinum eenen Iulianus.

XIX.

Die op de Zee vaeren, die des Heeren Wercken ondersocht hebben,
 ende syne Wonderen in der Zee, &c. ende sy riepen tot den Heere
 in haeren Noot, ende hy voer dese nyt haeren Anghsten. Psalm. 107.
 23. 24. 28.

Uyt der diepten schreye ick tot u.

Toont wie ghy syt,
 Als God castydt.

i.

Wilt ghy de dapperheyt eens Capiteyns|ervaeren,
 Offien d'ervaerentheyten cunst van een piloot,
 Dat d'een sulcks betoon in eenen Veldslagh of stoot,
 En d'ander in een storm int midden vande baeren.

[a]

2.
 Soo ist dat syn geloof gheen Christen can bewyfen
 In voorspoet, maer alleen in tydt van S waerigheyt:
 Wie soude weten doch van Iobs Standvastigheyt,
 Offsyn geduldt, ten waer hy hadd'geleden, prylen?

3.
 Wanneer badt Ionas doch, wanneer beleedt syn sonden!
 T'was doe de Heer ter Zee hem met een storm aentast,
 Te voorn lagh hy en sliep. In eenen storm wast,
 Dat Christi longherkens om hulpe roepen condon.

4.
 Doe Godt de Sondtvloedt sandt, de Arck die saghmen s'vveven:
 Op't Water, En te meer dat selvighe toenam,
 Te hoogher ist dat d'Arck staegh naer de locht opclam.
 Naet dat den noodt toeneemt vwordt t'hert oock opgeheven.

5.
 [b] Den noodt recht bidden leert. Diet niet can, gae liet leeren,
 Neem aan een Reys ter Zee, en in de diepten vaer,
 Daer isfet datmen siet Godts Wondren voor en naer,
 Hoe wel, t'welck wonder is, veel erghet vvederkeeren.

6.
 Wel denckt hier Christen aen, als Godt u comt castyden,
 T'geschiet om andr' en u te toonen wie ghy syt,
 Dies toont dan u geloof, gedult, en lydt saemheyt,
] Siet toe dat nemmermeer ghy schipbreuck comt te lyden.

Aenmerckingen.

] *Onder andere redenen, waerom de Heere de syne castyt, is δοκιμασία, i. e. op dat hy alsoo beproev' haer gedult, geloove, yver in den gebede, Volstandighyt, ende andere deughden meer: de selve oeffene, en tot haer selven, end andere kennelyck maecke. Want gelyck de Wetenschap van een Schipper door een storm, de Cloeckhyt eens Capiteyns door een Veldt-slagh, de Fynigheyt want goudt door t' Vier beproeft word: alsoo openbaeren sich de deughden der gelovighen in tydt van S waerigheyt. Noyt en soude voor de Werelt gebleken hebben t'geloove Abrahams, had de Heere hem niet geseyt, offert u w en Sone, en gaet uyt u Vaderland: noch de Lydsaeemhyt Iobs, had hy niet geleden. Jacob. 5. 11.*

Daer by comt noch , dat Godt de syne met Swaerigheyt t' Huys soeckt , om haer tot den Gebede op te wecken. Want (ghelyck t' Spreekwordt seyt) den Noodt leert bidden. Als een Schip ter Zee door Onvveder in Peryckel comt (ghelyck dit Sinnebeeldt aen weyst) t' sal al bidden datter is. Niemandt soo roeckeloos , die te voren noyt op Godt ghedacht , die quaelyck oyt in Iaer en Daegh ghebeden heeft , of hy en sal noch alsdan een goet Woordt spreecken. De Heydensche Schiplieden , die Ionam in hadden , riepen , gheduerende dien Storm elck tot synen Godt. Jonx. 1. Pharao doe de Heere hem plaeghe riep. Exod. 8. v. 25. Achab vernederde sich. 1. Reg. 21. Veel meer doen dit de Kinderen Gods : als se van den Heere besocht worden , soo wordt haeren yver daerdoor opgheweckt tot den Ghebede. Want in vreespoet gaet het ghemeynlyck soo toe , dat men vveynigh en flauvv bidt. Dit Volck naerdert tot my met haere Lippen : en soodaenighe Lip-devotie is den Heere eenen grouvvel. Jacob. 4. v. 3. Daer en teghens leert den Noodt bidden. Siet Jefai. 26. v. 16. Hose. 6. 1. De Arcke , te meer de Waeteren toe namen , te meer vvierdese opvvaerts ghebeven : t' Herte van een gheloovigh Mensch , te meer de groote Watervloeden toenemen, Psalm. 42. v. 8. en het selve bestormen , te meer can het segghen. Psalm. 25. v. 1. Myn Hert hef ick Heere tot u. Ionas , die te voren lagh en sliet , vvacker ghemaectt synde besocht door eenen Storm , ghetrossen door het lot , bekende syne Sonden , ende badt. Jonx. 1. Oock dede hy een heertyck Ghebedt midden in de Zee uyt des Walvissches Buyck. Jonx. 2. De Discipulen in Noodt synde op Zee , maeckten Christum wacker , die lagh en sliet , en riepen om Hulp. Marc. 4. Hier toe dient Davids Exempel , die noyt yverigher badt dan in Noodt wesende , besocht en bestormt van den Heere. Psalm. 130. v. 1. Uyt der Diepten , &c. Den Inhoudt van Wiens Psalmen is dit , naer t' Segghen van een oudt Leeraer : David tentatus o : at , orans exauditur , exauditur gratias agit. Dat is , David versocht bidt , biddende wordt verhoort , verhoort synde danckt. Item , t' Exempel Pauli , die gheslaeghen synde van Satans Engel , tot de Heere riep. 2. Cor. 12. 7. ende Manassis , &c.

Laet yder toefien, dat hy oock door den Noodt moghe ghebetert, en tot den Ghebede op gheuweckt worden, dat hy segghen conne met David. Psalm. 119. *it is my goet Heer, dat ghy my ghecasteyt hebt: Dat wy dat mede bevinden, op dat de Heere niet en claeghe, dat de slaeghen aen ons verloren syn.*

[b] Proverb. *Die niet bidden can, dat die vare. Want men isser maer 4. of 5. Vingeren breedt, de dichte van een planck, van de Doodt, daerom eer tyds ghetwyffelt word by sommighe, of mense onder de dooden, of levenden behoerde te rekenen. Gewisselyckd' Ervaerenthyt leert het alle daeghe.*

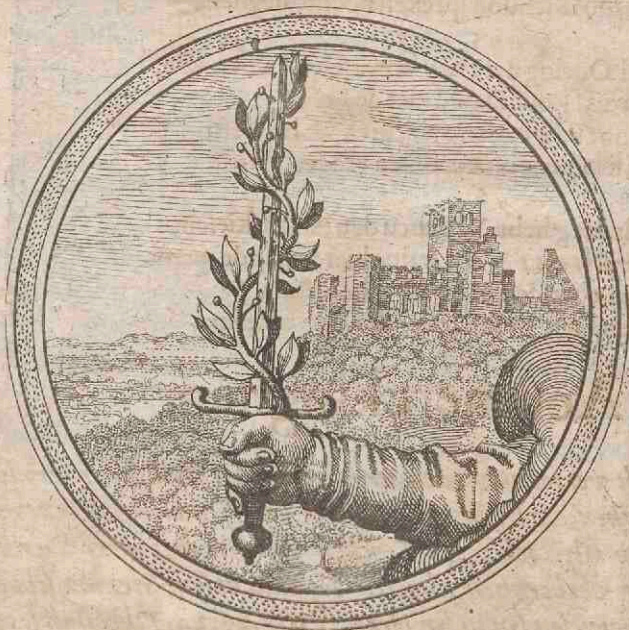
Daer siet men Godes Wonderen. Leest Psal. 107. 23. 24. 25. &c. Daerom isset niet genoegh te verwonderen, dat vele, wyt de Zee te Lande ghecomen synde, niet meer gheleert en hebben. Ende in ste van bidden niet en doen quaelycken dan den Naeme Godes lasteren, door vloeken ende sweyren, &c.

[c] *Leest, 1. Tim. 1. 19. Daer dese Maniere van spreken ghebruyckt word: Sommighe hebben int gheloove Schipbreekinghe geleden.*

XX.

DE Vyandt wordt bekendt by syne Reden, hoe vvel dat hyint Herte
 valsch is. Wanneer by syn stemme vriendelyck maectt, soo en ghe-
 looft hem niet, want seuen groou velen syn in syner herten. Proverb.
 26. 24. 25. Haeren Mondt is gladder dan Boter, ende hebben doch
 Crygh in den Sin. Haere woorden syn sachter dan Olie, en syn doek bloo-
 te Sweyden. Psal. 55. 21. Als seroepen Vrede, Vrede, dan sal se t' On-
 gheluck haestigh overvallen, &c. 1. Theff. 5. 3. Denckt niet, dat ick
 ghecomen ben om vrede te senden op der aerden: ick ben niet ghecomen
 om vrede, maer om het Sweyrt te senden. Matth. 10. 34.

Het oude Spaensch bedrogh Duert en vermeerdert noch.

I.

Siet hier een vremdt gedrocht, bedrogh, en schyn aencomen,
 Men biedt van buyten ons een tacksken van Olyff,
 Men vrede, vrede roept, maer onder dit bedryff,
 Daer Leydt verborghen yet, daer yder voor magh schromen.

1. Theff. 5. 3.

2.

- 2.Sam.20. Daer steeckt een stekend S weerd in desen tack verborghen
- 9.10. Daer schuyt een slangh int cruydt, t'is enckel valsch bedrogh;
- Matth.26. Düert Ioabs groeten dan, en Iudas küssen noch ?
- 49. Iac. Treves dien m'ons biedt is vol van vele sorghen.

3.

- Het ist Troeyaensche paerd. Int aensien schoon van buyten
- Maer binnen Leydter wat, daer schuyt verraedery,
- U Vyandt tot u seght gelyck syn Meeftersy
- Matth.4.9. Tot d'onfen k'geeft u al, hy can seer foertjens fluyten;

4.

- En vele bieden aen, Maer teyndt' is om bedrieghen,
- Te meer dat hyr bedeckt, de sorgh is dies te meer,
- Prov. 26. Siet dan dit beeldt, siet toe; gelooft doch nemmermeer
- 24. Van u Erfvyandt loost' schoon spreken nochte lieghen.

5.

- T'is waer, was d'Oorlog uyt! wy weynschent alle mede,
- 2.Sam.23. En datter vrede was! koos David niet de Pest
- 13.14. Veelliever dan voor t'fweyrdt te vluchten, als het best,
- Maer d'Oorlogh seker is, onseker onsen vrede.

6.

- Dies best is, houdt dat g'hebt. Wacht u den tack te kiesien,
- Luc. 12. 51. Denckt Christus bracht ons t' Sveyrdt doe hier te Lande quam
- Matth. 10. Hy is dien stercken Leuvv, den Leuvv uyt Iudas stam
- 34. Methem en sal den Leuvv van Hollandt noyt verliefen.
- Apoc. 5. 5.

Aenmerckingen.

Dit Beeldt vertoont ons den aerdt van onsen Vyandt, en van syne Vredehandelighen, die hy ons aenbiedt. Hoe dat hy wel schoon aencomt, ons biedende een Olystack (een Teycken van Vrede) maer daer een Sveyrdt onder verborghen schuyt. Hy maect syne Stemme schoon, maer seven grouvvelen syn in syn Herte. Prov. 26. 24. T'heet, als seroepen vrede, vrede, dan isser onraet, en verraet op voorraet, en op handen. Latet anguis in herba: Een Slanghe schuyttert int Gras. T'is alom tyt te wvinnen, en d'onverhoede te overvallen. Ioab groetede Amasa met, vrede sy met u, Broeder: en met syn Sveyrdt doorstack hy hem

hem behendelyck en verradelyck. 1. Sam. 20. 9. 10. Judas verriedt syn Meester met eenen Kus. Matth. 26. 49. Dit syn nu de Spaensche strecken : die, ter wylen men van Vrede spreeckt, wat quaets in den Sin heeft, en gaet met Ongheluck swangher. Psalm. 7. 14. By den welcken t'heet : Qui nescit simulare, nescit regnare : quod differatur non aufertur : manet alta mente repositum, &c. Leest Rom. 3. 13. Psalm. 10. 7. 8. 9. &c. Vyftigh loofe Schalcken hebben in corten tydt meer vermocht int innemen van Troja, dan vyf duysent ghe-vaepende Mannen in vele Jaeren. T'was de Presentatie van syn Meester den Duyvel, Matth. 4. v. 9. tot onsen Meester CHRISTVM: Al dese dinghen sal ick u gheven, maer ondertusschen vvaest: Bidt my aen. Ons Vyandt biedt ons veel aen, alst hem teghens gaet, maer fistula dulce canit volucrum dum decipit auceps.

Dat is,

Vogelers Fluytjen singht welsoet,
Als hyt den Vogel fanghen doet.

Hy soeckt onder tusschen ons t' net over t' hooft te trecken. T'blycke wyt verscheydene Vredehandlingen van t' Jaer 1575. 1578. en 1579. in t' Jaer 1588. &c. die alle bedrieghelyck bevonden syn. Daerom soo heettet toetsen: niet ghelooven. Prov. 26. v. 24. als hy syne stemme soet maeckt, jae al dede hy ons duysent eeden. T'heet, hy speelt met syner eeden, als de Kinders met de Koten. Fides Punica & Hispanica is een dingh: illa haereticis, id est, nobis, non est servanda. Den Ketteren, also sy ons achten, en is gheen Gheloove te houden. Siet dat is een Byl, daermede de sterckste Banden en verbonden connen worden in Stucken ghehouwen. Hy magh synen Eed vvetelyck breken, alst hem maer te passe comt: ghelyck de Gheleerde Spaignaerts, D. Ajala, en andere schryven en oordelen. De Vrede vvaere andersins te vweynschen voor d' Oorloghe, als synde een swaere, jae de swaerst e Plaeghe. 2. Sam. 23. 13. 14. Maer onsen Vrede is onseker: en daerom ist best te houden t' ghe- ne vvy hebben, eenen sekeren Oorlogh 1. Theucyd. lib. 1. seyt, Fortium est, si lacessiti fuerint, pacem bello mutare. Het staet toe den Helden, als sy ghenoodicht worden, den Vreden in Oorloghe te veruisselen.

Certum.

Certum bellum dubiæ paci præferendum. Van eenen sekeren Krygh meer is te houden, dan van eenen onsekeren Vrede: ende ghelyck gheslaghen wierde op eenighe Penninghen deser Landen, 1575. Securius bellum dubia pace, ende pax patet infidiis, &c. Dum tibi dicit Ave, Cave.

Dat is te segghen.

D' Oorlogh sekerer is, dan Vrede onghewis.
ende

Veur laeghen, een deur vvyt, openstaet in vreedstyt.
Ende als de Vyand seyt, God groet u, so hoed u.

XXI.

DEse dinghen syn alle gheschiet ons tot Exempelen. 1. Cor. 10. 6.
 Soo Godd' Engelen en d' oude Werelt niet gespaert en heeft, en
 heeft de Steden van Sodom en Gomorrha tot Asschen verbrandende
 verdorven, en tot een Exempel geset, &c. 2. Pet. 2. 5. 6.

De Heere nu en dan ter stondt,
 Tot elcks Exempel straft de Sond.

1.

Wanneer den Hemel schiet syn blixems vier en donder,
 T'gheraes daervan verveyrt de gantfche Werelt maeckt,
 Nochtans daer w'eynigh syn die dese vlamme raeckt,
 Maer yder voor het syn besorght staet int bysonder.

[a]

2.

De Heere door het vier van synen swaeren tooren
 In stucken nu en dan een boosen sondaer smydt,
 Daer spiegelt ghy u aen, ò mensche wie ghy syt,
 Vreest Godt, oft anderflins soo gaet ghyme verloren.

K

God

3.

Godt in dit Leven doet de fondaers somtydts spaeren,
Te toonen datter eens een oordeel wesen sal,
Maer brenghtter somtydts tot een seer swaeren vall,
Om syn Gherechtigheyt end eere t'openbaeren.

4.

Gestraft vyff Steden heeft door t'vier en swevens reghen,
Loths Vrouvv' en Israel end andre meer besocht,
Straft andre Landen nu: dit dient al overdocht,
De sonde dient gemydt, daer is ons aen gheleghen.

5.

Een booswicht opentlick men sal executeren,
Op dat daer yder een exempel neme aen,
Soo doet de Heere noch, en heevet dick gedaen,
Als ghy t'specktakel siet, soo wiltter dit van leeren.

6.

Vrees Godt, syn Gramschap vrees, Laet af van hem te terghen
Syn vrees' oock uyt t'hert niet als mer ghe welt en bandt,
Of g'hu gewissen al met een heet yser brandt,
Als hy syn blixem schiet, dan sult ghy u noch berghen.

Aenmerckingen.

Godts toren woord menighmael in S. by Vier vergeleken. Godt is in synen toren een verteyrende Vier voor de Godtloose, en door t' Vier en den Blixem synder Gramschap, soo vermorselt hy nu en dan een Booswicht. Ons tot een Exempel op dat wy ons daer sachtghens aen spiegelen, ofte soo wy dat vreygheren, soo staet ons t' selve te verwachten. Dit leert ons Christus Luc. 13. 1. end t' Exempel van die, de welke Pilatus hadde doen dooden, staende in den Tempelaen den Antaer en offerende, en alsoo haer Bloet vermenght hadde met t' Bloet der Sacrificien: en van die seshien, die den Thoren van Siloah verpletterde: dat besnyende met die ernstighe worden die hy verdobbelt. v. 3. 5. ten sy dat ghy u bekeert soo sult ghy alle insghelycks vergaen. Sulcks leert ons Petrus, 2. Pet. 2. 1. 6. aengaende de Steden van Sodom en Gomorrha omghekeerts door eenen vierighen en swavelighen Reghen. Sy syn ons tot een Exempel gheset, seyt hy. Soo spreekt Paulus van de straffen over Ij

rael ghecomen. 1. Cor. 10. 6. 11. dese dinghen syn alle gheschiet ons tot een Exempel. Christus Luc. 17. houdt ons voor t' Exempel van Loths Vrouwe, en wil wy sullen aen haer ghedencken, ons aen haer spiegelen. Daerom heeftse de Heere verandert 1. in een Pillaer, die oprecht staet, en dien volghens van verre van alle voorby gaenders can ghesien worden. 2. In eenen Soutpillaer, die volghens dien Lanckduerigh is, ghel. c. Iosephus dan verhaelt, dat deselve by synen tyt noch soude ghestaen hebben. Willende alst truaere dat wy ons door dat sout en sullen laeten suten, op dat wy wyser en ghehoorsaemer syn, dan sy ghevveest is. Nadab en Abihu Aarons Sonen offerende vremdt Vier voor den Heere vierden door t' Vier van hem wytgaende, verteyrt. Levit. 10. 1. 2. 3. Dierghelycken leeft men oock van de twee Hooftmans met haere tweemaels vyftighe, verslonden door t' vier vallende van den Hemel. 2. Reg. 1. v. 15. dus besoeckt Godt nu onse naebueringhe Landen onsen Exempel.

Hy straft dus sommighe in dit Leven (ghelyck een oudt Leeraer seyt) om allen Menschen te toonen, daerdoor een bewys van syne Goddelicke Voorzienigheyt, dat de Werelt door hem gheregeert word, als oock tot waerschouwinghe, dat hy een rechtveerdigh Godt is. Maer vele laet hy onghestraft, tot een Bewys van het toecommende Oordeel.

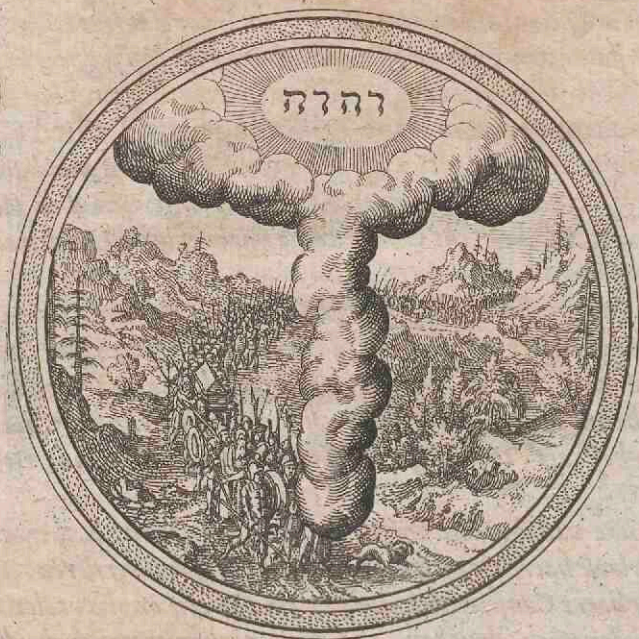
Dese Maniere van spreken word ghebruyckt, 1. Tim. 4. 2. en geseyt, dat de Godtlose haere Conscientien afbranden en cauteriseren. De Goddeloose, die haere Conscientien dus soecken tot een onghervoelen te brengen, die sullen noch schricken, als Godt eenighe veruaellycke teyckenen toont van synen Toorn en Teghenwoordigheyt: ghelyck de Historien ghetuyghen van dien godtloosen Keyser, die selver voor Godt wilde gheeert syn, die, als hyt sagh blixemen, en hoorde donderen, sighe van vrese verkroop. Een crachtigh Bewys voorwaer van de Craht der Conscientie.

[b]

XXII.

U Woort is een Licht op mynen Weghe, ende een Lanterne myner Voeten. Pſal. 119. 105.

Alle die door den Geest Gods gheleyt worden, ſyn Kinderen Gottes. Rom. 8. 14. Wandelt naer den Geest. Pſal. 5. 16.

1.

Voor t'volck van Iſrael Iehovah trock voor henen,
In t' Landt, t'beloofde Land haer door d'woestyne bracht,
Door een pillae van vier hy leydeſe by nacht:
End' in een Wolck pillae by dagh haer is verſcheenen.

2.

Leydtslieden Moſes was en Aaron met haer beyden,
Dus Godt ons heden noch, van binnen door ſyn Geest,
Die in de ſyne woont, en haer maeckt onbevreesd,
Stiert op de rechte baen, endoet ſe ſtaedigh Leyden.

3.
 Van buyten door syn Woort, t'welck niemand can ontberent,
 Dat vergeleken wordt met recht by dien pillaer,
 Godt wil wy sullen gaen en houden stil daernaer
 En ons in elcken dinck naer t' selve reguleren.

4.
 Leyds lieden ons noch geeft, die dese Fackel draeghen,
 Die als die andre twee, ons met dat Licht voorgaen,
 Die ons den rechten Weghgedüerigh wysen aen,
 En Sterren syn ghelyck tot hun die daernaer vraeghen.

5.
 Laet ons van Godt t'geleyt, soo wy niet willen dwaelen,
 Ghestaedigh volghen naer, en leertter dit noch by,
 Hoe machtigh onse Godt Israels Heere sy,
 Die t'volck door Mannen twee uyt sulcken Jock cost haelen.

6.
 Die Godt is even sterck by onsen tydt bevonden,
 Als door Oragniens Prins syn volck hier heeft verlost
 Uyt het Maraensche Jock. Hy can meer die dat cost,
 Syn arm is niet vercort, maer t'short aen onse sonden.

Aenmerckingen.

Leest Exod. 13. 21. 22. Hoe de Heere, hebbende syn Volck uyt Egypten ghevoert, dat selve voorttoogh, ende leydede, s' daeghs in een Wolcken colommen, s' Nachts in een Viercolonne, haer voorlichtende: tot Leydslieden gaf hy hun Mosen ende Aaron, daer door hy syn Volck leydede, als eene cudde Schaepen: gelyck staet Psal. 77. Godt die leyt noch hendensdaeghs syn Volck door dese moeyelicke Reyse, ende door de Woestyne ser Werelt in t' beloofde ende hemelsche Canaan. Hyleytse 1. inwendigh door synen Geest, daer door dat alle Godes Kinderen gheleyt en ghedreven worden. Rom. 8. 14. ende ghestiert op effene Baene: ghelyck David bidt. Psal. 25. 5. 6. ghelyck als daerentegens de godloose Wereltskinders worden gedreven door den boosen Geest, die crachtelyck in haer gheseyt wordte wercken. Ephes. 2. 2. Dese Geest des Heeren leydt ons, en laet ons hooren eene inwendighe Stemme, roepende:

Wegh, dien ghy v wandelen moet. Daer van Jesai. 30. 21. de vvelcke in-
 vwendighe Stemme David ghevoelde, als hy bekennt, dat syne Nieren
 hem s' nachts castyden. Psal. 16. 8. Gal. 5. 16. Wandelt naer den Geest,
 2. Urvwendigh leyt de Heere de Syne, door syn Woordt, ghelyck in-
 wendig door synen Geest: want dese beyde de leydinghe des Geestes,
 ende den Regul des Goddelicken Woords, en moeten niet ghescheyden
 worden, te wyle dat se Godt heeft t' saemenghevoegt. Jesai. 59. 21. De
 Heere leyt ende dryft de Syne naer den Voorschrift, ende Regul syns
 Woords, en niet daer buyten of daerteghens, so dat in dien ymand onder
 den Schyn van Openbaeringhen, al waert oock een Engel uyt den He-
 mel ons yet contrarie tot dit Woordt wilde wysmaccken, wyen moe-
 ten hem niet ghelooven. Gal. 1. 8. 9. Daerom bidt David soo dick wils
 Psal. 119. Leydt my op den Padt uwer Gheboden: Laet mynen Ganck
 ghewijs syn: Hy voeghter by in uwen Woordt. Psal. 119. 24. noemt hy
 Godts Woordt synen Raedtman, daer hy Raedt en Advys van vraegh-
 de over all syn doen. Dit Woort Godes by de Godtheys- gheleerde
 vergeleken by dien vierighen Pillaer, Israel voorlichtende: daernaer
 moesten sy haer, ofte neder slaen, of voortgaen, ende reguleren, naer dat
 die stille stont, ofte voort ginck, en sich beveeghde. Item, by de Sterre,
 die de vyse tot Christum leyde. Matth. 2. Soo toont ons Godts Woordt
 den rechten Wegh, t' verlicht onse duyster Ooghen. Psal. 19. 18. t' is een
 Licht op onse Weghen, en een Lanteerne voor onse voeten henen: ghe-
 lyck t' David naemt. Psal. 119. 105. t' brenghet ons tot int' hemelsche Ca-
 naan: Wy moeten dat volghen, ende daer niet van afvyken; maer
 segghen met Petro: Heere op u Woordt vvil ick dit, of dat doen ofte
 laeten. De Leydtslieden Israels op haeren Wegh vvaeren (soo boven
 gheseyt) Moses ende Aaron. Psal. 77. De onse syn de Leeraers, dat syn on-
 se Voorgangers in dese Reyse, ghelyck se noemt d' Apostel Hebr. 13. 7. dat
 syn, die dese Fackel, dit Licht vant' Goddelyck Woordt ons voordrae-
 ghen. Daerom noemt se Christus selve t' Licht der Werelt Matth. 5. 14.
 anders vvaer vwordense ghenaemt Sterren in Christi Rechter hand. A-
 poc. 1. Sy synt, die ons voorlichten. De Wegh vvisers, die ons den rechtē
 Wegh toonen, segghende met Sam. 1. Sam. 12. 23. Het sy verre van my,
 dat ick soude afaeten voor u Liedden te bidden, ende u Liedden te leeren
 den

den goeden ende rechten Wegh. Ende wat ons aengaet, wy moeten naer den Wegh vraeghen. Jerem. 6. 16. ende den selven bevandelen. Gal. 5. 16.

2. Daer blyckt oock uyt dese verlossinghe Israels, uyt Ægypten door Moses en Aaron, hoe dat de Almachtighe door cleyne middelen can groote dinghen uytrichten: door Gedeon met 300. Mannen, sonder Waepen versloegh hy de Midianiten, ende verlostē syn Volck uyt haer ghevvelt: door Abraham verlostē hy Loth, ende syn Huysghesin, uyt de Handen van vyff Coninghen: door Moses ende Aaron verlostē hy Israel uyt de Handt des Conincks Pharaos. T'selve heeft Godt meermaels doen blycken, onder andere aen dese Nederlanden doen hy se uyt den Diensthuysē des machtighen Spaenschen Pharaos heeft uytghevoert, oock selfs doen, doen der quaelyck middelen toeschenen te zyn, doort' beleyt der Prinçen van Oragnien. Hy kant ende salt oock noch verder doen, v'ant de selve Godt leeft, ende zynen Arm is niet verkort: maer t' is onser Sonden schult, die ons van Godt scheyden, dat wy soo gheslaghen, ende niet meer gheholpen en worden, die wy daerom alle tesamen moeten van ons doen.

XXIII.

En iegelyck beproeve syns selfs Werck. Gal. 6. 4.
 Want een iegelycks Werck sal openbaer werden. Want het sal
 door t' Vier gheopenbaert werden. Ende hoedaenigh het werck is, sal
 het Vier beproeven. 1. Cor. 3. 13. 14.

U eygen sonden blufft,
 En houdt u voortserufft.

1.

[a] Wanneer dat ergens brandt, en yder op moet ruymen,
 Dan fiet men dat de liefd van elck syn self begint
 Want die syn selven moeyt, men selden ymandt vindt,
 Mett' huys van andre Lien, en t' syn sal verzuymen.

2.

De Sond' is als een vier, U siel is aenghesteken,
 En in peryckel staet selfs van dien helschen gloet,
 Dies yder met syn self sigh meest bemoeyen moet,
 En letten op syn siel, en bluffchen haer ghebreken.

3.

Siet voor u selven toe. U selven wilt beproeven,
 Doorfoeckt u eyghen hert. U naesten wat aehgaet,
 Tot hem diet alles vveet en oordeelt, t'oordeellaeft,
 Den balck vvilt uyt u oogh te trecken niet vertoeven.

4.

Een herder beter sal syn eyghen cudde kennen
 Dan t' vce van andre lien. Die sikh met bauvven neert,
 Syn eyghen grondt, niet t' Landt van andre kennen leert,
 Dus vvilt us herten grondt te kennen u ghevvenen.

5.

Alst in ons buerte brandt wy sullen alle vreesen,
 Dat ons niet corrs daeraen niet t'selve overcom,
 Siet Duytschlandt brandt, de Paltz end andre meer rondtom
 Dus spiegelst u daeraen, t'can oock u beurte wesen.

[b]

6.

Doch vierighlycken Heer vv' u bidden voor dees Landen,
 Want ghy se voormaels hebt uyt t' vier ghetrocken heet,
 Dat syt niet vvillen meer erkennen is ons leedt,
 Stort dynet Gramschaps vier Heer over haer Vyanden.

Aenmerckingen.

*Dit Sinnebeeldt dient tot Bestraffinghe van veelen, die seer nauvv,
 lichtveerdigh ende onbedacht syn, int vvaernemen en oordelen of cen-
 sureren van andere, maer seer naelaetigh int onder soecken van haer sel-
 ven: die vol Ooghen syn, als Argus, ende scherpsien de, als Arenden, in
 de minste Ghebreken van andere, maer steecken blind, als die Nacht-
 Euylen in haere eyghene grove sauten. Dese raeckt de Ghelyckenisse
 van den Brandt. Tot dese seyt d' Apostel, Rom. 14. 4. 10. Wat oordelt
 ghy vven Broeder? vwant vvy sullen alle, &c. Tot soodaenighe seyt
 Christus, Matth. 7. 4. 5. 6. Ghy gheveynsde, &c. ende ghelyck hy seyt tot
 Petrum, van Iohanne, vvat gaet u die aen? Joh. 21. 22. T' heet vwaer
 vwaer, kent u selven: denckt vwaer van ghy (niet een ander) ghevalen
 syt. Apoc. 2. 5. T'en is gheene Wjsheit, sikh selven te versuynen, on-
 seker te syn van syner sielen staet, ende soo overcurieus te syn in de vve-
 ghen van andere t' ondersoecken. Als ons Huys in brandt staet, niemand*

[a]

sal zijn eyghen Huys versuymen, en synen Nabuer te hülpe comen. Wy vveeten als dan te segghen, dat de liefde begint van ons selven. Nu onse Sonden zijn ghelyck een Vier, daer door onse sielen alst t'vvaere aenghesteken zijn, ghelyck Iacobus spreeckt van de quae de tonghe. Jacob. 3. 6. en branden meer en meer. Sullen wy dan ons selven versuymen, en niet toetsien, daert met ons soo ghestelt is, maer altoos besigh zijn ontrent andere? Een Landtman, die sich gheneert met t' Landt te bauwen, sal sich soo seer niet bemoeien met andere Liedien gront, hoe vruchtbaer die is, &c. als sorghvuldigh zijn eyghen Boomen en Ackerbau te kennen: Soo kendt u herte, offet eenen doornachtighen, steenachtighen of goeden gront is. Matt. 13. 20. Een Schaepherder kent zijn eyghen Cudde, &c.

Leest de spreucken, 2. Cor. 13. 5. Lam. 3. 40. Laet ons onse vveghen (niet die van andere) ondersoeken en ons bekeeren: ghelyck Job. 13. 15. seyt: Ick vvil mynen eyghenen Wegh voor den Heere straffen. Psal. 4. 4. Doorgront u Herte op wvven Legher. Gelyck David selfs dede, dien zijne nieren s' nachts castydeden, zijn herte onder vveef hem, by ondersochte zijne Siele, en overleyde zijne Sonden, ende maecte zijn Bedt nat met zijne Traenen, daer mede by sachte uyt te blusschen t' Vier van Gods toorn, ende de Vlamme zijner Sonden. Soo moet dan met David, door de traenen van Boetvaerdigheyt, elck syne Sonden soecken te blusschen, ende dat in tyds, eer dit Vier der Sonden de Orverhandt neemt, end ons int verderfende t' ewighe helliche Vier: t' welck onuytblusschelyck is, Matth. 25. worpe. Leest Gal. 6. 4. tot dien eynde eene heerlycke spreucke: Iegelyck een beproeve syn selfs Werck, offet oock teghen t' Vier sal moghen, alst op een beproevinghe sal aencomen. 1. Cor. 3. v. 13.

De Redenen, waerom elck sal besigh zijn, meest met hem selven, en niet met eenen anderen, syn

1. Om dat yder zijn selfs best van allen kendt, ende den toestandt syner sielen, dien gheen Mensch te Werelt anders soo nauw can weten. Wy kennen best onse Sonden, die wy begaen, &c. Daerom can niemand beter van ons oordeelen dan wy, om die te blusschen.

2. Om dat yder in den daegh des oordeels sal moeten staen, ende antw oorden voor syne eyghene, ende niet voor de Sonden van andere.

Dit leert ons d' Apostel. 2. Cor. 5. 10. ende de Propheet Ezech. 18. De siele die ghesondicht heeft, sal sterven. Ergo, d' een en sal niet ghestrafft worden voor de Sonden van andere, maer elck sal staen voor de syne: des rechtveerdighen berechtigheyt sal over hem zijn: ibid. De rechtveerdighe sal zijns gheloofs (Nota, niet door t' gheloove van eenen anderen) leven. Habac. 2. 4. Wy sullen een iegelyck van hem selven Gode Rekenenschap geven. Rom. 14. 12. Laet ons dan malcanderen niet oordeelen. Galat. 6. 4. Elck beproeve zijn selfs Werck. De reden is, dan sal hy Roem hebben aen hem selven alleenlyck. Want yder sal zijn eyghen Pack draeghen. Want ghelycker staet Apoc. 14. 12. Saligh zijn, &c. want haere Wercken volghen hun naer. Ergo, Indient so is, dat elck sal, &c. soo moet elck in sonderheyt sorghe draeghen voor zijn selven, en niet voor een ander. Nochtans weet, dat wy niet uyt sluyten de beproevinghe van andere, ten aensien der ghenen, diese toecomt, als Leeraers, Huysvaders: die oock moeten kennen leeren den staet van die hun zijn bevoelen, ende de selveschuldigh zijn van alles te onderrechten, &c.

Tunc tua res agitur paries cum proximus ardet.

[b]

Dat is,

Het gaet u aen,
 Alsgly fiet staen,
 Uvvs Naectens Wandt,
 In Vieren brandt.

Onse nabuerighe Landen, die staen en branden, jae onse naestgeleghene Steden, die beginnen te roocken. Ergo, Laet ons ons spiegelen sachtien, op dat wy oock niet en vallen in de Handen des levendighen Gods, die een verteerende Vier is. Psal. 2. 12. Soo wy t' Vier onser Sonden niet in tyds en blusschen, maer slachten de Ioden eer tyds, daer de Heere van claeght, dat se synen toorn door haere Sonden meer ende meer ontstaecken, en dat elck als houdt toe droegh, om t' selve in brandt te cryghen.

De Heere, die dese Landen heeft ghetrocken uyt dien vierighen gloeyenden Oven, van de Spaensche Tyrannye, wvil haer oock voort aen spaeren, en storten t' Vier syns toorns over die hem niet en kennen.

XXIV.

Wien is den Arm des Heeren gheopenbaert. Jesai. 53. 1.
 Godts Woordt is, als een tweeſnydende Svveyrdt. Hebr.
 4. V. 12.

Boven al neemt aen den Schildt des gheloofs. Eph. 6. 16.

Met t'rechte Waepen u vervveyrnt,
 Wanneer u vyandt u vervveyrnt,
 T'vvelck is het Woordt Gods Arm en Svveyrnt.

I.

Hoe Lüttel ſyn, die t'vvoordt van Godt in vveerde houven?
 Veele, diet maer een clanc, een doode Letter acht:
 Wie heeft Godts arm bekendt? wie heeft gevoelt de cracht,
 Gheleghen in dat Woordt? dat die dit beeldt aenſchouven..

Godt;

2.

Godts Woordt en is niet doodt, t'vvordt Levende bevonden;
 T'iseen tvveefnydend Svveerd, dat door de siele dringht,
 Dat t'binnenste geraeckt, en dat den Menschē dvinght,
 Waermet hy deür en deür ons herten gaet deurvonden.

3.

Door Petrum op een dagh de herten veler schaeren
 Gheprickelt vvierden hertt, t'hadt vvonderlycke cracht,
 Dit vvonderbaere Svveyrdt, t'maeckt alseē hamer sacht
 De herten, die te voor soo hardt, als steenen, vvaeren,

4.

De cracht, de rechterhandt, den stercken arm des Heeren
 Ist t'vvoordt, daer met hy ons uyt sielen afgrondt treckt,
 Engrootte vvondren doet; de dooden selfs opvveckt,
 Dit can ons desen arm, met t'Svveyrdt geschildert, leeren.

5.

Den schildt die iffer by: T'geloof vvordt soo geheeten
 Want t'Woordt en vast gheloof die hanghen staegh aen een,
 T'gheloof comt uyt t'gehoor, men can oock gheen van tvveen
 Ontbeeren in den strydt; sy syn ons beyd geheeten.

6.

T'geloof vat, s'Geestes Svveyrdt, vvilt u daermet vervveynen,
 En campen ridderlick, gelyck u Meester dese;
 Den schildt van t'vvaer geloof vvilt niet vergeten mesc,
 Soo sal noch Duyvel u, noch doodt, noch helle deynen.

Aenmerckingen.

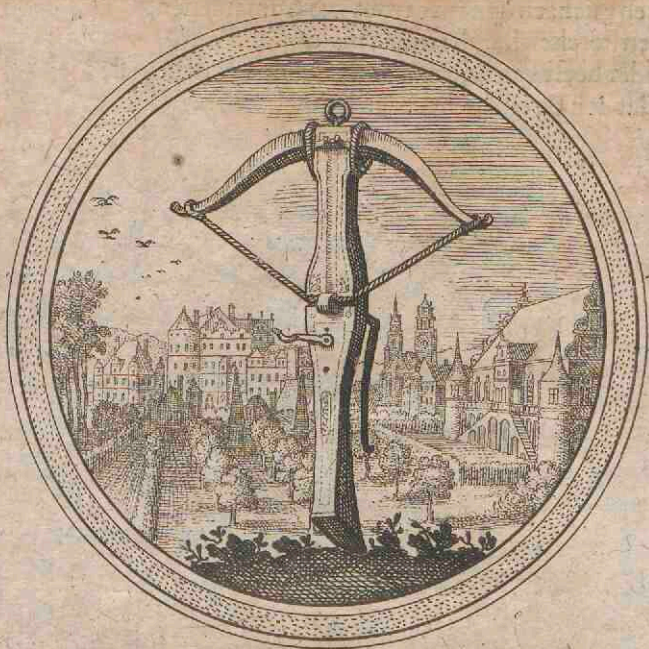
Dat claeght de Propheet Jesai. 53. 1. Wien is den Arm des Heeren: condt ghedaen: de vvvelcke droeve claeghte noch de Leeraers bedensdaeghs met recht moghen doen. Eertyts plachten door eene Predicatie vele bekeert te vvorden, ghelyck de Exempelen Act. 2. & 4. capp. bevvyfsen: heden quaelyck een door vele Predicatie. De reden is: de Menschen en vveten, noch kennen de Cracht van Godts Woordt niet. S'en hebben noch niet gheleert sich daeronder te buyghen, ende haere Ghedachten ghevanghen te gheven. Den meesten deel der Menschen houden Godts Woordt slechts, als het hun vvordt ghepredickt voor eenen ydelen

den Clanc, die in de Ooren verduynt, ende voor by gaet, ende voor
 eene doode Letter. Syen comen niet, als om Gods Woort, maer als om
 een ydel praetjen aen te hoorē, noch en ontfanghen niet, als die Thessalo-
 nicensen deden, als Gods Woort, maer slechts, als eens Menschen Woort,
 ergerende, ende stootende sich aen de Slechtigheyt des Leeraers, segghen-
 de by haer selven. Act. 17. 18. wat vil dese Clappaert segghen? Siende
 meer op d' aerdtse vaeten, dan op dien costelycken Schat, diense drae-
 ghen: houdende de Predicatie voor d' waesheyt. 1. Cor. 1. Dus comtet
 dat Gods Woort vruchtloos is. Daerom leert kennen en ghevoelen de
 Cracht van Godts Woort: ghelyck ons in dit teghenwoordighe Sinne-
 beeldt, wyt Gods Woort wvord beschreven. 1. Een Arm. T' is den Arm
 des Heeren. Esai. 53. 1. ghelyck men met den Arm ymand treckt wyt eenen
 Cuyt; soo Godt ons wyt t' verderff door syn Woort. 2. Sweyrdt: Soo
 wvordtet ons beschreven Heb. 4. 12. daer t' d' Apostel noemt een t' vee-
 snydende scherpe Sweyrdt doordringhende, &c. Door dat Sweyrdt
 wvierden gheprickelt de herten der ghenere. Act. 2. 37. Overmidts dese
 Cracht van Godts Woort, soo ghebruyckt de Schrifft meer andere Ghe-
 lyckenissen. Sy vergheleyct het selve by 1. eenen Suer deesem, die crachte-
 lyck doordringht door de reste van den deegh. Matth. 13. 33. Item, by
 eenen haemer. Jer. 23. 29. die de rot Steenen vermorselt: daerdoor onse
 Steenere Herten versacht worden. Psal. 51. ende verniewt. T' wordt
 ghenamēt de Cracht Godts ter Saeligheyt. Rom. 1. Item, t' Woort des
 Levens Joh. 6. daerdoor de Heere de Swackheyt des Leeraers betoont,
 opweckende die doot waeren door de Sonden. Ephes. 2. tot Leven
 der Ghenaden. Johan. 5. Eyndelyck isser by den Schildt, dat is het ghe-
 loove, soo gheheeten. Ephes. 6. 16. t' welck gheloove comt wyt ghehoor
 van t' Woort. Rom. 10. Dit zijn de Waepen ons beschreven. Ephes.
 6. 12. 16. 17. &c. Godts Woort, en t' waer gheloof, daermede wy ons in
 onsen geestelycken Camp moeten verweyren, naevolghens t' Exempel
 onses Capiteyns, die desen Arm, Sweyrdt ende Schild heeft ghebruyckt,
 in synen Camp teghens den Duyvel. Matth. 4.

XXV. ende XXVI.

DE Mensche en heeft niet beter onder de Sonne, dan eten, drincken, ende vrolyck zijn : ende dat hem sulcks gheworde van al den Ar- beyt al zijn leefdaeghen. Eccles. 8. 15.

Veel Predicken maect het Lichaem moede. Eccles. 12. 12.

1.

T'Verstandt met eenen boogh met recht wordt vergheleken,
Die breckt, wanneer te langh gespannen is geveest :
Die nimmer uyt en spant de tochten van den Geest,
Noch t'Lichaem oeffent oyt, die doet se beyde breken.

2.

Siet t'weeldrigt landt eens aen, t'brenghet menighte van vruchteten;
Maer soo sulcks dueren sou, men braeck het legghen laet,
Daer diendt in alle dingh ghehouden seker maet,
Den arbeidt moet vermenght met rust syn en genuchiten.

De

3.

De moehey van den Geest die is vvel meer verborghen,
 Dan die van r'lichaem is; maer daerom niet te min
 Den aldergavvsten Geest dient meest gebonden in:
 Dies vvelt, om vvel te doen, voor alle beyde sorghen.

4.

Den Geest en r'lichaem syn tvve trouvvee Cameraeden,
 Die door een stercken bandt syn aen malcandren vast,
 D'een d'ander heeft van doen, daer diendt op beydt gepast,
 Soo verre dat den Geest doch niet en lyde schaeden.

5.

Maer dat die even gauv en vwalker moghe blyven,
 Syn ampt te voeren uyt, daertoe dat dient vermaeck
 T'vvelck hem scherpt op een nieuvs en aendryft tot een saeck,
 Om die met meerder Lust end voortganck te bedryven.

Siet maer hoe dat den Ram dan alderverst sal springhen,
 Wanneer hy voor dien spronck wat tredet achter waert,
 Weet dat eens hooghen Geests dit is den rechten aerdt,
 Bequaem naer Lütel rüft tot hoochen swaere dinghen.

Aenmerckingen.

Den Arbeyt ende het vvercken is tvveederley, dat Godt den Menschen heeft opgheleyt.

1. *Lichaemelick daer van eyghentlick staet Genes. 3. v. 19. Int Sweet wvves Aenschyns, &c.*

2. *D'Occupatien des Geests in eenighe consten ofte studien, die vvell de swaerste zijn: Hee vvel dat plompaerts, sulcks niet verstaende anders oordeelen. Daerom dient (ghelyck in alle dinghen) daerin oock maete ghehouden. Est modus in studiis: Dat is, de oeffeninghen hebben haere maete. Want hoewvel de Vermoeyht des Geestes min blyckelick is, s'en is daerom niet te min, naer t' Ghetuyghenisse Seneca. Daerom moet, soo deselve seght, den Geest, naerdien hy een rytlangh heeft ghespannen ghestaen, vvederom als dan uyt ghespannen vworden; op dat ons niet overkomme, dat met den Boge ghebeurt, die al te langh heeft ghespannen ghestaen, qui ni laxes, rumpitur: Dat is, Welcke in tvvee breekt, vwanneer ghy hem niet en lost: Want, ghelyck een heyden sch Poët seyt:*

Quod caret alterna requie, durabile non est.

Dat is,

Dit en can gheeneslins bestaen,

Dwelck sonder ruff steedts moet voortgaen.

Niemandt en can altoos met hoochvichtighe ende swaere Saeken besigh wvesen; maer den Geest vereyscht somwvylen wat verquickinghe. Manuel seyt, dat van alte grooten onmaetighen Arbeyt des Geestes (sonder eenigh tusschen comen van vermaeck, ofte oeffeninghe des Lichaems) comt Bottigheyt, ende Plompicheyt des Geestes, verliesende syne Scherpheyt: ghelyck een mes, dat, hoewvel scherp synde, te veel gebruyckt of ghebesicht synde, bot vwordt. 2. Daeruyt comt mede,

Onghefontheyt ende Onghetempertheyt des Lichaems, ende volghens dien des Geestes. Want hoe dattet moghelyck is, dat het Lichaem den Geest, atq; affligat humi divinae particulam auræ (dat is, ende ter aerden neder vwerpt het deeltjen der Goddelycken aenblasinghe) daervan can onder anderen ghelesen vworden Perkinf. die lib. i. de casibus conscientia c. 12. van dese Materie schryft. Soo langh als het niet vvel en is met het Lichaem, soo en can den Geest niet gauw vvesen; daerom moet men se beyde besorghen:

Orandum est, ut sit mens sanus in corpore sano,

Dat is,

Men moet bidden, dat beyde ghefont zyn,
Het Lichaem, en daerin een ziele tyn.

Gheen van beyde al te seer besvvaeren, noch vermoeyen door onmaetighen Arbeyt, ende vermoeyt synde vvederom gheven eenigh vermaeck ofteruste. Die haer selven dat vveygheren seyt Plutarchus de tuenda sanitate. dum animus pusillum relaxare, & concedere renuit fatigato corpori, & postulanti, paulo post febris quapiam incidente, seu vertigine capitis, libris & exercitiis literariis omissis, cogitur una cum illo ægrotare, simulq; laborare. Dat is soo veel geseyt: Als men het gemoet vveygert eene cleyne verquickinghe, ende het vermoeyde Lichaem eenighe geringhe Recreatie, soo gheschiet het vvel in corten tyt daernaer, dat door eenighe cort sen of te draeyinghe des hoofts, het gemoet met het Lichaem, verlaetende de oeffeninghe in Boeken ende Schrifften, te ghelyck moet cranck ende svvack blyven. De Lanæen laet men somwylen braeck legghen, anders souden sy onvruchtbaer worden, soo men se te seer travailleerde: soo ist met onsen Geest. Den Geest en het Lichaem zyn, als door een houwelicks bant, aen een getrouwt: daerom die d' een wil houden, moet oock op d' ander letten: ende het Lichaem moet men versorghen ende dienen, niet tot Dertelheyt of te Wulpsheyt. Rom. 13. 14. Niet als of wy, om t' Lichaem te dienen, leefden: maer als die sonder dat selvighe Lichaem niet langher hier bestaen, noch leven, nochte yet verrichten connen; ende moeten i selve soo veel te gemoet comen, als vereyscht wordt om den Geest daerdoor t' anderstutten. Animus enim sustinetur futuris corporis.

Dat is:

Dat is : Den Geest wordt ondersteunt , door de ondersteunselen des Lichaems. De Waepenen ende Wercktuighen des Geestes zijn des Lichaems leden, daerdoor de Siele of Geest, (die eyghentlyck de Mensch is, naer Ghetuyghenisse Senecæ) syn Werck doet. Perkins. ibid. De grootste ende vvackerste verstanden insonderheyt , die zyn den Rammen ghelyck , en de Menschen, die eenen grooten Spronck voorhebbende, vvat te rugghe treden, ende denselven alsoo verdobbelen. Cælius. Embl. Moral. 19. vegeta & strenua ingenia, quo plus recessus sumunt, hoc vehementiores imperus edunt. Dat is : Te meer crachtighere aenvallen doen de versche ende dappere verstanden, hoe sy meer vertrecks nemen.

Est modis in studiis.] Salomon seyt, dat die den neus te hardt snuyt, daer bloet vut wringht. Die de Kerse te seer snuyt, blusscht se vut. Die te vele in eenen Sack doet, breckt hem. Een graveerder, die syne Ooghen staegh heeft vast ghehouden op syn Werck, die salse, vermoeyt en verswackt synde, wederom afstrecken, rusten ende wat verquicken doort sien van wat anders. Soo Seneca seyt, Epist. 58. Quemadmodum cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit atq; avocat, & ut dici solet, pascit: sic nos animum aliquando debemus relaxare, & quibusdam oblectamentis reficere: sed ipsa oblectamenta opera sint, ex his quoque, si observaveris, invenies quod possit fieri salutare.

XXVII.

Myne Schaepen hooren myne stemme, ende ick kense, &c. Johan.
10. 27.

Ick draeghe de teecken en onses Heeren Iesu Christi in mynen Li-
chaeme. Gal. 6. 17.

Aen t' merck m' u kendt,
Wiens dat ghy bent.

1.

Ons Herder Christus is, wy syne Schaepkens bennen,
Hy ist 'onnoosel Lam voor ons geteykent eer,
Dies hy ons altemael, d' een minder, d' ander meer,
Doet teyckenen naer hem, en ons by naemen kennen.

Well

2.
Well faeligh is dat schaep, daer buyten en van binnen
Dees Herders Livery en teyckenen opstaen,
Dat sal in eüvvigheyt al dvvaelt het, niet vergaen,
De herder haelt het weer, hy doettet seer beminnen.

Ioh. 10.

3.
Och wilt mensch vwie ghy syt, gevillighlicken draeghen,
Dees teyckenen, die t' schaep van Christus draeghen moet,
Wilt geerne nemen aen het suer soo wel alst soet,
Jae vilt selfs voor de doot en slachtbanck niet verzaeghen.

4.
T'is vvaer, Godt, alshy straft, syn schaepkens can bewaeren,
En setten tot dien eynd: een teycken op haer hooft,
Siet Loths exempelaen, en Noahs, en geloof, t'
Dat hy de syne can gantsch wonderlicken spaeren,

5.
Maer offer soo geviel, dat hy u wild' opsetten
Een merck dat pynlick waer, end' u aendede smert,
Wilt aen t'geen Paulus seyt alsdan geloovigh hert,
Die beter vvas dan ghy, acht geven ende letten.

Een brand-
merck is
pynlick:
Gal. 6. 17.

6.
Neemt om gheen Lyden aen, om worghen, noch om branden,
Het teycken, het ghetal, het t' merck van t' Roomsche beest,
T' vvelck al haer bocken vuyl de Paepen aldermeest
Opr' hooft, en op haer borst, en draeghen op haer handen.

Aenmerckingen.

Van de Merckteyckenen der Schaepen Christi leest Taffyn. Daer syn in vwendighe (Gal. 5. 22. daer syn uyt vwendighe teyckenen) e. g. den doop is een teycken ende Livery eens Christens, ghecomen in de Plaetze van de Besnydenisse die een teycken vwordt ghenaemt. Genes. 17. 11. Item, onder andere uyt vwendighe teyckenen van Christi Schaepen is oock t'lyden: vvaer van Paulus, Gal. 6. 17. seght, dat hy de teyckenen Jesu Christi omdroegh in syn Lichaem (t' vvelck oock de Martelaren connen segghen) ende die teyckenen verhaelt hy int langhe, 2. Cor. 11. v. 23. tot den eynde des Capitels. T' gebeurt somtyts, dat de Gheloowighe

moeten syn, als Schaepkens, die ter Slachtbanck geleyt worden. Rom. 8. 36. Dit is geweest in vorige tyden, ende is noch by desen tydt de Conditie van Gods Kerck. Wy moeten ons daerin schicken: Hoe wel Godt ons oock uvel can beuvaeren, ende als een teycken op ons voorhoofd setten. Leest, Ezech. 9. 4. Gaet en teyckent met een teycken aent voorhoofd, de Lieden die suchten over alle grouuvelen, &c. Soo was Loth gheteyckent, die syne rechtveerdighe siele daeghelycks quelde, om uyt t' verderff van Sodom door t' Vier, ende Noah, om uyt t' verderff van d' eerste Werelt door t' Waeter, verlost te worden.

Van het teycken der beeste vwordt gheschreven Apocal. 13. 16. 17. 18. Waer over can ghelesen worden Taffin, ende andere, die daer over geschreven hebben.

XXVIII.

Ick slaepe, doch myn Herte vvaeckt. Cantic. 5. 2.
 Dat ick tot V. L. segghe, dat seggh' ick tot allen: Waeckt. Marc.
 13. v. 37.

Waeckt ende bidt,
 Behertight dit.

1.

Den Leüw wanneer hy slaept, die rüft met open ooghen,
 Dan roert hy noch den steert, dust seffens waeckt en slaept,
 Daeruyt elck Christen dan een goede Lesse raept
 Die elck moet t'aller tyd int werck te stellen pooghen.

2.

Soudu de vyandt niet toru verderf genaecken,
 Siet t'hest hem wederstaet, weest nüchtern, vvaeckt en bidt,
 Want licht beschaedigt vvordt die niet behertight dit,
 Als d'ooghen slaepen selfs soo moettet hert noch vvaecken.

Godts

3.
 Godts Woordt ons leert dat haer maer eens vyff d'vvaese maeghden,
 Verliepen, sliepen, en gefloten vvierden uyt
 Den Bruydtgom vuild' haer niet erkennen voor syn bruydt,
 Dit can gebeuren ons, soo vvy maer eens vertraeghden.

4.
 Onthout dit voor u siel. Wilt voorder oock ont houven
 Yet dar u tydelyck vvelvaeren hier aengaet,
 Den vyandt naer u Landt, u goet, u Leven staet,
 Dies vvaectt Hollandtsche Leuvv, en vuild hem niet betrouven.

5.
 Hy soeckt door vvoorden soet u in den slaep te vviieghen,
 En comt u schoontjens aen en u een Treves biedt,
 Maer toefien is verr t'best, gelooft syn vvoorden niet,
 Den Leuvv die loert op u, en soeckt u te bedrieghen.

6.
 Ghysyt met Samson sterck maer vuilt gh' eens meer gelooven
 T'schoonspreken Delila, soo syt ghy al gevatt,
 Slaept gh' eens noch in haer schoot, soo sult ghy vvoorden mat,
 Sy sal u van u sterckt' en crachten Licht' berooven.

7.
 Wilt gh' immers houden die, soo vuilt u voor haer vvacchten,
 Siet d' ooghen dat die noyt door haere soete fluyt
 Met Argus vallen toe. Oft vveet, t'is met u uyt.
 Dies houdt geduerigh vvacht, by daeghen, en by nachten.

Aenmerckingen.

De Naturalisten, Plinius ende andere, schryven van de Leuvv, dat hy slaepende synen steert bevveecht, en de Ooghen openhoudt, toonende dat hy niet gheheel van den Slaep verwonnen, ende overvallen is, ghelyck andere ghedierten, maer ten deele noch vvacker is. Dit passen sommighe op Prinçen en Vorsten, die als gheduerigh moeten vvaeken voor haere Onderdaenen, ghelyckt bleykelyck is uyt t' segghen van dien: Somni portio conservat principem, pars vigiliarum principatum: Dat is gheseyt. Een deel des Slaeps onderhoud den Herscher: een deel der vvaecke behoudt de Heerschappye. Een ander Poët seyt, sprekende van

de van een cloeck Oversten van dien tyt, t' ghene oock van onsen Door-
luchtighen Prince met recht can gheseyt worden, soo int' beleggh van de
Stad van S' Hertoghenbosch ghebleken heeft :

-----Vigil ille, nec ullam

Ad requiem facilis, credensque abscedere vita,
Quod sopor eripiat tempus, &c.

Dat is,

Staedigh vvaeckend', tot ruff' niet vvilt comen ;
End' gelooft, dat soo veel rydt,
Als hy tot den slaep uyt splydt,
Van syn foet leven vvordt afgenomen.

Wy passent op iet anders : Eende 1. ten Eersten trecken daeruyt eene
geestelycke lesse, die alle Christenen aenguet. Naementlick dat sy slachten
desen Leevv, gestaedigh vvaecken tegens haerē vyand, die rontom gaet,
als eenen bullenden Leevv om ons te verflinden. 1. Pet. 5. 8. dat wy toe-
sien, dat wy nimmermeer en comē te vervallē in den doodelyckē Slaep
der Sonden ende Sorghloosshyt ; ofte daerin ghevallen zijnde, vveder-
om haestelyck opstaen, ende ont vvaecken. 1. Cor. 15. 34. Ephel. 5. 14. niet
doende, als Ionas, die daer lagh en sliep middē int' vvoden end stormen
van Winden ende Baeren : Soo vele hedensdaeghs midden in de Stor-
men en Waeter vvloeden, die over het Schipp van Godts Kercke henen
ruyschen, legghen ende roncken in haere Godtloosfigheyt ende Sonden.
Soo en laet ons dan niet slaepen, als de andere, maer vvaecken. 1. Theff. 5.
5. 6. Iae te vvylen dat onse Lichaemen slaepen, laet onse Herten vvacker
blyven in Godts liefde, op dat wy moghen segghen, als de Bruyt Christi
seght Cantic. 5. 2. Ick slaepe, doch myn Hert vvaeckt ; daer is de Stem-
me mynes Vriendts, die daer aenclopt. Dat onse Herten altoos vvacker
ende bereyt zijn, om hem, onsen Vriendt ende Bruydegam te openen en-
de te ontmoeten, t' sy dat hy comt ter middernacht, ofte det Avonts, ofte
ontrent het haenen ghecraeye. Marc. 13. v. 35. doende ghelyck de vvysse
Wysse Maeghden : Matth. 25. ende niet, als de dvvaesse die daer slie-
pen. v. 6.

2. Ten vveeden, soo can dit Sinnebeeldt vvorden ghepast op de
ghemeyne Saeken, ende Staet deser Landen, leerende den Hollandischen

Leeuw, dat is alle de Regeerders ende Inghesetenen derselven haere
 schuldighe Plicht, twelck is op haere goede ende Wacht te staen, te-
 ghens haeren Vyandt, van den welken can gheseyt worden, even het
 ghene, dat Petrus 1. Epist. cap. 5. v. 8. seyt van dien helschen Leeuw.
 En't ghene David seght Psalm. 10. v. 9. Hy sitt ende loert heymelyck, als
 een Leeuw in den Cuyle. Hy loert, op dat hy ons ellendighe grype. Daer-
 om magh de Hollandische Leeuw wel waken, ende sich niet laeten
 in Slaep wieghen, bysonder nu door t' aenbieden van Treves. Den
 Treves is het Cleedt, daermede hy t' Ghesicht van den Hollandischen
 Leeuw soeckt te verblinden, ende syn Ooghien te bedecken, op dat hy
 hem, verblindt synde, vanghe: weetende, quod captis oculis ca-
 pitur bellua, dat de Beeft ghevanghen wordt, als haer de Ooghien
 verblindet syn. Leest 10. Sinnebeeldt van myn Heer Caetz. Tre-
 ves is de listighe Delila. Judic. 16. v. 19. 20. die ons op haeren ghema-
 ckelycken Schoot licht in Slaep vverpt, ende hoe sterck wy oock nu
 syn, als Samson, als een Leeuw t' Haer affnydt, die Crachten beneemt,
 ende den Philistaen overlevert. Treves is de Fluyte daermede hy
 ons, als eenen listighen Voghelaer soeckt int net te cryghen, ende door
 t' gheluyt, vvaer van hy ons soeckt in Slaep te vwieghen, ghelyck Mer-
 curius den veelgheooghen Argum. Als wy den Treves invoe-
 ren, dan brenghen wy t' Trojaensche Peerd binnen ons Landt en
 Steden, streckende tot verderf daervan: Door Treves vworden wy
 machteloos, soo boven gheseyt van Samson, vwant onse Cracht be-
 staet in een dracht, die door den Treves ghescheurt vwordt, soo dat wy
 als Pylen syn van een ghescheydet, licht om breken. De Treves is de
 Moeder hebbende ghebaert alle dese twisten ende scheuringhen, sy is
 oock de voedster diese opvoet. Treves maect ons Achteloos en Sor-
 gheloos, ende volghens dien Machteloos. Nam nulli facilius op-
 primuntur, quam qui non timent, & imparati sunt ad resisten-
 dum, seyt Baudius. Twelck op onse tael aldus luydt. Gheene
 vworden lichter onderdruckt, als die hen niet en vreesen, sy syn oock on-
 bequaem om teghens te staen. Leo aliquando vel minimarum a-
 vium fit pabulum, seght Curtius: dat is. Den Leeuw selfs vwordt

somtyds oock den alderclynsten Vogelkens tot een Spysse. De Spinne sal een Slanghe overmeesteren, als se sonder achterdencken leght ende slaept. Daerom beter de Wacht ghehouden, ende op hoede te sijn, als dit Sinnebeeldt uytwyyst, ende te volghen de Natuere deses Leeuws, als oock der Craenen, die teghens haeren Vyandt vvaeken, soo de Natu-
salisten ghetuyghen.

XXIX.

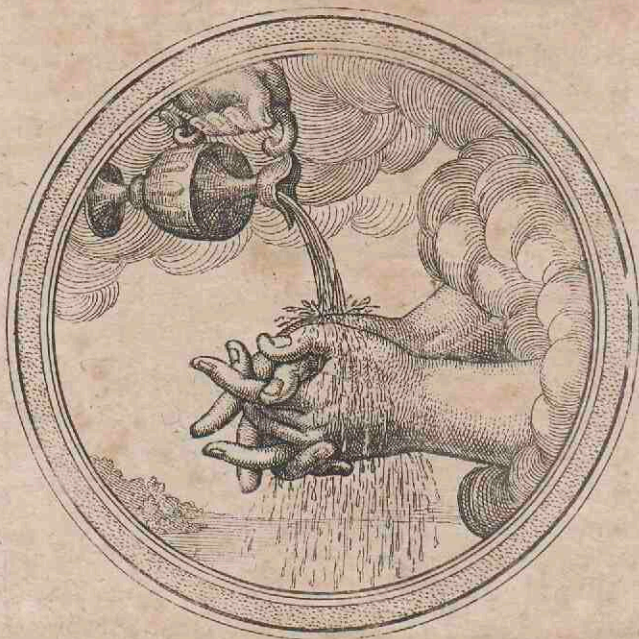
WI zijn vvel vele leden, maer een Lichaem: end' de Ooghe en can totter handt niet segghen, ick en behoeve u niet, &c. 1. Cor. 12.

4. 11, 12. 14.

Ick vvasche myne Handen in Onschuld. Psal. 73. 13.

Salich zijn die, die reyn van Herten zijn. Matth. 5. 8.

Gelyck d'een snyvert d'ander handt,
Doet d'een den andern onderstandt.

I.

[a] Int Lichaem d'ene Lidt het andre doet behoeven,
Soo aen dees handen blyckt, die hier geschildert syn,
Als d'ene d'andre vvascht, dan vvorden beyde reyn,
Helpt mensch u medelidten wiltet niet bedroeven.

Want

2.

Want tusschen t'selv'en u syn even naere banden,
 Als in de Leden Godt van t'lichaem heeft geset,
 D'een Lidt niet segghen can tot d'andre, ghy my lett,
 Wat heb ick dyns van doen? Noch dooghen tot de handen.

3.

Noch d'ooren tot het oogh. Elck lidt, en dat groot wonder,
 Jae t'minst heeft syn ghebruyck, en dienst van t'ander heeft,
 Godts Kerck en Clock van haer soom nau te saemen cleeft,
 Dus elck met t'syne dien syn naesten int bysonder.

4.

Als d'een Lidt pyne lydt, sy sullen t'saemen quelen,
 De recht een splinter heeft, door mededooghen tast
 De ander handt daernaer, het oogh is daerop vast,
 Seght niet wat can den noodt van genen my verschelen.

5.

De Taefel is ghedeckt, daer sietmen eenen comen
 T'Lampet met water brenght, elck daer syn handen vryff.
 Met Petro Christum bidt dat hy t'gheheele lyff
 En siel wasch in syn bloet. Dat syn de rechte stromen.

[b]

6.

U vuyle sonden synt, die buyten en die binnen
 U Lichaem en u siel besoodelen, voor hem,
 En verre scheyden aff, dies Luystert naer syn stem,
 Wascht, reynight u daervan, en wilt van t'hert beginnen.

7.

De Phariseusche Sect, naer haerer vaderen wetten,
 Die wieschen uyterlyck haer hand' en vaten net,
 Haer hert bleef even vuyl, een graf, met quaet beset,
 Dit was maer ydelheyt, daer dient men op te letten.

8.

Van t'hert tot t'Leven comt, ent tot de buyte-Leden.
 U mondt, en oogh, en oor keert af van d'ydelheyt,
 U handen wascht van t'bloet, en in onnooselheyt,
 Dus voegt als handen twee te saemen hert, en seden.

Aenmerckingen.

[a] *Leest daervan dat heerlycke Capitel. 1. Corinth. 12. daer de Apostel vuytloopigh spreeckt van de Ghemeenschap der Heylighen, ende van den Dienst die d' eene den andern schuldigh is, onder de Ghelyckenisse van de Ghemeenschap, die de leden eenes Lichaems t'saemen hebben, insonderheyt. v. 12. 14. 15. 16. 21. 22. 25. ghelyck die malcander dienen, manus manum, digitum q; digitus abluit, dat is, een Handt vvaschet d' ander, een Vingher den andern: soo oock vvy. Want ghelyck Seneca en Cicero, ende andere Heyden selverschryven: alteri vivimus, non nobis. Non nobis solum nati sumus. Druvelck heet, vvy leuen om eens andern vveggen, niet om onsent vville. Wy en sijn niet alleen ons ten goede gheboren, &c. Ende Godts Woort leert het ons onder dese Ghelyckenisse in de voorsejde plaetse; als oock elders. Een yegelyck soecke, dat eens anderen is. 1. Petr. 4. 10. dienet malcanderen, een yeder naer de gaewe, die hy ontfanghen heeft, &c. van t' ghemeyne Medelyden der Leden onder malcanderen leest 1. Corinth. 12. v. 25. 26.*

b] *Wy hebben voor eene gheuvoonte, dat eer vvy aen de Taeffel aensitten, vvy onse Handen met schoon Waeter afvvaschen, dat behoorde ons yet anders inghedachtigh te maeken, naemelyck hoe vvy van Naturen onreyn synde, afvvaschinghe van doen hebben. Psalm. 51. 2. 5. Job. 14. 4. Jesai. 64. 6. op dat vvy leeren ons vernederen voor die grooten Godt, die de Heyligheyt, ende de Reynigheyt selver is: ends met David leeren uytroepen, vvascht my Psalm. 51. v. 2. en met Petro bidden. Johan. 13. v. 9. Heere niet alleen de voeten, maer oock de handen ende het hoofd; dat is ons gheheele siele ende Lichaem, door Christi Bloedt, t' vvelck is de opene fonteyne Jerem. 12. 1. ende den rechten Hysfop. Psal. 51. vvaer door vvy ghereynighet. 1. Joh. 1. 7. ende Sneevvit worden. 2. Moeten vvy selver daerdoor vermaent ende aengheport worden, ons selven te wasschen ende te reynighen. Jesai. 1. v. 16. 2. Corint. 7. 1. van alle besmettinghe ende sonde, ende naer Reynigheyt ende Heyligheyt te staen. De Sonde die besmett ons voor Godt, ghelyck Chri-*

*Christus leert Matth. 15. v. 19. 20. daerdoor syn wy alle onreyn : daer-
van dan alle die Ceremoniale afwassinghen van Vaeten, Cleede-
ren, Persoonen, &c. hun eertydts in den ouden Testament, de af-
wassinghe van ons, die in den Doop gheschiedt, ons noch bedens-
daeghs overtuyght. Soo moeten wy ons dan nu suyveren, soo inwendigh
als uytwendigh.*

*I. Moeten wy beginnen dese Suyveringhe van t' Herte : De
Pharisaen eertydts vvaeren Curieus int' wasschen van haeren Han-
den, sy en souden sonder dat niet ghegheten hebben. Matth. 23. v. 15.
Luc. 11. v. 39. Item, van haere Vaeten, ende Drinckbekers. Sysimu-
leerden van buyten groote Reynigheyt, maer vvaeren van binnen
seer onsuiver : Daerom se oock de Heere verghelyckt by gheschilder-
de graeven. vers. 27. Ibidem. Godt en heeft alle haere uytwendigh-
ghe Schynheyligheyt niet gheacht, te vlyen haer Herte niet gherey-
nigt en vvas. Want hy siet het Herte aen. 1. Samuel. 16. v. 7.
ende heyscht het eerst en voor all. Proverb. 23. v. 26. ons ghebedende
wy sullent schoon maeken, soude hy daerin wonen, ende synen intreedt
doen. Jacob. 4. v. 8. Ezech. 18. v. 31. maect u een nieuw Herte :
T' herte is t' begin, de Wortel, de Fonteyne van alle onse Actien. Pro-
verb. 4. v. 23. daeruyt comt het Leven : primum vivens, ultimum
moriens. daeruyt comt al s' Menschen dichten, en pooghen Genes. 6.
v. 5. Matth. 15. Nu moet den Boom ende Wortel eerst goet wesen
souden de Vruchten smaekelick zijn. Matth. 7. de Fonteyne moet ghe-
suyvert ende soet wesen, soude het Waeter claar ende ghesont zijn :
Alsoo oock het Herte. Anders en is maer enckele gheveynstheyt
en Dobbelheyt, inwendigh grooten Schyn van beteringhe ende Rey-
nigheyt te maeken, soo langh men niet en denckt op t' Herte, om dat te
suyveren.*

*II. Volghens daeraen moet men oock t' Leven suyveren. Want
t' is maer Ydelheyt sich vele te roemen van een goet en reyn Herte, soo
langhe alst' Leven niet en dencht, ende dat men niet en arbeyt uytelyck
de vruchten daervan te bewyssen. Soo moet men sich dan mede reyni-
ghen van alle besmettinghe des Lichaems. 2. Cor. 7. 1. Godt eeren mede
naer den Lichaem. 1. Corinth. 6. d' Ooghe van d' Ydelheyt afkeeren
Psalms.*

Pfalm. 119. van onreynne dinghen te sien: D'Oore, van die te hooren: de tonghe van te spreken. Onse Handen wasschen van alle Ongherechtigheyt, op dat se niet vuyl en vol Bloets syn, als wyse tot Godt sullen wytbreyden. Jesai. 1. 15. Wasschen se met David in Onschuld. Pfalm. 73. 13. Dus moeten wy dese twee, t'Hert en Leven, ende de inwendighe ende uytwendighe suiveringhe van beyden, ghelyck als twee, Handen te saemen voeghen.

XXX.

Vergaert u lieden schatten daerboven. *Ec. Matth. 6. 20.*
 Werckt om de Spysse die tot den ewighen Leven blyft. *Jo-*
han. 6. 27.

1.

Een Luyardt weyncht om goet, in Ryckdom heeft behaeghen,
 Maer liever slaept dan waeckt, en slempst dan t'wercken siet,
 Dies voor soo menigh weynsch, hy houdt een schoonen Niet,
 En moet den armen bloedt ghescheurde Cleedren draeghen.

Prov. 25.
v. 20.

2.

Waer sal ick alderbest een sulcken henen stieren:
 Gaet tot het Water vuyl, dat staedigh stille staet,
 En spiegelt u daerin. Jae tot de byekens gaet,
 Die g'hier gheschildert siet, en tot de cleyne mieren.

○

Leëtt

3.

Leert neerstigheyt van haer. Leert dat het goet vergaeren,
 Veel sorghen, vroegh opstaen, veel moeyt end arbeyt cost,
 Die daervoor sich ontsiet, en is niet weerdt den cost,
 T'heer draeven, slaeven, vvroeten, soecken, ende spaeren.

4.

Een Christen voordér gaet, die heeft dat langh gevveten,
 Dat d'arbeyt noodigh is, dieshy het selver doet,
 Maer waerom syt ghy slap, ontrent het meeste goet,
 En daerom nauvy opstaet, als ghy syt neergefeten?

5.

Meynt ghy te cryghen dan al slaepende de schatten,
 (Ghelyck den Luyacdr meyndt) die vry van dief en roeft,
 En vvan de motten syn? Te vooren vvercken moest,
 En loopen om den prys, en sycveten dien te vatten.

6.

Noyt Coopman vele goets noch peeren heeft gecreghen,
 Die niet daerom en reysd, en moeyt dee dagh en nacht,
 Siet, s' duysternissens Kindr, de bye in haer gheslacht,
 T'is schande vvyser syn, dan wy te vvesen pleghen,

7.

Dies volght haer neerstigheyt. De ledigheyt laet vaeren,
 Om reuwich voedsel werckt, en arbeyt integaen
 Door d'engh'en navvepoort. T'goet hier dat sal vergaen,
 Dus wilt een beter goet daerboven u vergaeren.

8.

Godts Coninckrycke soeckt, en arbeyt te becomen,
 En doetter om de moeyt die r' gauve bye ken doer,
 Syn Woordt laet in u Mondt als honigh syn soo soet,
 En suyght daer staedigh aen, dat syn de rechte blomen.

Aenmerckingen.

Dit Sinnebeeld dient tot bestraffinghe van onse Traegheyt ontrent Hemelsche dinghen, ende tot Wederlegginghe van de ghemeyne Inbeeldinghe van den meestendeel der Menschen, haer selven wysmaekende, datter niet lichter nochte ghemaeckelycker en is, dan saeligh te worden, ende niet onnodigher en is, dan daer ontrent vele moeytens te doen.

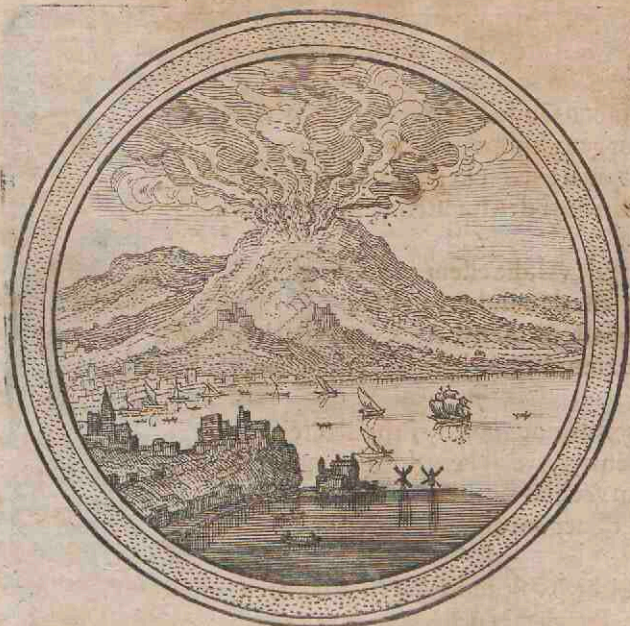
doen. Wy souden geerne saeligh worden, ghelyck de Luye geerne ryck waere: hy soude der Ryckdommen wel willen hebben, maer ontsiet hem te arbeiden, ende daerom verarmt hy. Proverb. 6. Maer wy weten dat Ryckdommen vercryghen moeyte vereyscht: daerom siert Salomon de Luye tot de Mieren. Proverb. 6. v. 6. Dit weten wy, ende doet selver: maer ontrent den costelycken Schat des eeuwigen Levens daerboven, achten wy die moeyte onnoodigh, ende meenen, dat die ons al slaepende sal toevallen. Daerom moeten wy hier leeren onse schuldighen Plicht. T'heet soeckt eerst het Coninckrycke Godts. Matth. 6. v. 33. T'heet 1. soecken, ende dat 2. eerst, en voor al: i' moet wvesen een neerstigh soecken: Soodaenigh als van die Vrouwe, soekende den verlooren Penninck. Luc. 15 v. 8. Item, Arbyt om in te gaen door de enge Poorte: Want ick segghe u, vele sullen soeken in te gaen ende niet connen. Luc. 13. 24. De Wegh is smal, die ten eeuwighen Leven leynt, ende vveynigh syn der die hem vinden. Matth. 7. Let op elcken Woort, 1. vwy moeten arbeiden, niet ledigh wvesen. 2. Intedringhen, als ghevvelst doende op het Coninckrycke Godts. Matth. 11. 12. 13. Hy noemt de Poorte enge ende nauw, ende den Wegh smal, ende volghens dien moeyelyck. 4. Hy seyt, dat vveynigh zijn, die hem vinden, naementlyck, om datter vveynigh syn, die hem met rechten Ernst soeken. Ende 5. datter vele sullen soecken in te gaen, ende niet connen: Dat is, dat se met Bileam Numer. 23. sullen wvenschen om t' eeuwige Leven, ende om den Doodt der Rechtveerdighen, ende evenwel beyde missen; om dat se de Pyne ende moeyte ontsien. Johan. 6. v. 27. seyt Christus: Arbeyt ofte vverckt om de Spysse die niet en vergaet. Wy moeten doch vvel arbeiden om de tydelycke verganckelycke Spysse ende om den Cost. En die niet en vverckt, en sal oock niet eten, maer is weerdygh, dat men hem Hongher lyden laet, ghelyck Paulus seyt. 2. Theff. 3. (Hoe vvel dat men naer desen Regul te Werck gaende, vele van Hongher souden vergaen) hoe vele te meer vwordter dan moeyte vereyscht om de spysse, die tot den eeuwigen Leven duert? Die daerom niet en arbeyd, en sal oock niet eten van t' verborgene Manna, nochte van den Boom des Levens midden in den Paradyse. Apoc. 2. 17. & v. 7. Soo Matth. 6. 20. vwordt ons belast ons selven schatten te

vergaederen in den Hemel: t'welck sorghe ende moeyte vereyscht. Anderswaer wordter geseyt: dat wy onse Saeligheyt moeten nyt ver-
 ken in wreesen ende beven, Phil. 2. 12. ende dat de Rechtverdighe nau-
 licks noch behouden wordt. 1. Petr. 4. Doet alle Neerstigheyt om uwe
 beroepinghe, ende verkiepinghe vast te maecten, seyt Petrus. 2. Epist. 1.
 v. 5. & 10. Siet daer vereyscht hy alle Neerstigheyt: wy worden be-
 last ons selven te versaecken; (Matth. 16. 24.) daer wy doch niet liever
 en hebben, dan ons eyghen selver: dat is swaer. Item, vernieuwt ende
 vvedergebooren te worden. Joh. 3. de welcke vvedergeboorte pynne-
 lyck is tot ons Vleesch ende Bloet: ghelyck onse natuerlike gheboorte pyn-
 lyck was tot onser Moeder. Item, ons selve te dooden: jae te cruygighen:
 d'welck de alderpynlickste doot is, die men soude connen bedencken.
 Alle dese, ende meer ghetuyghenissen van Godts Woort leeren ons, hoe
 moeylick en swaer dattet is, niet alleen voor den rycken, maer oock voor
 ons alle gaeder om saeligh te worden, ende vvat moeyte dat daer toe be-
 boort. Leert derhalven uwe schuldighe plicht van de Kinderen des
 Werelts: van loopers, die om den Pryß loopen en swveeten, ende gheene
 moeyte ontsien; van Arbeyders, sayers, Kreygsknechten; vviens Leven
 vol Ongemacks is: vvaerby de Saeligmacker ons vergehyckt, om ons dit
 te leeren. Leert uwe schuldighe plicht van de Coopliden. Matth. 13.
 45. die nytreyfen ende moeyte doen om Peerlen, &c. Soo ist met alle Men-
 schen van wat beroepinghe dat se zijn. Iae leert selfs uwe plicht van de
 mieren, ende byen hier gheschildert, die met groote moeyte nyt alderhan-
 den Blomen den Honigh soecken, vroegh ende laet arbeyden. Soo soeckt
 ghy mede Godts Coninckryck, ende vergaedert u schatten Matth. 6.
 Werckt om de hemelsche Spysse, ende laet Godts Woort in uwen monde
 met David soet syn, als Honigh ende als honighraeten. Psal. 119.

XXXI.

GHyft het Licht der Werelt: eene Stadt, die op eenen Bergh leght,
can niet verborghen blyven. Laet u Licht dan lichten voor de
Menschen. Matth. 5. 35.

Dees hooghen bergh met vlamme en licht,
Die leert de Leeraers haeren plicht.

1.

Als Æthnas hooghen bergh daeraen de wolcken dryvert,
Ghesien van verre wordt, doort' vier dat hy uyt schiet,
Als op den bergh een Stadt; soo can oock t' Leven niet
Van ons, die Leeraers syn, int minst verborghen blyven.

Matth. 5.

2.

End als een puystken vuyl, dat t' aengesicht besettet,
Scer Lichte vwordt ghesien, en vunder leelick staet,
Soo isst, dat de sond haer aldermeest misstaet;
Want yder op haer doen, en op haer laeten, lettet.

Plutarch.
polit.

3.
Proverb. Is ymandt onder hün met gierigheyt belacden.
Odium Laet ymandt borsten uyt, t' sy hoöchmoet, ofte haet,
Theologi- Dat gaet door t' heele Landt, En siet, daeruyt ontstaet
cum. Groot ergernis voor veel, en veler sielen schaeden.

4.
2. Thes. 3. 11. Den Loop vans^r Heeren Woort wordt dickwils op gehouden.
 Dat door haer eyghen schuldt. Want als men anders seght,
 En t' Leven anders leydt, syn Leer men wederleght,
 Ist t' wonder, datter veel oft t' vvaer is t' wyfflen souden.

5.
 Dies voegt ghy mannen Godts t' wel leeren, en wel leven.
 Gheduerighlick int gen ghy doet, oft laet, by een:
 Leght niemant (want u self treckt gh' op den hals) dien steer,
 En wilt den minsten noyt den minsten aenstoet ghevea.

6.
Samuel Weest niet ghelyck de vyl, die effent andre dinghen,
Hieron. in Maer blyft oneffen self: de handen van Esau
The Prea- Hebt niet met Iacobs stem: Aen d' Arck van Noachs bauw,
chers plea. Daer hielpen timmeren, die ins ghelycks verginghen.

7.
 Een Duyvel Judas was, noch cost hy Propheteren,
 En Duyvels worpen uyt, vveest hem doch niet ghelyck,
 Tot hün, die vveten veel, sal Christus segghen wyck,
 Soo syt beleven niet, haer oordel sal vermeerden.

8.
 Dus lichten laet u Licht. Wilt andre staegh verclaeren,
 Toont dat u siel om hoöch met dese vlamme ryst,
 Tot elck u toebetrouwt den rechten haeven wyft,
 Soo desen bergh door t' vier de schepen die daer vaeren.

Aenmerckingen.

Æthna is eenen hooghen Bergh in Sicilia, die altoos brandt, ghelyck daervan ghetuyght Plinius, ende volghens dien van seer verre ghesien wordt, daerby connen worden vergeleken.

1. *Alle die ghene, die Godt in Hoöchheyt ghestelt heeft.* 1. Tim.

2. v. 1. die zijn in oculis omnium, ghelyck Xenophon seyt, in d' Ooghen van elck, ende wordt haer doen ende laeten van allen ghesien, ende daerop ghelett: ende de menichte van d' Onderdaenen, die voegt sich ghemeynlyck naer t' Exempel van haere Overgheden, naer t' gemeyne segghen: Regis ad exemplum totus componitur orbis. Dat is, naer t' Exempel des Conincks schickt haer de heele Werelt: Alsoo dat de Magnates (dat is de groote) zijn Magnetes, ofte Magnetsteenen, die t' yser tot hen trecken. Ieroboam en sondigde niet alleen, maer heeft den Naeme oock, dat hy Israe sondighen maeckte. Plutarchus verghe-lyckt de ghebreken ende feylen der grooten daerom by de puysten, ende plecken die de Mensch int' Aenghesicht draeght, ende die hem seer mis-ssaen, ende lichtelyck ghesien worden.

2. Worden vergheleken by desen Bergh de Leeraers van Godts Kercke, die Christus Matth. 5. vergheleykt by een Stadt op eenen Bergh. Daerom ghelyck een Stadt op eenen Bergh, ende ghelyck t' Vier Ethnae, ende brandende Keerse op eenen Kandelaer, niet en connen verborghen blyven, soo is het met Leeraers, met haer Leven ende Wandel. Ende gelyck desen Bergh dickwils groote Schaede doet, door t' Vier, in de om-lyghende Plaetsen: Soo Leeraers door haeren ergerlycken Wandel. Wy moeten alle bevoorderen den Loop van des Heeren Woort, 2. Thessal. 3. 1. maer door de quaede Exempelen der Leeraers wordt dit dickwils ghestuyt. Soodaenighe zijn rechte Leugnaers, die anders leven dan leeren, mackende Godt ende syn Woort soo veel in haer is, leughenachtigh. Daerom moeten Leeraers toefien, dat se beyde vvel leeren ende vvel leven: niemant eenen Steen des aenstoots legghen: Want t' vvaer haer beter eenen Meulensteen aen den Hals gehanghen, ende verdroncken te worden in de diepte der Zee, dan dat sy een van desen Cleynen, die aen Christum ghelooven, souden werergheren. Matth. 18. 16. Dat se niet en zijn, als de vyl: dat se niet en hebben Esaus Handen ofte leven, ende Jacobs stemme: de vvelcke Ghelyckenissen worden ghebruyckt van Samuel Hier n. in t' Boeck Te Preachers Plea. Dat se toefien, dat se niet en syn, ghelyck die de Arche hielpen bouwen tot behoudinghe van andere, ende selfs verginghen: maer toefien dat se beyde haer selven behouden, ende die hen hooren. 1. Timoth. 4. 16. Daet se niet en syn onder
die

die Dienstknechten, daer van Lucas c. 12. v. 45. 46. 47. Ende onder die, daer van Matth. 21. v. 33. 34. 35. 38. 39. tot den Welken Christus sal segghen : gaet van my ghy vervloecte, in dat eeuwighe Vier, dat bereyt is den Duyvel, ende synen Engelen, Matth. 25. 41. ghelyck Judas, die een Duyvel was. Johan. 6. 70. Dat se haer Licht laeten lichten, Matth. 5. Ende ghelyck desen Bergh met syn Licht dient den Schepen, om haer te lichten, ende den haven te wysen : Alsoo andere toonen door haer goet Exempel, ende Leven, den rechten Wegh nae de eeuwighe rusthaeven, daerboven in den Hemel.

Weest niet ghelyck de vyl.] De Leeraers van quaeden Leven, worden oock vergeleken by eenen Wetsteen, die andere dinghen scherpt, maer self even plomp en stomp blyft. Siet het 26. Sinnebeeld van myn Heer Caetz. Samuel Hieron. verghelyckt se oock by eenen Medecyn, die anderen vvel goeden Raet geeft, om haert Ghesontheyt t'onderhouden, en die self onoordentlyck daer teghens leeft. Item, by eenen Wetgheleerde, die de wvvetten wveet en leert, en daer nochtans selver teghens doet.

XXXII.

W Eest niet snel met uwven monde, ende laet u Herte niet haesten, yet te spreken voor Godt: Want Godt is in den Hemel, ende ghy op der aerden. Daerom laet uwver Woorden weynigh syn. Eccl. 5. 1.

Ick heb my voorgheset, ick woude my hoeden, dat ick niet en sondighde met myner tonghen. Psal. 39. 2.

Noyt keerde weder een van tyveen,
Ghesproken Woordt, ghevorpen steen.

I.

Alsghy met u gebedt tot Godt compt toe ghetreden,
Bedenckt tot vviens alsdan u tonghespreken sal,
T'is s' Heeren Majesteyt, op dat hem sulcks bevall
Bevvaer voor al u herten let op uvve reden.

P

Wan-

2.

Wanneer m' een Heer aenspreekt, dien yder een doet achten,
 De saeck men in syn hert te vooren overleghet,
 Een mes set m' op syn keel, ghelyck den wyfen seght,
 Vanspreken onbedacht sal elck sich selven vvachten.

3.

Wel, waer is meer der Heer, dan onse Godt te vinden?
 Die tegenvoordigh is en overal gebiedt,
 Die al ons spreken hoort, en al ons doen aensiet,
 En rekenschap begeert. Leert dan u tongh in binden.

4.

Maer meest vvanneer ghy bidt, soo vvilt met vlyt bevvaeren:
 U hert, en uvven mondt, en let op desen steen,
 Als die ghenvorpen is, dan vlieghe hy stracks daer heen,
 Met woort ghesproocken is soo isset uytghevaeren.

5.

Ten keert niet wederom: Dies eer ghy gaet beginnon,
 Het bidden, u besint. Naer synen wille bidt,
 Soo daenigh een gebedt u syn sal, als David
 Syn steen en slingher was, u Vyandt, t' overvvinnen.

6.

Daer is oock aen u tongh in al u doengeleghen,
 Dies vvilter letten op en houdt alst t' vvaere vvacht,
 Een woordt vwordt menighmael ghesproken onbedacht,
 Dat nergens nut toe is, en beter vvaer gesvvegen.

7.

De tongh een slinger is, de vvoorden dickwils steenen,
 Daer m' eenen andern, jae sich selven mede vvondt,
 Een vvoordt valt menighmael alst t' vonckskken uyt den mondt,
 Tontsteect een grootte vlam, daer brandt het vier daer henen.

8.

Dies vveeft niet onbedacht. En schoon u vvaer ontvloghen,
 Yet dat ghy hadt beloof, houdt even vvell u vvoordt,
 Al sout u schaede syn, maer vvilt u vvachten voort,
 T' is beret schae geleen dan schandelick geloghen.

Aenmerckingen.

De bereydinghe ofte bequaem-maekinghe onses selfs vwordt verheyscht tot het bidden. Daer en is gheene saecke van ghevrichte in de Werelt, die de Menschē voorheeft, ofte hy en bereyt sich daertoe. Sulcks moet dan niet min int' Geestelycke plaetse hebben. Soo tot den H. Avontmael wordt vereyscht, dat men sich te voren beproeue. 1. Cor. 11. ende bereyde, gelyck oock eertyds tot het Passcha. Exod. 12. Item, tot t'gehoor van Godts Woort. Salomon ghebedt, wy sullen onsen voet bewaeren, als wy ten Huysē des Heeren gaen. Eccl. 4. 17. Christus wil, wy sullen toesien, hoe wy hooren. Luc. 8. 18. Soo oock tot den Gebede. Men behoort te wooren te gedencken 1. Gods gebodt: Roept my aen. Psal. 50. 2. Syne genadighe belofte van verhooringhe. 3. Item, aen de grootheyt van Gods Maesteyt, voor wien wy syn Willens te verschynen, op dat wy met meerder Aendacht ende Eerbiedinghe tot hem naerderen: niet alleen met den Monde, ghelyck Godclaecht, Esai. 29. 13. maer met onse Herten. Wy moeten dan, naer den raedt Salomonis, ons Herte bewaeren met allen vlyt, datter gheene andere ydele Ghedachten connen in ghecropen: ende bewaeren onsen Mondt, settende, als een Mes op onse Kele. Prov. 23. 1. 2. ende als een Wachter voor onsen Mond, dat wy niet en sondighen met onse tonghe. Psal. 39. 2. Want soo wy van alle onnutteredenen sullen moeten kekenschap geven, veel meer van die, die wy soo onbedacht daer henen spreken, sprekende tot Godt. Daer en boven moeten wy oock leeren onse tonghe bedruvinghen in al onse doen. Want wat en can een quaede tonghe niet stichten? Iacobus scyt, dat de tonghe is een Werelt van Ongherechtigheyt, ende een Vier van de Helte ontfeken: daer en is gheen lit dat eer sich vergrypt, dan d' Ooghe end tonghe. Erasmus en andere hebben geheele Tractaten gheschreven van t'bedruvinghen der tonghen. Daerom dient hier op ghelet, en t'ghemeyn spreuckvvoort ghevolght, t'vvelck seyt:

Dat dickvvijs beter fou syn ghesvveghen,
 Dan van veel sprekens hinder ghecreghen.
 Dat leer ons dit Sinnebeeld van desen slingher en steen.

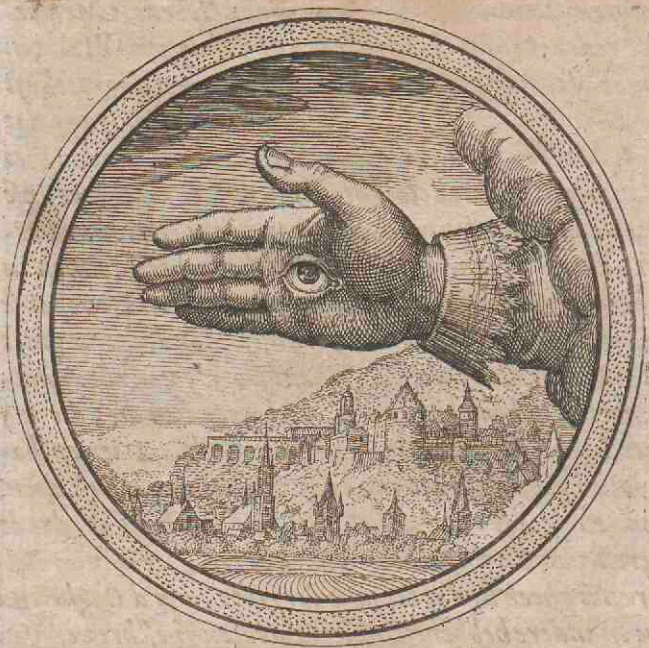
XXXIII.

T'Gheoorve is eene Verskerheyt der dinghen, die men hoopt, een be-
vuyß der dinghen, die men niet en siet, Hebr. II. I.

Wy weten, dat wy eene Wooninghe by Godt hebben, en niet
door aenschouwen. 2. Cor. 5. 1. 7.

Heere keert myn Ooghen af van d'Ydelheyt. Psal. 119.

T'Gheoorveens Christen is soo vast,
Als of hyr sagh, en of hyr tast.

I.

[a] Ick weet, of ick gheloofi, dees beyde veel verschillen,
Hier int gemeen ghebruyck : van r'sien en r'weten hout
De Wercelt vvonder veel, maer r' minste nauvv betrouw,
Als dat daer niet en is. Als sien en tasten willen.

Hier

2.

Hier scheelt een Christen van, die vastlick doet ghelooven,
 En houdt voor seker syn, of hyt met ooghen saegh,
 En offet in syn handt alree ghesloten laegh,
 Alt' geen hem in syn Woordt de Heere doet beloven.

3.

T' Ghelooft is hem in ste van t' vast en seker vveten,
 T welck haeren rechten aerdt en haer natuere is,
 Ten is gheen ydlen waen, gheen giffingh ongevis,
 T is gheen Onsekerheyt, soot die vant' Pausdoom heeten.

4.

T wordt een versekerheyt van t' geen men hoopt genoemet,
 Bevyys van dat men niet met s' Lichaems ooghen siet,
 Ick weet of ick geloof t' verscheelt een Christen niet,
 Soo daenigh een geloof voor Thomas, Christus roemet.

*Heb. 11. 1.**Ioh. 20. 29.*

5.

Dies soeckt ghy vasten troost, vvel arbeyt te becomen
 Met Paulo, Job en meer s' geloofs versekertheyt,
 Maeckt tot u siele vast haer eyghen saligheyt,
 Soeckt en beproeft u self, of daertoe syt gecomen.

[b]

6.

Van vleeschlick wilt nochtans vermetentheytt u wachten
 Die menigh Mensch bedrieght, t' is licht alst al wel gaet,
 Teroemen, ick geloof. Leest t' beeldt dat naer dit staet,
 Soo sult gh' al isser svvaer, sulcks niet onmoghlick achten.

7.

Maer siet noch dit eens aen, en boven alle dinghen
 Leert letten op u oogh, met t' oogh ist al verleydt,
 Dies leydtet by de handt, en keert van ydelheyt,,
 En keerttet met verstandt, soo als behoort bedvvinghen.

[c]

Psal. 119.

8.

En liever dan vergaen met beyd, en ooghen handen
 Steeckt uyt u rechter oogh, kapt aff u rechter handt,
 U aerdtliche leden doodt, helpt d' ouden Mensch van candt
 T' is beter hiert wat pyn, dan eu wiglick te branden.

Matth. 18.

8.

Aenmerckingen.

[a]

Dit Sinnebeeldt leert ons onder de Figueure van een Hand ende Oogh daerin, den aerdt desß waerachtighen Gheloofs: dattet niet en is eenen ydelen vvaen, onsekere giesinghe, noch bloote Kennisse, ghelyck de Catechismus seyt quaest. 21. maer dattet is eene Versekerheyt, ende een vast betrouwen, vvaerdoor vvy ons selven de beloften Gods, in den Evangelio ghedaen, int' bysonder toe eyghenen. T' is vvaer, dat int' ghemeyne ghebruyck, daer groot Onderscheyt is tuschen vveten en ghelooven, de Werelt meer houdt van t' vveten, dan van t' ghelooven, ende van t' sien, dan van t' hopen: manus oculatas habent, (seyt een) credunt, quod vident: Dat is, sy hebben de Ooghen in de Hand, vvat sy sien met de Ooghen, dat ghelooven sy int' Herte. Maer vveten ende ghelooven en verscheelt een Christen int' Geestelycke niet. Soo vwordt het gheloove beschreven Hebr. 11. v. 1. en ghenaeamt een Bewyß en Versekerheyt der dinghen, die men hoopt, ende noch niet en siet. Soodaenigh is ghevveest het gheloove Jobs cap. 19. vers. 25. 26. segghende: Ick vweet, &c. noemende Christum syn Verlosser, &c. Soodaenigh vvast ghelooft Pauli: 2. Timoth. 1. v. 12. Ick vweet vvien ick ghelooft hebbe, ende ben verskert. T' vvelck ghelooft ende Versekerheyt Paulus niet alleen heeft ghehad, als een bysonder Voordeel, nyt eenighe Openbaeringhe hem à part gheschiedt, ghelyck de Papisten leeren, maer is ons met hem ghemeyn: ghelyck blyckt nyt, 2. Corinth. 5. v. 1. vvy vveeten, dat vvy eene Wooninghe by Godt hebben. Nota: Hyspreekt int' ghetall van velen. En vers. 7. verclaert hy, dat vvy sulcks vveten, door den Ghelooft, hoer vvel vvy t' aenschouwen noch niet en ghenieten. Leeft mede t' ghene d' Apostel Iohannes seyt: 1. Johan. 3. v. 14. vvy vveten, en vers. 2. en 1. Johan. 5. 13. Dit is dan de Eyghenschap desß Gheloofs, ghelyck oock Christus seyde tot Thomam, te vooren ongheloorvigh, daernaer op t' sien ende tasten van Christi Wonden, gheloovende, en nytberstende in dese heerlycke Beleydenisse. Myn Heere, ende myn Godt? Saeligh synse, seyde de Heere, die niet ghesien, ende ghelooft hebben. Johan. 20. 29. Een Christen door den

den Gheloove is soo versékert van de Vastigheyt van Godts beloften
 t' syn vvaerts, als of hy deselvighe alreede vervult sagh, ende als met
 handen tastede, ende ghevoelde. Hierteghens vvoordt int' Pausdom
 dese Sekerheyt des Gheloofs om verre ghestooten, ende gheleert, dat nie-
 mandt in dit Leven can seker syn van syne Saeligheyt, maer dat men
 altydt noch tvuyffelen moet, vervloeckende alle die ter Contrarie ghe-
 voelen, ghelyck besloten is int' Concilie van Trenten, Sessione 6.
 cap. 9. De vvelke leere eene rechte Pynbanck der Conscientien is, en-
 de diese ons voordraeghen, daer magh men van segghen t' ghene Iob sey-
 de van syne Vrienden, cap. 16. 2. D' arme Sielen aldaer, als sy legghen
 in Benoutheyt des Doodts, hebben dit droevigh Liedt in haeren Mond:
 Dry dinghen besvvaeren myn Ghemoet. 1. Is, dat ick vweet, dat ick
 sterfen moet: Het tvweede veel meer; dat ick niet en vweet vvan-
 neer: Het derde boven al; dat ick niet en vweet vvaer ick vaeren sal.
 Contrarie tot die Lessé ende Leere, die ons Godts Woort leert, in alle de
 voor verhaelde Plaetsen. Paulus vviste vvaer hy bevaeren soude,
 ende daerom vveynschte hy om den Doodt. Philip. 1. 23. om tot Chri-
 stum te gaen. Soo doen vvy mede door dat selve gheloove. 2. Corinth.
 5. 1. T'heet int' Ghebedt onses Heeren: onse Vaeder. T'heet int' heylighe
 Avontmael, dit is myn Lichaem, dat voor u ghebroken is. Soo dat de-
 se Menschen, noch haer, onse Vaeder, noch Gheloove te recht gheleert
 hebben.

De Schrifftuere ghebedt ons alle Neerstigheyt te doen, om on-
 se Roepinghe ende Verkiepinghe tot ons selven vast te maeken. 2. Petr.
 2. v. 10. Ergo dan, soo can men versékert syn door den Gheloove
 (t' vvelck ghenaemt vvoordt t' Gheloove der nytvercooren, Tit. 1. v. 1.)
 van syne Verkiepinghe ende roepinghe. Paulus 2. Cor. 13. 5. gebiedt ons
 ons selven te ondersoecken, te beproeven, of vvy in den Geloove, of Chri-
 stus in ons is; ende vereyscht deselve Beproevinghe met sulcken Ernst,
 dat hy seys: Weet ghy niet, dat Christus in u is, ten sy, dat ghy ver vver-
 peylck syt.

Hy vvil dan 1. dat vvy sullen versékert syn, dat Christus in ons
 ende onse Herten, door den Gheloove vvoont: en dat yeder sal connen
 segghen met Paulo van syn selven, Galat. 2. 20. Ick leve doch Christus
 leeft

[b]

leeft in my, ende dat Leven, dat ick leve, leve ick in den Gheloove des Soons Godts, die my heeft lief ghehad, ende hem voor my overgegeven.

2. Als hy ghebiet ons daerin ronder soecken, leert hy, dat de Mensch op ondersoek vveten can den staet syner sielen, anders vvaere dese, ende dier ghelycke meer vermaeninghen te vergeefs.

3. Hy verdobbelt syne vermaeninghe.

4. Hy heyscht sulcks met soo daenighe heftigheyt, dat hy seght dat vvy andersins veruorpelyck zijn. Ergo, sonder dat en connen vvy noyt vasten, noch vvaeren Troost hebben. Nu dit gheloove en is gheen lichte saecke, ghelyck de vleechlyke Mensche denckt, maer de swaerste saecke ter Werelt: synde eene Gaeve Godes. Ephes. 2. niet aller Menschen, maer alleenlyck der uytverkoornen, Tit. 1. 1. Actor. 13. 48. T' is swaer bespronghen synde van den versoeker, met, (in dien ghy Godts Sone syt.) Matth. 4. 3. als ons gheloove ghesift vwordt, Luc. 22. 31. dan even vvel staende te blyven, en door den Gheloove uytblussen, alle syne vierighe Pylen. Ephes. 6. 16. T' is swaer met Job c. 13. v. 15. midden in den Doodt op Godt hopen, ende betrouwen: te hopen dick vvil te ghens hope. Rom. 4. 18. swaer is het, daerom vwordt alle Neerstigheyt toe vereyscht. 2. Pet. 1. 10. Even vvel en ist niet onmoghelyck, maer noodigh.

[c]

Een Christen moet syn Oogh, als in de Hand hebben, r selve vwysselyck beleydende, ende als by de Hand den rechten Wegh leydende, op dat het niet en struyckele, noch slibbere, vvant anders gheraect de ghehele Mensch lichtelyck te val, als r Licht selfs Duysternis is. Math. 6. 23. indien u Ooghe boos is, soo sal u gheheel Lichaem duyster zijn, &c. De Naturalisten ghetuyghen van de Leeuv, dat zijne Ooghen verblind zijnde by ghevanghen vwordt: soo ist met de aldersterckste van ons. D' Ooghen vvaeren de veynsteren, daerdoor de Duyvel incroop int Herte van Eva. Genes. 3. 6. dat Wyf sagh, &c. daerdoor hy ten Val brachte de Sonen Godts van d' eerste Werelt. Genes. 6. 2. Sy saeghen de Dochteren der Menschen, dat se schoon vvaeren. Daerdoor vverdt David selver verleyt. 2. Sam. 11. 2. hy sagh een Wyf haer, &c. Dit is d' Ooghen Lust, daer van 1. Johan. 3. Daerom vveest voorsichtigh, vvaeck

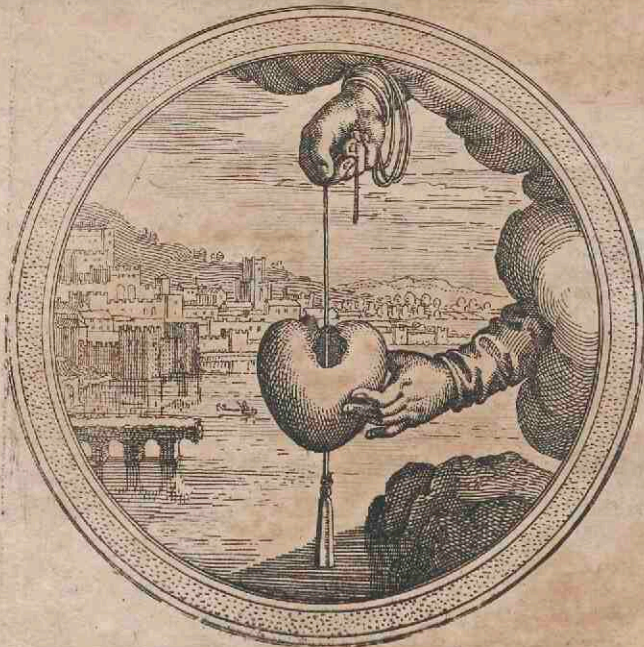
tigh, waeckt daerover, bidt met David. Psalm. 119. keert myn Oo-
 ghen af van d' Idelheyt, ende seght met Job. 31. 1. Ick hebbe een verbond
 ghemaect met mynen Ooghen, ende leert het practiseren, ende volght
 den Raet uwer Saelighmaekers. Matth. 18. v. 8. Indien u Handt of
 Oogh u erghert snydt se af, steekt se uyt, werpt se van u. Dat is, doet van
 u uwe liefste sonden, die u soo weerdt zijn, als u rechter Hand of Oo-
 ghe, uwe alden liefste Troetkinders: doodet uwe Leden die op aer-
 den zijn.

XXXIV.

MAer ons heeft Godt gheopenbaert door synen Geest. Want de Geest
 ondersoect alle dingh, oock de diepten Godts: Want vvat Men-
 sche vweet, vvat in den Mensche is, dan de Geest des Menschen, die in
 den Mensche is, I. Cor. 2. 10. 11. & V. 13. 16. de Geestelycke Mensche, &c.
 Wie cant' Herte doorgronden: Ick de Heere bent, die, &c. Jer. 17. 9.

Ondersoect u selven, beproeft u selven, of ghy in den Gheloove syt,
 ofte niet: Weet ghy niet, dat Christus in u is? 2. Cor. 13.

Godts Sin syn Geest ons openbaert:
 Doorsoect dan hoe u herte vaert.

75.

- Rom. 17. Hoe comt de Mensch daeraen' van Godes Sin te kennen?
 34. Hoe can hy seker zyn van syne saligheyt?
 I. Cor. 2. 15. Hoe comt syn hert gerust, wie heeft hem sulcks gefeyt?
 16. Dats'r' vraeghen van die gen, die dese Leer ontkennen.

12.

Arm trooster, als ghy zyt, sou Godes Geest niet weten,
 En peylen tot den gront, de diepten van Godts Sin?
 En spreken tot ons Hert, en storten die daerin,
 Die synē Woonplaets syn, al waer hy is geseten?

Job 16. 2.
 1. Cor. 2.
 10. 11.

3.

Van ons vvy hébbent niet, maer van den Geest des Heeren,
 Die ons t' geloave schenckt, dier beyde werckt en sterckt,
 Die tuyght tot onsen Geest, en die dat niet en merckt,
 Den Heer' niet toe en comt, soo Paulus ons doet leeren.

4.

De wyl dat ons hier aen opt hoochste is geleghen,
 Wel Mensche die dit leeft, fluks in u Herte gaet,
 Bevindt ghy dat geloof? Let hoe de saecke staet,
 Beproeft, en ondersoeckt, en gront u Hert, en weghen.

2. Cor. 13.
 1er. Lam.
 6. 13. 40.

5.

De Schipper als hy comt onrent de drooghten seylen,
 Sal t' dieploodt smacken uyt, en peylen gaen de Zee,
 Een Landtman kendt syn grondt: den grondt leert kennen,
 Uws hertens, t' selve grondt, en wiltet dick vvilts peylen.

6.

Weet datter niet en is, dat svvaerder is om gronden,
 Dan d' afgrondt van u hert. Tis buyten overleyt
 Met t' deksfel, binnen vol van alle Listigheyt,
 Vol Valscheyts, en bedroghs, en alderhande vonden.

2. Cor. 3. 15.
 1er. 17. 9.

7.

Wat synder draeynghen, en vvedinghen, en hoecken,
 Wat holen daer de sond schuyt, en verborghen leyt?
 Dick denckt het herte vvat, de tongh yet anders seyt,
 Dus op u Legher vvilt dat daeglicks ondersoecken.

Psal. 4. 5.

8.

Om t'gout te vinden uyt, men sal in d'aerde delven,
 En wroeten der diep in al waert verborghen leght,
 Door t' vier, en toetsen proeft een Goudtsmit t' Gout, oprecht,
 Dus soeckt u eyghen hert, en proeft u eyghen selven.

Q 2

Opt'

9.

Opt nauwste dat ghy cont. Weest mergheen schyn te vreden,
Maer denckt dat g' hebt te doen, met een die Nieren proeft,
Ier. 17. Die t' hert peylt, deur, en deur, en gheen bewys en hoef,
Prov. 23. Diet' selv in al u doen, en heyscht in u ghebeden.

10.

Dusgheefftet hem, en wilt Voorsichtigheyt hier leeren,
T' bedrogh van s' Menschen hert is groot, en menighfout,
Prov. 26. Siet toe wien ghy yet, den Spaignart niet, betrou.
24. U Oor wilt, vant' ghefanck van die Syreen afkeeren.

Aenmerckingen.

*Onse Teghenpartye; die dese Sekerheyt des waeren Gheloofs ont-
kennen, die vraeghen hoe de Mensch sulcks can comen te weten, en hoe
hy comt van syne Saeligheyt, verskert te zijn? Want Rom. II. v. 34.
& I. Cor. 2. 15. 16. staet. Wie heeft den Sin des Heeren ghekent. Eccl.
9. 1. de Mensch weet niet, &c.*

*R. Antwoorde: dat de Mensch sulcks van hem selven niet en
weet, noch heeft: Vleesch ende Blœt, en heeft het ons niet gheopenbaert:
maer wy weetent, uyt het Ghetuyghenisse des H. Geests; diet' Gheloorve
in ons verreckt, ende tot onsen Geest ghetuyght. Rom. 8. Galat. 5. die
ons de beloften des H. Evangeliums int' alghemeyn ghedaen, ons int'
bysonder toe eyghent. Lees daervan. I. Cor. 2. 10. 11. 12. een seer heerly-
cke Spreucke, des H. Geests, t' ghene sy van haer selven niet en vveten.
Want die Geest die peylt de diepten Gods. I. Corint. 2. 11. en door hem
vveten wy de meyninghe Christi: ibid. v. 16. en gevworden synde gee-
stelycke Menschen onderscheyden alle dingh. v. 15. En alle die Gods Kin-
deren zijn bevindt dien Geest in haere herten roepende, Abba, o Vader.
Gal. 4. 6. ende die dien Geest niet en heeft, comt Christo niet toe. Rom.
8. v. 9. Lees 2. Corint. 5. 5. wy vveten, dat wy eene Wooninghe by
Godt hebben. v. 1. maer hoe? Godt heeft ons daertoe ghemaect, en heeft
ons het Pand syns Geests gegeven. v. 5. Nota: nu die desen Geest ontfan-
ghen, vveten, dat sy dien hebben, ende ghevoelen syne Werckingen.
Ghelyck men van den Boom oordeckt uyt de Vruchten. Matt. 7. 16. 20.
Soo van de geestelycke Mensch, uyt de Vruchten des Geestes. Gal. 5. 21.*

22. be-

22. beschreven. T'vier geef hitte van sich, daeruyt men afnemen can; datter Vier is. T'Kindt ins Moeders Lichaem levendigh synde vword door t'beweghen ende roeren bekent; Genes. 25. 21. ghelyck Esau ende Jacob, in s' Moeders Lichaem synde hen te saemen stieten, soo ist met den Geest Godts, daer hy is, daer en is hy niet ydel; hy is, als Vier veruermende, verlichtende, verteyrende, &c. hy is de Geest des Levens, soo genaemt. Rom. 8. v. 2. Sal ymand leven, ende niet wveten, dat hy leeft? Daer hy is, daer is een Strydt, en t'saemenstooten tuschen Vleesch ende Geest. Gal. 5. 16. 17. daerom dient yder hierin syn Herte te ondersoecken, of hy oock deses Geestes Godts, ende syner salighmaeckenden Gaewen, Gheloove, Frede, &c. deelachtigh is: dit is Pauli vermaeninghe. 2. Corinth. 13. Item, Jeremia in syne Klaegliederen cap. 3. 40. Laet ons onse vweghen ondersoecken: en Davids Psalm. 4. 5. ondersoect u Herte op uwen legher: ghelyck hy selve dede, dien syne Nieren des s'nachts castydeden. Andersvaer seyt Paulus. 1. Cor. 11. de Mensch beproeve hem selven. Dese beproevinghe onses Hertens moet wvesen nauwv ende scherp spodaenigh, als die van Goudt door den Oven ende toetsteen. Soo vvy aenden toetsteen van Godt wvett, &c. Ghelyck alst Goudt mede ghesocht ende ghegraven vwordt seer diep onder de aerde in de mynen: Soo moeten oock vvy de diepten onses Hertens doorgronden, ende moeten alle hollen ende Schuytvvinckelen doorsoeken, om onse binnenste ende verborghenste sonden uyt te vinden. De Vrouwe in den Evangelio om den verloorenen Penninck te vinden, die ontstack een Keerse ende doorsochte t'gheheele Huys. De Ioden eertydts, teghens t'feest der onghebevelde brooden, die doorsochten haere Huysen, ja selfs tot der Muysen holen toe, naer eenighe cruymeltgens ghesuert Broot, die hier ende daer mochten versteken legghen, op dat set altmael mochten vweghdoen. Soo vvy door t'Licht en door de Lanteerne van Godts Woort, moeten onse Hertens ende alle Schuytvvinckels daer van opt' nauwvste doorsoeken. Psal. 119. 105. naer den ouden Suerdeesem der Sonden, die daerin verborghen leght, op dat vwy dien tot een cruymeltgen toe, soo veel moghelic, mochten trachten uyt te suyveren. 1. Cor. 5. 7. Wy moeten ghelyck den Schipper de Zee, soo onse Hertens, die als een Afgront, ende als eene Zee zijn; peylen, door het dieplood van de Wett: ende dit alles en moet niet soo

maer slechtiens benen gheschieden, naer den uytterlicken Schyn alleen-
 licken; maer dit moet wesen, een ernstighe beproovinghe. Noch sul-
 len wy te cort comen, als wy alle Neerstigheyt sullen hebben aenghe-
 vvent. Want het Herte is boven al bedrieghelyck, vwie cant doorgron-
 den? Ick de Heere. Jerem. 17. 9. De Menschen soecken, vele treken ende
 vonden. Eccles. 7. 29. Leest hierover dat heerlycke Tractaet van Sa-
 muel Dyck, van de Bedriegelickheyt van s' Menschen Herte, uyt den
 Engelschen overghesett. Daerenboven alsoo Godt, vviens Throon is in
 den Hemel, ende de aerde synen Voetbanck, in synen gheheelen Godts-
 dienst, ende alle deelen daer van, ons Herte heyscht, ende biet ons aen
 daerin te vvoonen, ende eenen Throon opterechten, soo laet ons hem
 i' selve geuen. Proverb. 23. 26. En overmidts dese Bedriegelickheyt van
 s' Menschen Herte, soo laet ons voorsichtigh wesen, niet al te licht ghe-
 loovende, soo int' ghemeyn ten aensien van dese Nederlanden haeren li-
 stighen Vyandt, by den welcken

---manet alta mente repostum
 Belgarum facinus, spretiq; injuria sceptri.

Dat is,

By welcken diep int' Herte blyft gheschreven,

Wat ghy, o Neerlandt, oyt hebt bedreven;

Dat ghy versinaet u hals te begeben

Ondert' Spaensch' Jock, en Scepter, met beven.

Als int' besonder, dat yder voorhem selven toefie en dencke, Fide, sed
 vide, siet wien ghy betrouwt. Siehe für dich! Trew ist wenig: mul-
 tx sunt in animis hominum latebræ, multiq; recessus, seyt Ci-
 cero: Dat is, in de Herten der Menschen syn vele Schuylvwinckels, en-
 de verborghene Plaetsen.

XXXV.

Hier om moeten wy meerder acht hebben op het ghene, dat wy ghehoort hebben, op dat wy niet deur en vloeyen. Hebr. 2. 1.

En wilt niet wesen alseen vat,
Daer dat deur vloeyt t'ghegoten nat,
Dat ledigh blyft en niet en vat.

K.

De ton niersynde dicht, die sal geduerigh lekken
Alisset te vergeefs, wat nat men daerin stort,
Soo dese saeck bedacht van ons vvat dieper vvordt,
Men leertter kennen uyt, en nyden veel gebreken.

Dolium
Danaum.

Een.

2.

Een Clappaert can hier by met recht syn vergeleken,
 Die als voor heymelick hem yet vvoordt toerberrou,
 De faeck niet, soo hy hoort, by sigh alleen en houdt,
 Maer, als een lecke ton, laet s' allefins uytbreken.

3.

Men sie den gierigaert. Hoe haest is uyt gevloten,
 Al wat men daer instort! hy drinckt tot dat hy borst,
 Noch wordt int' minste niet vermindert synen dorst,
 Noyt roept hy, t'is genoegh, al waer hy overgoten.

4.

Dees ton sy syn gelyck die niet is om vervullen,
 En tot het open graf, en tot de wyde hel,
 Oft sulcke hadden al, nochtans sy even veel
 Int midtst van overvloet van armoe claeghen sullen.

5.

Den wolff sy slachten doen, die niet is om verfaeden,
 Den hondt, die t'een stuck eet, en weer naer t'ander wacht,
 De zee, die noyt can syn door tvvater volgebracht,
 De padd, die met de kley haer self doet overlaeden,

6.

De dronckaerts van haer lyf, die maecken lecke tonnen,
 Daer elck geduerelyck het stercke nat in giet,
 T'vvelck vvederom daer uyt, als uyt een gote vliet:
 Noyt can hy syn vervult, t'is telcken vverck begonnen.

7.

Comt hier ondanckbaer Mensch. Hoe dick heeft als een zegen,
 God syn vveldaeden veel, en t'vvoordt op u gestort,
 T'vvelck beyde veel te licht van u vergeten wordt,
 Noch d'een noch d'ander blyft in u gemoet ter deghen.

8.

T'is daedlyck deurgevloyt. U Herten syn als seven,
 Daer t'goede men deursift, maer t'quaede blyf ter op:
 T'minst leedt u aenghedaen, dat leeft ghy in den crop,
 Daert al u Leven staet met stael alst waer gheschreven.

9.
 S' Heeren segheningh' en Woort is haest vergeten.
 Dus betert u. Siet toe dat ghyr voortaan opleght,
 Int' midden van u hert, syn Weldaed overleghet,
 En vloeyt niet langher deur, maer stopt alfulcke reten.

Aenmerckingen.

By dese lecke ton worden vergheleken van de Heydensche Authen-
 ren selfs, 1. de Clappaerts. Pleni rimarum sunt, vsque quaq; per-
 fluunt.

Sy vloeyen deur, en syn vol reten,
 Wat ty hooren, moet ieder weten.

2. Vortsdan Gierigaert: die mede gheleken wordt by den Wa-
 tersuchtighen, die te meer by drinckt, dies te meer dorst. Salomon noemt
 4. dinghen die onversaedlyck syn, en noyt roepen t' is ghenoech. Soo isset
 met den Gierigaert. Andere verghelycken se by eenen Hondt opt' hooy:
 Item, by den Wolff, die niet te versaeden en is. De Heer Caetz in syne
 Sinnebeelden by een Hondt, die inslickende t' een stuck, ghereedt is om
 t' ander te ontfanghen. Andere by de Zee, die noyt vervult en wordt,
 hoe wel alle Stromen haer in deselve ingieten: ende eyndelyck by de
 padde.

3. De vergetelycke ende ondancckaere Menschē syn gelyck dese ton:
 t' sy dat se vergeten de Weldaeden van andere haer bevvesen, ghelyck
 d' overste Schencker de Weldaeden Iosephs. Gen. 40. 23. of de Weldae-
 den van Godt self. Ende soo syn wy alle ghelyck tot dese lecke ton. Godt
 stort daeghelycks over ons 1. syne veelvoudighe Weldaeden, 2. syn H.
 Woort als eenen reghen. Esai. 55. 10. 11. maer t' vloeyt beyde seer lichtlyck
 deur. Onse Memorien en Herten, syn als seven, daer t' goede deur valt,
 t' quaede boven blyft. Wy connen wel onthouden t' ghene men behoor-
 de te vergeten, de minste Weldaet van ons tot een ander bevvesen, als
 t' minste leed ons gheschiet: daer heetter

Est vindicta bonum vita quoq; dulcius ipsa,
 Pulvere qui laedit, scribit sed marmore laesus.

De vvraecke is goet, ende veel soeter dan t' Leven,

II Misdaet int' stof, u schaede' in steen staet gheschreven.

R

maer

maer Gods Weldaeden, syn Woort ende alle Geestelycke dinghen worden haest int vergeten Boeck ghesfelt : Daerom staetter soo menighmael, ghedenckt ende vergeet niet, als LUC. 17. 32. Soo hadden de Discipulen haest vergeten t' ghene haer Christus van syn Lyden ende opstandinghe, soo dickvils hadde inghesamt. LUC. 24. Daerom staet toe te sien, dat wy niet deur en vloeyen. Hebr. 2. 1. maer t' Exempel Maria volgen. LUC. 2. 19.

XXXVI.

EN volghs de Menichte niet ten quaeden. Exod. 23. 2.
 Ghy wandelt in voortyden in de Sonden en Misdaeden, naer
 den Loop deser Werelt. Ephes. 2. 2.

Die op den meesten hoop vvil staen,
 Sal met den meesten hoop vergaen.

I.

Men vindt veel menschen domm, die sonder t' onderscheyden,
 Het goede van het quaet, geduerigh volghen naer,
 De menichte van t' volck, daer naer sy voeghen haer,
 S'en letten niet daer op, waer dat s'hun henen leyden.

R 2

De

2.

De dese can men recht byschaepen slecht gelycken,
 En andre beesten meer, die missen haer verstandt,
 Die niet alleyn de cudd' en sullen naer t' weylandt,
 Maer volghen naer de doot en slaegher desgelycken.

3.

[a] In dien ghy vvilt vveldoen, vvelluyftert naer de reden,
Exod. 23. 2. Tot quaet de menichte en volgh t u leven niet,
Matth. 7. Of andersins vervvacht met haer ghelyck verdriet,
 18. Den vvyydft en breedsten Wegh ter hellen leydt beneden.

4.

Hem reyft den meesten hoop, en volghens gaet verloren,
Luc. 12. 32 Maer luttel, die den vvegh ten Hemel vinden, syn,
Matth. 22. Gods Cudde vvas altoos, en is noch vvonder cleyn,
 14. Want veel gheroepen syn, maer vveynigh uyt vercoren.

5.

[b] T' goe cruyt is dun ghesaeyt, van selfs sal t' oncruyt vvasfen,
 2. *Esdra.* In mynen vveynigh gouts, men vindt veel slecht metal,
 8. 2. Goe steentjens vveynigh syn, de keyen overal,
 Dit can op dese saeck een Christen t' saemen passen.

6.

Godloose vindt mer veel, maer vveynigh vrome lieden,
 Soo dat die t'n eel e deel vvil volghen sigh bedrieght,
 Hoe overvloedigh is Gods Woort, dat niet en liegh t,
 Wat dese leer belanght, de menichte vvilt vlieden.

7.

Amos. 3. 12. God ruckter nu en dan, so hier als daer maer eenen,
 Uyt dese Werelt boos, ghelyck een Herder doet,
 Een stuckjen t'wee of drie, het welck in grammen moet
 Ghenomen heeft de Leuw, het oorlap of de beenen.

8.

Act. 14. 16. Hylact den meesten hoop op haer onweghen d waelen,
 [c] Soo elck bekennen moet, die maer de Werlt besiet,
Isai. 17. 6. Een overblyffel ist het welck t' verderf ontvliet,
 24. 13. Ghelyck dat naer den Oeght op t' velt noch is te haelen.

9.

Dus wilt u selven niet tot t'meeſte juſt begeben,
 In ſaccken van geloof, ghelyck het Pauſdom leert,
 Daert al Diana roept, en Baal den Afgodt eert,
 Al waer de Beeſt haer merck tot yder een doct geven.

10.

Seght niet ons Ouders eer, die waeren ſoo ghedreven,
 Gheloofden ſoo of ſoo, daer mede houden wy t,
 Maer ſiet ghy ſelver toe, dat ghy behouden ſyt,
 Laet oock, de menichte te volghen in u leven.

[d]

Act 19. 14.

1. Reg. 19.

14.

Apoc. 13.

8. 16.

Aenmerckingen.

*Dat leert ons Chriſtus. Matth. 7. v. 18. daer hy leert, dat den meeſten deel verloren gaet, en t' minſte hoopken ſaligh vword. Als oock Luc. 13. v. 24. daerhy ons waerſchouwt. 1. Intedringhen: *αγνώστως*, id est, te worſtelen om met geuvelt, &c. eene Maniere van ſpreken ghenomen, van de Worſtelaers van dien tydt, 2. Hy noemt den Wegh ſnal, en de deure enghe en nauwv. Die daer deur vvil moet ſigh bucken en verdemoedighen, Luc. 18. 17. en aflegghen allen Laſt der Sonden, die hem druckt, gelyck de Slanghe haer oudt veel uytrect, ſoude hy door die nauwve Paſſagie. Den Gierighaert, beladen met ſoo vele ſchatten: een dronckaert, gheſvullen door Gulsicheyt, &c. de hoochmoedighen, opghepruyſt, als eenen vetten Balgh, Pſal. 73. 7. behanghen, met alle ſyne Costelickheden en ſal daer niet deur moghen. 3. Hy ſeyt dat vele ſullen vvenſchen en verlaanghen met Balaam ſaligh te vworden, die by ghebreck van rechten Ernſt even vvel ſullen vworden uytgheſloten. Chriſtus. Luc. 12. 32. noemt de Cudde ſyner Schaepen, (die ſyne ſtemme hooren, en dien hy t' ewighe Leven geeft, Joh. 10. 28.) eene cleyne Cudde ten Aenſien van de Bocken. Matth. 20. 26. Leeſt mede Matth. 22. v. 14.*

[a]

De Ghelyckeniffen hierby ghebracht, dienen tot Verclaeringhe. De eene vvaer van, van d' aerde gevende veel ſlecht Metal, vveynigh Goud of Silvers is ghenomen, uyt 2. Eldræ 8. v. 2. de Ghelyckeniffen opt 7. Veerß byghebracht van een herder ſtaet, Amos. 3. 12. N. de Sin is deſe.

[b]

R. 3,

Ghe..

Gelyck als de Herder den Leuw vervolght, die hem een Schaep ont-
 men heeft, 1. Sam. 17. 34. en alen can hy t' ghebeele Schaep niet weder
 cryghen, hy sal te vreden syn soo hy eenighe stuckskens, slecht een oorlap-
 ken of de twee Knyen hem can uyt de Kelerucken. Soo sullen, seyt de
 Heere, de Kinderen Israels daeruyt gheruckt worden, hier en daer maer
 eenen alst waere uyt den hoop der afvallighen, die verloren gaen, &c.

[c]

Die maer de Werelt aensiet en d' Ervaerentheyten aller tyden, (ghe-
 lyck opt 8. Veers geseyt word) moet dit noot saeckelick bekennen. 1. Voor
 Christo in O. T. waeren de Ioden alleen Godes Volck, hebbende Godes
 wetten. Psal. 147. &c. alle de andere ontallighe Heydenen, waeren Af-
 godendienaers, die Godt liet in voortyden druaelen op haere eyghene
 onvveghen. Act. 14. 16. sonder hope van Saligheyt, sonder Godt. Eph. 5.
 Nu van dat eenighe Ioodtsche Volck is noch t' minste deel behouden ghe-
 vveest. Ghelyck Paulus leert. Rom. 9. 27. uyt Jesai. 1. 9. daer hy se een
 overblyffel noemt ten aensien van die verloren syn ghegaen. T' vvelck
 door Iosuaen en Caleb wierde voorghebeeld, die alleene int' beloofde
 Land quaemen, van al dien hoop die uyt Egypten gegaen was. Als oock
 Noah die alleen syn 8. behouden wierde in die algemeyne Sondvloet der
 gantscher Werelt. Comen wy tot den tyden des nieuwen Testaments.
 1. Christus selver. Luc. 12. 32. die noemt se eenen cleyne Cudde, en dat
 noch meest slechte en weynigh groote. Joh. 7. uyt ghenomen een Ioseph
 van Arimathaa, een Nicodemus en eenighe weynighe. Soo doorsiet me-
 de eens de gantsche bedensdaeghs Werelt. Hoe vele millioenen synder
 doch ongheloorvighe Heydenen, Türcken, Indiaenen, en Ioden, ten aen-
 sien van de ghenaeemde Christenheyt en t' Christen Ryck? daer ghebeele
 Landen mede veruult syn? En onder die haer Christenen noemen, hoe
 vele Papisten, Arminianen, Keters, en foodacnighe. die in de gronden
 vande waere Religie en t' Geloove druaelen. E. d' Ervaerentheyten leert
 het. De gelyckenisse van de nae Oeghstinghe en Naelesinghe der druyven
 leest Jel. 17. 6. Jel. 24. 13. Michæ 7. 1. Gelyck men naer den Oeghst wey-
 nigh aeren vindt op den Acker, naer den Herfst, vweynigh druyven, in-
 de Wynberghen: Naer t' afplocken van de Boomvruchten, vweynigh
 Olyven en andere Vruchten vind, t' is maer hier en daer een, soo is t' al-
 len tyden ghevveest, en noch is t' ghetal van die Gode toecomen.

De Papiſten ſtellen de menighe, als een Kenteycken van de vvaere [d]
 Kercke ende Religie. Daerteghens ſtrydt al t' boven geſeyde. Want
 vvaer vvas de menighe ten tyden Noha, Genef. 6. 12. ten tyden Elia,
 1. Reg. 19. 14. ten tyden Chriſt, Luc. 12. De meeſte menighe can
 dovaelen, ende dovaelt ghemeynelick. De Menighe der Ioden riep,
 Cruyſt hem, Cruyſt hem. Marc. 15. 13. 14. De Menighe diende Baal,
 daert' Elias met eenighe vveynighe met dē Heere hielde. 1. Reg. 19. 14.
 De menighe deſ' Volcks binnen Ephes. riep Act. 19. 14. Groot is Diana
 van Ephesen. Haddē ſyt daerom vvel? Leeſt Apoc. 13. 8. 16. daer vword
 geſprokē vant' Rycke deſ' Antichriſts, en geſeyt, datſe allē ſyn merck ont
 fanghen ſullen. Ergo, blyckt uyt haeren grooten Aenhanck, dat ſulcks
 vant' Pausdom gemeynt vword. Nota, & ſic proprio gladio confo
 diuntur. Alſoo vworden ſy met hun eyghen Sweyrt verſlaghen.

Laet ons de Menighe niet volghen, ghelyck de onredelycke Crea
 tueren, de Schaepen ende andere beeſten, die de Cudde volghen, ſoo vvel
 naer de Slachtebanck, als naer t' Weylandt, ſonder Onderſcheydt, ſoo dit
 teghen vvoordighe Sinnebeeld aen vvyſt. Maer luysteren naer Gods Be
 vel, Exod. 23. 2. De Menighe niet te volghen ten quade. 1. Noch in ſae
 cken van gheloove: Ghelyck verhaelt vword van ſekeren Prince van
 Frieſlandt, (daer vaen Gualterus onder andere, Homil. 140. in Lu
 cam p. 730.) 2. noch in Leven, ghelyck vele, die de Heere beſtraft, Pſal.
 50. 18. en Ephes. 2. 2. ſvworden vvy beſtraft, dat vvy eertyds vvand
 elden naer den Loop deſ' Werelts. Rom. 12. v. 2. vword der Werelt niet
 ghelyck. T' is beter dē rechten Wegh alleen ghe vwandelt ende behou
 den, al moeten vvy vveſen, als Elias, als een Pellicaen in de Wilderniſ
 ſe, dan met de Menighe te gaen verloren.

XXXVII.

STricken des Doods hadden my omvanghen, Banden der Hellen hadden my omringhet: Ick was in Jammer ende in grooten Noot. Psal.

116. v. 2.

Ick ellendigh Mensch, wie sal my verlossen? Rom. 7. 24.

Op d'aerd' al isse vast ghegrondt,
 Noyt vrome siele ruste vondt;
 Maer in den hemel sal nae desen,
 Die staedigh draeyt, ons ruste wesen.

I.

Iob. 7. 1. Moet d'arme siele dan, soo langh op aerden woonen,
 Met strydt, en met verdriet, en onrust syn geplaecht?
Iob. 14. 1. En isser nergens rust? moet s'ee wigh syn gejaecht?
 De ruste, die g'hier hebt, can u dit beeld betoonen.

2.

Ghy fiet een snellen haes, syn vyandt op de hielen,
Hem volght, en naer hem hapt, en hoopt, en blast en hyght,
T'is met de beest gedaen, indien dat hysse cryght:
Oms vyandt even loo vervolght ons arme Sielen.]

3.

Oms eersten vyandt is (dien w'al te seer beminnen)
Oms vleesch. (t' verdorven vleesch,) dat als verraeder leght
Van binnen in de stadt, daert' met de Siele vecht,
Op dat fys' overgeef: dits vyantschap van binnen.

1. Petr. 2. 11.

4.

Den Duyvel buyten ons, met al syn helle honden,
Die loopen om en om, en jaeghen onse Siel,
Elck soeck met allen ernst, hoe dat hy die verniel:
Och dat wy dit Ghevaer te recht bedencken condon.

1. Petr. 5. 8.

5.

Dees vyandt voor een tydt, de syne laet met vreden,
En (loo het schynt) gerust, daerin den *Hont* hy slacht,
Die valt de vrenden aen, syn volck te kennen placht,
Den aldermeesten Strydt, is noyt te syn bestreden.

6.

Soo haest als Israel was uyt slaeverny getreden,
Von Pharao den Tyran, fiet daedlyck volght hy haer,
En op de hielen sat, dit volght ons vyandt naer,
T'zyn, die hy meest bestormt, en Christus en syn leden.

Exod. 14.

7.

Te verder David was, en Job, van hem geweken;
Te felder queld' hy haer: Jae enyt verkooren vat.
Int' Vleesch van Satans Geest een prieksel steken hat,
Wacht sulcks: ont sett u niet: Leert kennen syne treken.

Iob. 1.

2. Cor. 12.

7.

8.

Een vyandt isser noch, die doet Godts Kercke suchen,
Sich berghen menighmael, en Schuylen voort gevaer:
Dees vyandt wordt Gods Kerck in Duytschlant nu gewaer:
Sy is gelyck de vrouwe, die voor de beest moest vluchten.

Apoc. 12. 6.

9.

2. *Reg.* 18. Soo waft r'Elia tydt, gelyck hy selver claeghet
 & 19. Met Godts gemeynt' en volck voor eenen tydt gestelt :
 1. *Sam.* 13. Soo ginckt met David me, door bergh, dal bosch en velt.
 23. & 24. Heeft Saul hem als een haes, of: een patrys gejaeghet.

12.

10.

Siet Christen dits u cans, gh'en meught niet beter wesen,
 Dan als Gods Kinderen; Jae Christus selver was:
 Maer hebt een goeden moet; Godt can, en sal u ras
 Verlossen. Tot u troost wilt, r'gheen salvolghen, lesen:

Aenmerckingen.

Moet d' arme Siele dan, soo langh nu op Aerden woonen met strydt? Dese vraeghe is ghenomen uyt Job 7.1. De Aerde, die onbevreeghelyck staet, ghegront. (Psal. 24. 2.) is de Plaetse van onsen Strydt; den Hemel die altoos bevreeghet word, van onse ruste. Onse Vyanden syn 1. van binnen. 2. buyten. Inwendigh hebben wy ons Vleesch, dat is, de Verdorventheyt onser Natueren, een Vyandt die sorg'helyck is, ende te meer te vreesen, als den Verraeder binnen Stadtsmueren meer is te vreesen, als die buyten is. Dese draeghen wy in onsen boesem, ende is ghenoech, om ons ten val te brenghen, al vvaer daer noch Duyvel om ons te versoecken: noch Werelt om ons te verleyden. Dese word gheseyt door syne Begeerlickheden te stryden teghens onse Sielen. 1. Petr. 2. 11. ende ons te verlocken: Jacob. 1. 4. De Vyandt jaeght alle waere Godes Kinderen, die, hoewelse door den Geest Godes wedergebooren syn, soo syn se maer ten deele soo, en r' Vleesch in haer overigh strydt teghens den Geest. Gal. 5. Jaeght haer, ende neemt se nu en dan, teghens haeren danck met Ghevvel, ghevanghen tot de wett der Sonden, ende doet se uytroepen, Rom. 7. 23. Wie sal my verlossen? Niet onghelyck tot ymandt, die met Ghevvel word ghevanghen gheleyt, hoewvel hy teghenstandt doet: ofte tot hem, die in eene Borgerlycke Oproer wordt door de Menigte mede ghesleyt onvillens ende teghens danck, om teghens synen wettelycken Prince te rebelleeren, ende syn Sweydt te trecken in eene onrecht vaerdighe Saeke. 11. Uytwendigh is onse voornaemste Teghenpartye de Duyvel, ende syne Engelen. Matth. 25. 41. die ghesaedigh

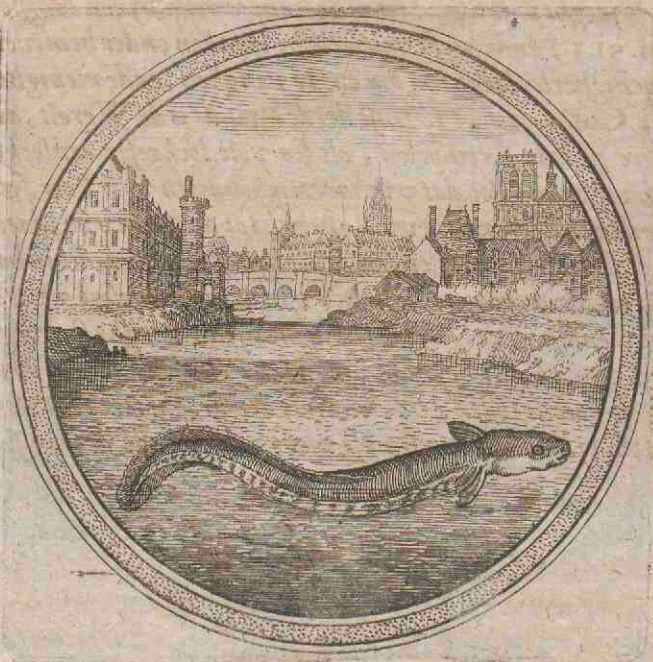
digh ommeloopen Job. 1. 1. Petr. 5. om ons te siften, als tarwe, ghelyck Christus Petrum waerschout. Luc. 22. 31. 32. dat is, ons soo weynigh ruste laet, als de tarwe op de seve. 2. Ofte soeckt het goede uyt ons te siften. Ende ghelyck deselve Petrus ons uyt bewindinghe waerschouwt, soeckt ons te verflinden. 1. Petr. 5. 8. Dese onsen Vyandt slacht den hondt daerin, dat hy byt, bast, ende aenvalt, die hem vreemt syn, namelyck de Kinderen Godes, de sijn met vreden latende. Ephes. 2. 2. Daerom maxima tentatio est non tentari. Dat is, de grootste verfoeckinghe is, niet versocht worden. Soo haest als men den Voet sett uyt syn Ryck, soo slacht hy den Pharas, die Israël uyt Egypten uytgaende volghde ende vervolghde. Hy jaeght onse Siele: ende daerom word hy een Iaegher ghenoeemt (Psal. 91. 3) ende heeft vele helsche Honden onder hem, vele stricken ende menigherley laeghen, om ons te vanghen, ende menigher hande treken. 2. Cor. 2. 12. III. Onse derde Vyandt is de Werelt, die ons 1. door haere quaede Exempelen, als soo vele lockaesen aenlockt. 2. vreedelyck vervolghet, soo dat wy moeten Schuylen voor haer, sijn de Gods Kerke ende Kinderen dickwils ghelyck tot die Vrouwe, daer van Apoc. 12. 6. staet. Item, tot een Haes, Conyn, Veldthoen, die in hollen sich berghen ende wercruypen: ghelyck van David gheseyt word. 1. Samuel. 23. 23. end' 24. 14. ghy jaeght myne Siele, dat ghyse weegh nemet, alsoo leeft cap. 26. v. 20. ghelyck men een Veldthoen jaeght op de Berghen. Leest van de tyden Elia, sijn ende der Propheten vluchten. 2. Reg. 19. & 18. 13. Obadia verstackse met 50. hier ende daer in spe loncken.

XXXVIII.

GHy hebt myne Siele wyt den Doodt gheruckt; myn Ooghen van traenen, mynen Voet van vallen. Psal. 116. 8.

Wie sal my verlossen. ? Ick dancke Godt door Iesum Christum: ansen Heere. Rom. 7. 24.

Wanneer grootst schynt:
Den noot, verdwynt.

I.

Mensch denckt op Godes Hulp; en maetight uwe klachten;
Danckt hem, die van de doot u bange Siel verlost:
T'is waer, sy wordt gejaeght, en op, en neer getoft;
Maer doet den gladden Ael, en snellen Haese slachten.

2.

Die beeft die fchynt gevat, (ô wonder vrende streken,)
 Sy is tot aen den muyl, noch raectt den hondt hem quyt:
 Den flibberighen Ael is dick wils wegh geglyt,
 Wanneer hy fchynt gevatt, en feker op gefteken.

3.

Den noot wel fomtydts comt tot aen de Siel gerefen,
 Ons vyandt die gevat, en vast te hebben fchynt:
 Maer in den meeften anxft, als s' Heeren hulp verfchynt,
 Wy raeckender weer uyt, en worden haeft genesen.

[a]

Pfal. 69. 2.

E 124. 4.

4.

Diên vvreeden Hellehondt, dié ons dat eevvigh Leven:
 Benydt, om dat hyr' mist, die fchynt met fynen muyl,
 Gantsch naer tot onse Siel; vvy sien een open cuyl,
 Dan wordt (jæ even dan) verlossingh' ons ghegeven.

5.

Ons Siele vwordt gejaeght, en als gefift met seven
 En naulicks rust, noch trooft, noch hulpe fiet, noch raet,
 Noch rucktfe Godt daeruyt; ons borghit en roeverlaet,
 Hy leyt ten Hemel ons, den W'egh de Hel beneven.

Luc. 23. 31.

11 Sam. 2. 6.

6.

Den bloedighen Tyran, Godts Kerck, en vrome leden
 Vervolgh tot in de doodr: dick schynen sy gevat;
 Maer dan (Jæ even dan) fiet daer een opengat,
 Daer fyt' ontkomen deur, hoe seer sy zyn bestreden.

7.

Doe Pharao met syn Volck dorst Godts volck Israël jaeghen,
 Ontrent de roodé zee, nu, dacht hy, synse vast,
 Ter fyden zyns, en veur, en achter oock verrast;
 Nochtans onglydens' hem, daer fyt met spyt toefaghen.

[b]

Exod. 14.

8.

Doen David vvas van Saul, en andre felle honden,
 Omcingelt om en om, en nu verflonden scheen;
 Doe quaem (ô vrende faeck) een snellen bood gereen,
 Die tot syn hulpe vvas van Godé selfs gefonden.

1 Sam. 19.

12. & 23.

27.

9.

- Act. 12. 6.* Doe Petruslagh en sloop, bewaecht aen beyde syden,
 Met Ketens vastghemaeckt: doe Paulus inde stadt
 7. *Act. 9. 23.* Damascus wiert bevvaert, sy schenen bey ghevadt:
 Maer beyde door de hulp van Godt alleen ontglyden.

10.

- Psal. 124.* Siet dees, en andre meer, vvy selver synt ontkomen,
 37. Ghelyck den 1 vogel doet, Wanneer het gaerenbreeckt,
Amos. 3. 12. Als 2 d'enden, en den 3 haes, daer d'hondt syn muyl aensteeckt,
 Als 4 d'ael, en als 5 het schaep met cracht den Leuvv ontnomen.

11.

- 1. Sam. 17.* Dic haeren andr' en ons, alt' saemen heeft bevvesen
 37. Syn hulp soo menighmael, den strick ghescheurt in tvveen,
2. Tim. 4. Daermet ons Siel verstrickt en vast gessloten scheen,
 17. 18. Sal r'selv' oock voorders doen, dies moet hy syn gepresen.

Aenmerckingen.

[a]

Het Spreekvvoort is vvaerachtigh, dat seyt: De Hulpe Gods comt ons ghenesen; maer Menschen Hulp eerst uyt moet wvesen. 2. Tim. 4. 16. Godt laet dick de Waeteren comen tot aen de Keele. Psal. 69. 2. 124. 3. eer hy ons uyttreect: de Heere helpt ghemeenlick door contrarie middelen. 1. Int' Werck der Scheppinghe troock hy Licht uyt Duysternisse, en schiep al uyt niet. 2. Int' Werck onser verlossinghe, door Christi Doodt geeft hy ons het Leven. 3. Der heylighmakinghe, leydt hy de syne ten Hemel voorby de Helle. 1. Sam. 2. 6. Leeft Job. 5. 18. hy slaet, ende heelt: dat is, laet ons eerst in ons Ghemoet bestreden ende aengevochten worden, ende ghevoelen helsche Ancksten, eer hy ons laet ghevoelen dien vrede. Rom. 5. 1. Soo handelt de Heere ten aensien van onse Siele. 2. Als oock ten aensien van ons Lichaem. 1. In de Onderhoudinghe van ons Leven door anderer beesten Doodt: 2. In onse Opstandinghe door den Doodt geeft hy ons t' Leven: ghelyck het saet ofte graen niet levende vword,

word, of t' moet te voren sterwen, 1. Cor. 15. Leeft het 9. Sinnebeeldt
van myn Heere Caetz. hierop.

D' Exempelen staen 1. van Israelghejaeght door Pharao en ver-
loft. Exod. 14. van David 1. Samuel. 19. 12. en 1. Sam. 23. 27. van Pe-
trus Actor. 12. 6. 7. Paulus Actor. 9. v. 23. 24. de Ghelyckemisse van
den Vogelende Schaep. Amos. 3. 12. van d' Enden, leeft Emblem. Ca-
etzij het XXXII.

[b]

Heere

XXXIX.

HEere ghedenckt der Kinderen Edoms, die daer riepen: *Reyn af, reyn af, tot den Bodem, Psal. 137. 7.*

Het Herte der Godtloosen is ombarmhertigh. Prov. 12. 10.

Wacht u van die in Schaepsleederen tot u comen, maer inruvendigh synt grypende Wolven, aen haere Vruchten kentse. Matth. 7. w. 15. 16.

De Wolffen maeckt gheen Onderfcheyt;
Maer wat hy cryght ter nederleyt.

I.

De Wreedtheyt van den Wolff, en can men niet verfaeden,
Wanneer hy breeckt int' Perck, en daer de Cudde vindt,
Vernielt wat by ghebreck van Hongher niet verflindt,
Van magh'jer raecken niet gheheel, en sonder schaeden.

U Vyandt

2.

U vyandt op u is ô Hollandt, soe gebeten,
 Dat met een open keel hy naer u leven haect,
 En soo die wreeden Wolff in u wen tuyn geraeckt
 Hy soude rusten niet tot al waer op gegeten.

3.

Hoe soude desen Wolff doch wroeten, vvoeden, vvoelen,
 En spaeren niemandt niet? t' sou syn Reyn af, reyn af,
 T'vvelck eertydts vvas de stem van d'Edomiters straf,
 En vvat en soud hy niet, om syn ghemoet te coelen?

Psal. 137.
vers 7.

4.

Wat pynen op een nieuvs van dagh te dagh verziere?
 Want noch den selven is die hy te vvesen placht,
 Syn aerdt, een Wolven-aerdt, can vworden niet verzacht,
 Syn gramschap niet gestilt dan door radt, bast, en vieren.

5.

De beyren die syn vvreedt, de Leuvven, en de stieren,
 Herodes, Pharao vvas, en Nero een Tyran,
 Manassés insgelycks; vvat Monster vvas Haman?
 U vyandt vvreeder is, dan alle dese dieren.

Matth. 2.
16.
Exod. 1. 11.
12. 16.
2. Reg. 21.
16.
Ester. 3. 4.

6.

Syn aerdt West Indien, can, en Vranckrych ons bevvyfen,
 Hier en al overal soe menigh Maertelaer,
 Dat blyckt uyt t'helsch verraet van Engellandt seer claer
 Ick svvygh ons Princens moort, en meer sulck Enterprysen.

7.

Het bloet in steden veel de straeten lancks gevloten
 Duc d'Alv en synen raedt van d'Inquisitie vvreedt
 Die geven ons van hem, en syn natuer bescheed,
 Want doen vvaft landt met bloedt als Waeter overgoten.

8.

De landen rontom ons by desen tydt beproeven,
 Den aerdt van desen vvolff, die noyt kan zyn verzaet,
 Wat landt, of stadt, of Graef, hy ongeschonden laet,
 Ghetuyghenis vvy niet noch meer bevvyen en hoeven.

9.

Matth. 7. Aen dese vruchten blykt syn aerdt en heeft gebleken,
 16. Dat hy nu anders spreeckt is maer een valsche schyn,
 Een Wolff alst' schaep gekleedt, sal die verandert zyn?
 Laet ons doch nimmermeer gelooven syn schoon spreken.

10.

2. Sam. 20. Weet dat hy niet en soeckt dan sich aen ons te vvreken
 9. Hy houdt, dat gheen geloof men Kettters houden moet,
Matth. 26. Dies denckt aen Judas kus, en denckt aen Joabs groet,
 50. En denckt soo Leyden schreef aen s' Vogelaers syn streken.

11.

Psal. 68. 1. Staet op Heer vvreect het bloet soo veler Martelaeren,
 Daer mede dat u Kerck getimmer is gevveefft,
 Den Spaignaert brengt te niet met vvreede Roomsche beefft,
Apoc. 17. 6. Die droncken zyn vant' bloet, u Schaepkens vuilt bevaeren.

Aenmerckingen.

De Wolff verslinght meer dan synen Hongher eyfcht; soo Aristoteles ende andere Naturalisten betuyghen. Hy vernielt al wat hem voocomt sonder Onderfcheyt. Dit is de Natuere der Tyrannen, daer se comen victorieus te syn.

*Senec. Her-
cul. furios.*

---arma non seruant modum :
 Nec temperati facile, nec reprimi potest
 Stricti ensis ira.

Dat is,

By de Wapens vvreedt, gheen maete vwordt gevonden,
 Den Toorn, als hy vvoet, en vwordt niet lecht gebonden,
 T'vveirdt alles vernielt, versmaedt all bidden sineken,
 En vwordt seer langhsaem vveer in syn scheed' gesteken.

*Dat onse Vyanden, daer Godt voor sy, in desen Hollandischen
 twyn inbraecken, sy soudent als Wotven al vernielen: Sy soudent met de
 Edomiters Psalm. 137. v. 7. de Religie, haere Belyders, jae oock alle
 de In-*

de Inwoonders deser Landen, sonder Onderscheyt van wat Religie, soecken reyn af, tot den Gront ende Bodem toe uyt teroeyen. Sy vweynschen met Caligula, dat wy alle maer eenen Halß hadden, ende dat het met eenen Slach te doen wvaere. Want ons Vqandt is noch den selven, die hy wvas, ende soo vweynigh verandert, als een Wolff synen Aerdt, een Luypart syne Vlecken, een Moriaen syn Vel can veranderen: syne gheveynsde Sachtigheyt, die hy onder anderen nu toont int' aenbieden van den Treves, is toetesckryven der Veranderinghe van tyden, maer niet, syner Naturen. Siende dat syne Wreedtheyt niet en heeft connen helpen, soo ghebruyckt hy nu Listigheyt, en naeyt het Vossen Vel aent' Leeuwen Vel. Een Wolf, al comt hy ghecleet, al een Schaep, is daerom niet verandert: Wy moeten daerom ghevvaerschouwt syn ons te wvachten. Matth. 7. 15. 16. Aen syne Vruchten connen ende moeten wy hem kennen. Van dese Vruchten connen ghetuyghen de Boecken der Martelaeren, de Wreedtheyt in de West-Indien door dese Wolven, de Spaignaerts, ghepleecht teghens de arme, naeckte, onnoosele Schaepen de Indiaenen, daervan gheschreven heeft den Bisschop Bartholomæus de Casa. Heeft hy soo ghe-tyranniseert over haer, die hem niet misdaen hadden, hoe soude men omspringhen met ons, die wy schuldigh syn naer syn Oordeel criminis lætæ Majestatis. De Massacre in Franckryck int' Jaer 1572. op Bartholomæus Dag. T'boß-cruyt-verraet in Engellandt ghesticht, daer s' het meynden met een slach reyn af te veghen tot den Bodem. Psalm. 137. v. 7. De moorden tot Rotterdam, Zutphen, Naerden, &c. de Furien van Antwerpen en andere Steden, de Wreedtheyt van Alba, die hem beroemde in den tydt van ses Iaeren te hebben omgebracht, by Forme van Justitie, boven de achtiën duysent ende ses hondert Menschen, van allerley Qualiteyt: Synen Bloetraet, le conseil de troubles, dese ende andere meer syn de Vruchten, daeraen wy kennen de Wreedtheyt van dese grypende Wolven. Matth. 7. vers. 16. Onse Voorouders hebben se beproeft, doch ons haere Naecomelinghen heeft de Heere verlost, uyt den Muyl des Leeuwes, en Clauwven deses Wolfs. 2. Timoth. cap. 4. vers. 17. T'wvaere te vweynschen dat wvyt niet, als de Naecomelinghen Israels

uyt ghegaen uyt Egypten, meest vergeten hadden; daerom het noodigh is, dat men ons de Memorie daer van dickwils ververse. Ghelyck dese Landen nu met Waeter overvloyen, soo vvaerense doen overloopen met t' Bloet der martelaeren, loopende overstraet, als in de daeghen Manassis: maer nu Godt betert, synse overloopen met den Sondt-vloet van alderhande Sonden, als of dat vvaere onse Danckbaerheyt tot den Heere over onse verlossinghe. Daerom heet het, Prov. 26. 24. ghelooft hem niet: t'heet vveest voorsichtigh, als Serpente, ende stopt de Ooren voor de Stemme des Besvreyders. Denckt aen Iob's groeten, 2. Samuel. 20. 9. ende Iuda Kussen, Matth. 26. ende aent' ghe-
ne Leyden beleghert synde schreef tot antwoorde op de schoone belof-
ten.

Fistula dulce canit volucrum dum decipit auceps.

Dat is,

De Voghelaer seer soetjens pypt,
Tot hy den Voghel int' nett grypt.

De Schrifftuere verghelyckt de Tyrannen somtydts by Leeuwen. Psalm. 10. 9. soo noemt Paulus Neronem. 2. Timoth. 4. 17. somtydts by stieren Psal. 22. sulcken vvas Nero, Herodes, van vviens Tyrannye leeft Matth. 2. v. 16. Pharao, Exod. 1. v. 11. 12. 16. 17. &c. Manasses 2. Reg. 21. 16. Haman Esther. 3. & 4. Leest de Openbaeringhe Johannis cap. 17. vers. 6. van de beeste Wienscleederen root syn ghevervet int' Bloet der Martelaeren, van vviens Bloet, dat se droncken is de hoere: ende past het hierop. Wel magh sich Johannes aldaer, ende wy met hem ons verwonderen over die groote Macht, haer ghegeven. Ondertusschen vvat Voordeels isser ghedaen door dese Tyrannye, anders dan dat het Bloet der Martelaeren is ghevveest sēmen Ecclesiā, t' Saet der Kerken; daerteghen, dat synoch der Hellen Poorten niet en vermoghen.

*Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine crevit,
Sanguine succrevit, sanguine finis erit.*

Dat can aldus verduyscht vworden.

In t' Bloet, ò Kercke, was u beghinsel voortyden,
Door t' Bloet clemt u gewas, groot wordt ghy door veellyden.

In r' Bloet sal oock eens zyn t' eynde van al u banden;
 Als Godt sal u bloet reyn eyschen vans' Vyandts handen.

*Dat Bloet roept vræcke tot Godt, die eens de vræcke nemen
 sal. P sal. 68. 1. ende de groote hoereerderfche stadt, met haere Coninghen
 ende Aenhanck sal doen vallen. Laet ons met Lydtsamhyt onse Sullen
 besitten; ende dien tydt veruachten.*

XL.

U Ghesichte dat sal ter Nacht, ende u vvaersegghen ter Duysternisse
 worden: de Sonne sal over den Propheten ondergaen, ende den
 Dagh over hun duyster worden. Mich. 3. 6.

Een clynen rydt is het Licht by u Lieden, vvwandelt soo langhe ghy het
 Licht hebt, op dat u de Duysternisse niet en bevanghe. Want vwie in de
 Duysternisse vvwandelt, die en vweet niet, vvaer hy henen gaet. Joh. 12.
 35. & 9. 4. 5.

Heere blyft by ons, vvwant het is Avondt vvworden. Luc. 24. 29.

Ghebruyckt soo langh als gh'ebt den dagh,
 De duystere Nacht haest comen magh,

1.

Ioh. 8. 12. Al waermen henen siet den gantschen aerden cloot,
Lsg. 1. 79. Ons sonne Christus is de schaed' vve van de doot,
 En helse duysternis is daer hy gaet vertrecken.

1.

Wat syn wy sonder hem? wy struyckelen daer henen
Wy slaepen, stooten ons en vallen val op val,
De duyvel onse Siel seer lichte rooven sal,
En sonder hem is niet, dan schrick, en angst, en stenen.

3.

Heer Christe weest geloof, dat doen w'int duystre facten
Door t'lichten van u woordt ghy ons verschenen syt,
Och blyft voorttaen by ons, dit is den rechten rydt,
Den Avondt die ghenaeckt, en wilt ons noyt verlaeten.

Luc. 24.
29.

4.

T'is waer ghy reden hebt om t'licht van ons te weyren
Dat w' hebben hier te Landt soo langhen rydt ghehadt,
Want u den meesten hoop verdrietigh is en fadt,
Doch Heer om u went vvil soo lacter u noch deyren.

5.

Och Mensch, ondanckbaer Mensch hoe vveynigh doet ghy letten,
Op Godes Weldaedt groot, en op u eyghen plicht
De duyfsterisghy hebt veel liever dan her licht,
Dies het te vreesen staet, dat hy dat sal verketten.

Ioh. 3. 21.

6.

Ghy doetter met u best, so langh ghyt cont genieter
Denckelders is de Son, en hier can ondergaen,
Dan souden vvyt verlies ten rechten eerst verstaen
En vveynschen eenen dagh als vveertyds veel verstieten.

7.

Hiers' t'eynde van dit Werck; begoft on u te stichten
Met' opgaen van de Son, met' ondergaen geeeyndt,
U weynsch ick die dat leeft, een goet en saligh eyndt,
Vaert' vvel: den Vaeder goet bevolen vveest, der lichten.

Aen-

Aenmerckingen.

Ghelyck vvy dit Wercksken begonnen hadden met d'opgaende Sonne, alsoo eyndighen vvyt met d'ondergaende Son. Godt vvil, vvy sullen met dese ende derghelycke H. Meditatie, op t' sien ende aenschaouwen van alle dinghen, besigh vvesen altoos, Dagh ende Nacht. Psal. 1. 2. van s' Morgens, dat vvy opstaen tot s' Avondts, dat vvy nederlegghen Deuter. 6. 9. Nu by de Sonne verghelycken wy Christum, die t' waere Licht ende rechte Sonne der Gerechtigheyt is, ende sonder, of buytē hem en isser niet dan Duysternisse. Joh. 8. 12. Want (soot 2. Veersken aen-vvyst) 1. Gelyck men lichte comt int' duystere te valle, te d'vvalē, sich te stooten, gelyck onse Heere seyt, Joh. 9. 4. 5. & 12. 35. soo is t' met ons, ten sje, dat wy Christum hebben, die den wegh is, Joh. 14. ende syn Woort, wefende het Licht ende Lantee, waer naer dat men wandelē moet. Psal. 119. 105. dat louter is ende de Ooghe verlicht. 2. By nachte nae der Sonnen Nederganck slaeptmen. 1. Theff. 5. 7. soo is t' met alle, die sonder Christo en syn Woort syn, de welke legghen in den doodelycken Slaep der Sorghloosshyt ende Sonde. 3. Snachts duyster synde, syn de roovers vvt, surgunt de nocte latrones, dat is, by nachte staen op de Moorde-naeren) ende derysēde Liedē in Ghevaer: Soo heeft de Duyvel den helsche Roover ende Prince der duysternisse buytē Christo maer al te vele Machts over onse Sielen. 4. De Duysternisse is ver vaerlick, ende jaeght den Menschē eenen Schrick aen: Soo is buyten Christo onse staet eenen vreeselycken, ende ellendighen staet, daerin vvy alle ghelegghen hebben, eer ons Christus door syne salighmackende Ghesade verschenen is. Tit. 2. 11. vvy saeten in Blindtheyt, Onwveetenheyt, Duysternisse, ende in de Schaduvve des Doodts: Ghelyck Paulus de natuerlycke Menschē, ende synen rampsalighen staet, deurgaens aldus beschryft: onder andere Rom. 13. 12. Ephel. 4. 18. Ephel. 5. v. 8. & 11. alvvaer hy seyt, dat vvy eertydts buyten Christum niet alleen verduystert vvaeren, maer de Duysternisse self, t' vvelck vvy vvat meer is. Wy laegghen onder de Macht der Duysternisse. Col. 1. 13. De Prince der Duysternis ghebonden met Ketenen der Duysternis hadde onse Ooghen en Herten verduystert.

stert. 2. Cor. 4. 4. wy en begingen niet dan de onvruchtbaere Wercken der Duysternis, daer van Eph. 5. 11. en souden gewisselyck syn gevorpen gheveest in d' eeuwige Duysternis, Matth. 22. 13. waere ons dese Son, dit Licht niet verschenen. Dit behoort ons dan te vernederen, dat wy soodaenighe syn van Natueren, als gheseyt. An d' ander syde hebben wy Oorsake ons te verblyden, danckende dien Vaeder der Lichten, die ons bequaem ghemaect heeft, om deel te hebben in den Erve der Heyligen, in het Licht, die ons uyt de Macht der Duysternis verlost heeft, ende opgebracht tot t' Rycke synes lieven Soons. Col. 1. 13. die ons gheropen heeft uyt de Duysternisse tot synen wonderbaeren Lichte. 1. Pet. 2. 9. Luc. 1. 79. Dese Son is ons verschenen: syn Woort, dat een Licht is, so ghenaemt Psal. 119. 7. 8. & Psal. 119. 105. 2. Tim. 3. 17. 2. Pet. 1. 19. hy geeft ons syne Dienaeren, die dat Licht als voor draeghen ende voorlichten. Daeromse ghenaemt worden t' Licht der Werelt. Johan. 5. 34. en Sterren in Christi rechter Hand. Apoc. 1. 16. daeruyt wy afnemen, in wat Weerde wy dese syne Dienaeren ende Woort houden moeten, ende hoe wy daerop achinghe gheven moeten. 2. Pet. 1. 19. Insonderheyt laet de Heere dese Son en dit Licht schynen tot dese vereenighde Nederlanden: daer de andere naeburighe Landen rontom in Duysternisse syn; Handelende met ons, gkelyck met t' Landt Gofchen, daert' alleen Licht was, doe gheheel Egypten werdt verduystert. Exod. 10. 23. Maer wat is t' ? De Menichte hier te Lande is Christi ende syns Woorts fat, ende syn dit Licht moede, slachtende de Gadarenen, die Christum baden uyt haere Landpaelen te vertrecken. Vele, niet teghenstaende dese Son, dit Licht, dat nu soo langhe gheschenen heeft, staende als op eenen Candelaeer voor alle Man, die blyven liggben in de Duysternisse van Onwroetenheyt, verduystert in haer Verstandt. 2. Corinth. 4. 4. sonder tot Kennisse te comen, tot de welcke wy met bittere draefenisse segghen moeten met Paulo: indien ons Evangelium bedeckt is, t' is in die verlooren gaen, in de welcke de Godt deser Werelt d' Ooghen verblindt heeft, dat se de Claerhydt des Evangeliums niet en sien. Andere mogent noch luchten, noch verdraeghen, om dat haere Wercken boos syn, die van den Lichte bestraft worden. Lees Ephes. 5. 13. & 1. Johan. 3. 21. vreynigh wandelen in den daeghe, doende de Wercken des Lichts. Rom. 13. Ephes.

5.14.1. Theſſal. 5. 6. ſoo dat de deerlycke klachte Chriſti, die hy doet Johan 3. 21. op deſe Landen vvel paſt. En de Eicere recht veerdighe Oorſaecke heeft, deſe Son te laeten ondergaen, deſen Candelaer en dit Licht te verſetten, ſyn Coninckryck en ander Volck te gheuen, die (Matt. 21.) beter haer profeyt daermede doen. Twelck ons dan de voorſeyde Verachtinghe, ende vvalghe daer van voorſeyt, als oock de begint ſelen van ſtraffen, te vveten die crachtighe d'vvalinghen, die Godt alreede deſen Landen, tot ſtraffe van de cleynachtinghe deſes Lichts heeft overgheſonden. Daerom moeten vwyer vele van maekken, ende daerop achtinghe gheuen. ſoo langhe wyt' noch hebben. 2. Petr. 1. Naer volghens de Vermaninghe Chriſti: een clyne tyd is het Licht by u, v wandelt ſoo langh, als ghyt' licht hebt. Joh. 12. 35. de Nacht comt daerin niemandt vvercken en mag. Joh. 9. 4. de Son magh duyster vworden, ende ondergaen over de Propheten. Mich. 3. 6. Den tyd can comen, dat ſy ſullen vvenſchen eenen ſulcken dagh te ſien, als vwy nu daeghelycks ſien, ende niet en ſullen connen ſien. Dan ſouden vwy eerſt ten rechte verſtaen de Weerdigheyt deſes Lichts ende Sonnen, die ons nu ſoo claer ſchyn, ende vwy niet grootelycks en achten, als vwy daer van ſouden berooft vveſen, g'helyck onſe naebueringhe Landen nu ſyn; dan ſouden vwy kennen, hoe ſaeligh dat onſe Ooghen nu ſyn, die dit Licht ſien, ende onſe Ooren, die dit Woort hooren. Want vwy en verſtaen doch ons goet gemeynelick niet, tot dat vwyt' comen te miſſen, ende quyt ſyn.

Virtutem praesentem odimus;
Sublatam ex oculis quaerimus invidi.

Dat is,

De deucht als ſ' is praesent, wy miſgunſtigh ſteedts doen haeten:
Maer als ſy is abſent, ſoecke men ſe op alle ſtraeten.

Praesentia invidia; praeterita veneratione prosequimur: -

Dat is gheſeyt:

Het tegen woordigh' verſmaet de miſgunſt ſeer vierigh:
Maer als het is vergaen, ſoo vvenſchlien vvyt' eerbiedigh.

Ghelyck ons ghemeynlyck alderaengenaemſt ende lieflyckſt ſchyn
der Sonnen Licht, als het opt vertreck ende Onderganck is. Laet ons tot
beſluyt den Heere Ieſum bidden, dat hy ons ſyn Licht, ſyn ſelven, ſyn Geest
en Woors

en Woort niet en ontrecke, ende segghen met de Discipulen: Luc. 24.
29. Heere blyft by ons, want het is Avondt ghevorden.

Vespera nunc venit, nobiscum, Christe, maneto,
Extingui lucem ne patiare tuam.

Du velck aldus canuyt gheleyt worden.

De Son nu ondergaet, vildt, Christe by ons blyven,

T'licht uyves: Woorts niet laet heel uytgeblust vvech stuyven.

Dat hy dese syne Sonne voorts schynen laete over ende onder ons:

By den vvelcken goeden vveynsch ick het laete: Alsoo het laet is: den

Leser bevelende dien Vaeder der Lichten; ende hem van Herten

vveynschende met 't Eynde deses Daghs ende

Wercks; een goet ende saeligh

Eynde.

F I N I S.

g. Linnun. 4ff. non Chiffre. 30

A. à T par 4ff.

T par 2ff.

Storck's facis

40 figures à l'Euclides } gravés.

A. Hulsius!

8, 755 ff.

K = HT -

Hullsius), B. Emblemata sacra d.i. eenighe geestelicke
 Sinnebeelden m. nieve ghedichten, . . spreucken, en-
 de Bedenkhingen . . . 1631. In 4to. M. gest. Titel &
 40 gest. Emblem(en) (in Medaillon-Form). Lederband d.
 Z. VIII, 155 pp. DI
 Praz, p. 85. Seltene ~~urru~~ Ausgabe, von der
 Praz nur 3 Ex. nachweist.